



**De optimo reip. statu, deque nova insula Utopia, libellus vere aureus, nec minus salutaris quam festivus,**

<https://hdl.handle.net/1874/423704>

VI  
LA.

## **Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell Huybert van Buchell (1513-1599)**

**Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:**

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

**Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:**

- de rug van het boek
  - de kopsnede
  - de frontsnede
  - de staartsnede
  - het achterplat

## **This book is part of the Van Buchell Collection Huybert van Buchell (1513-1599)**

**More information on this collection is available at:**

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

**Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:**

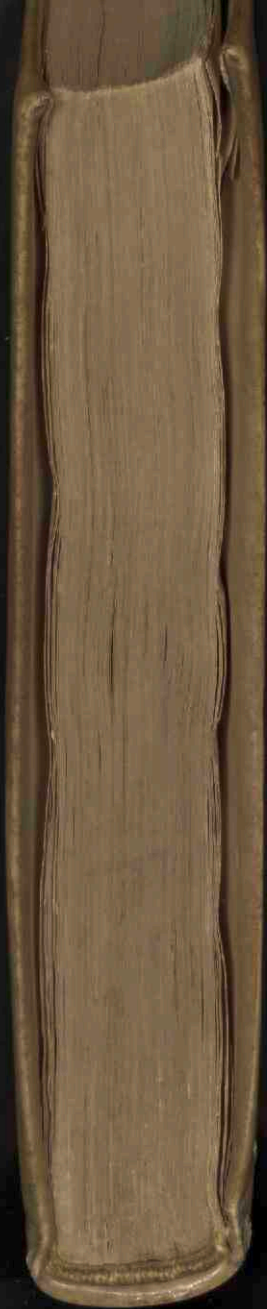
- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

T. MORI  
UTOPIA.

Rariora

Y. qu.  
49

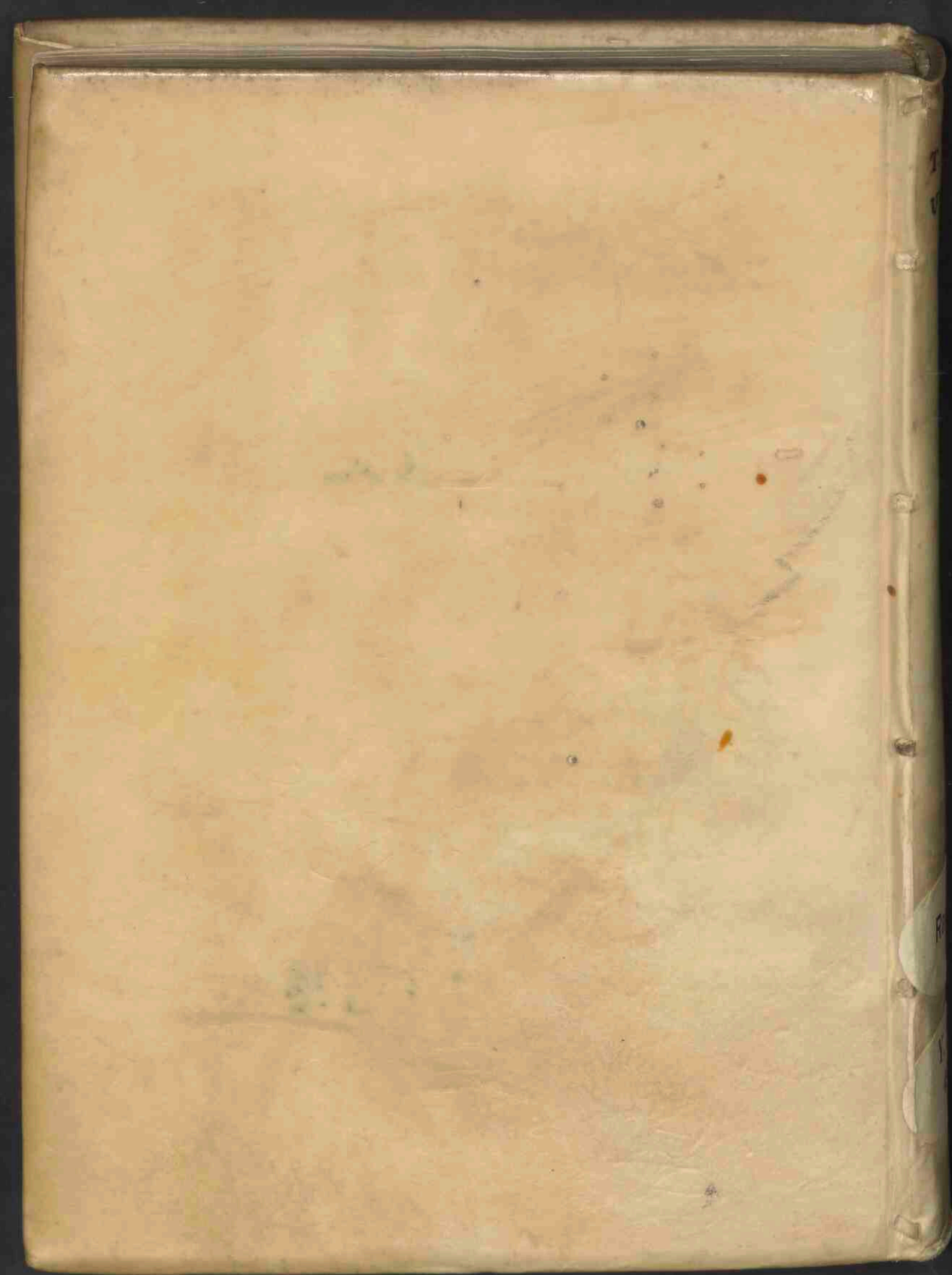






Y. 94.  
49



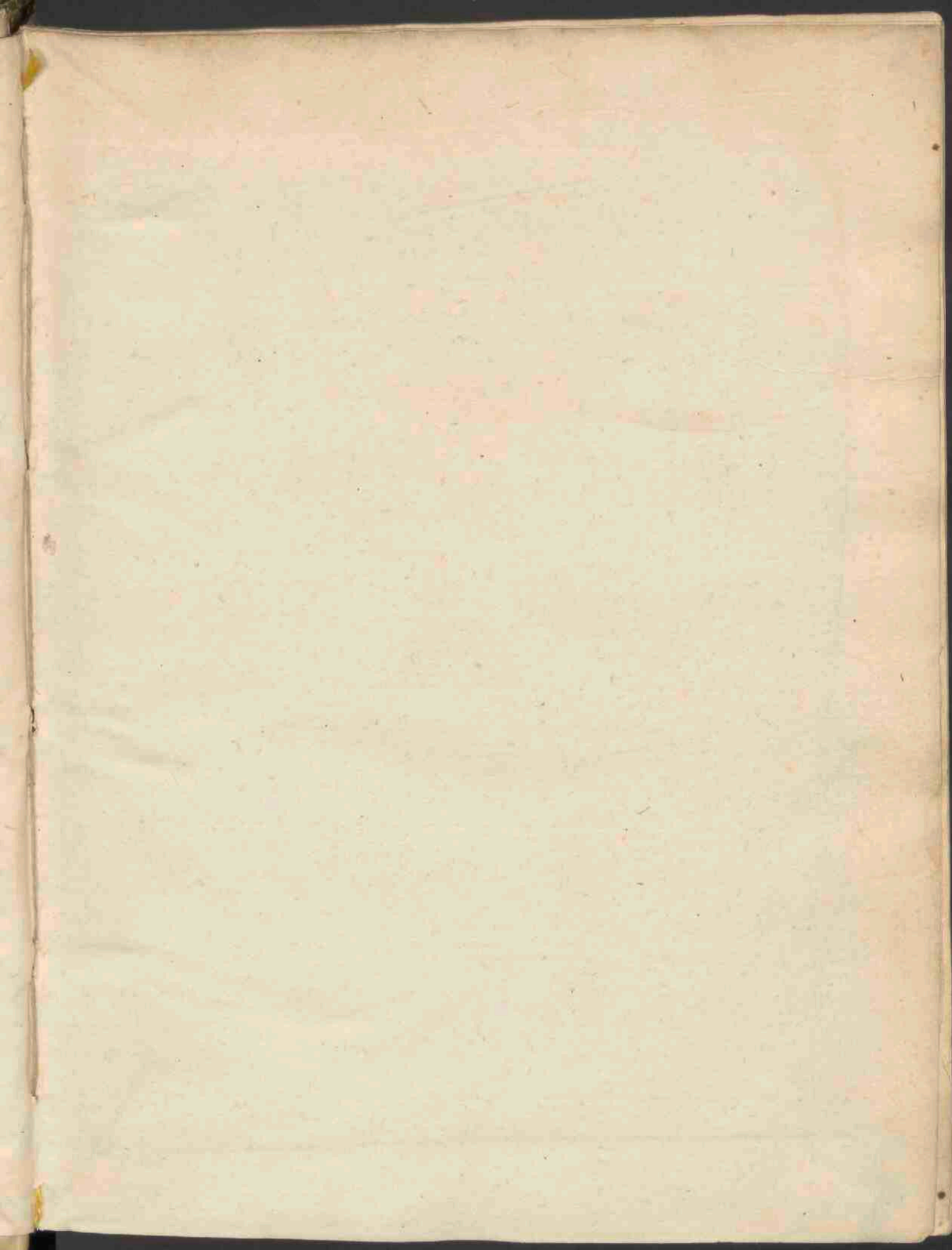


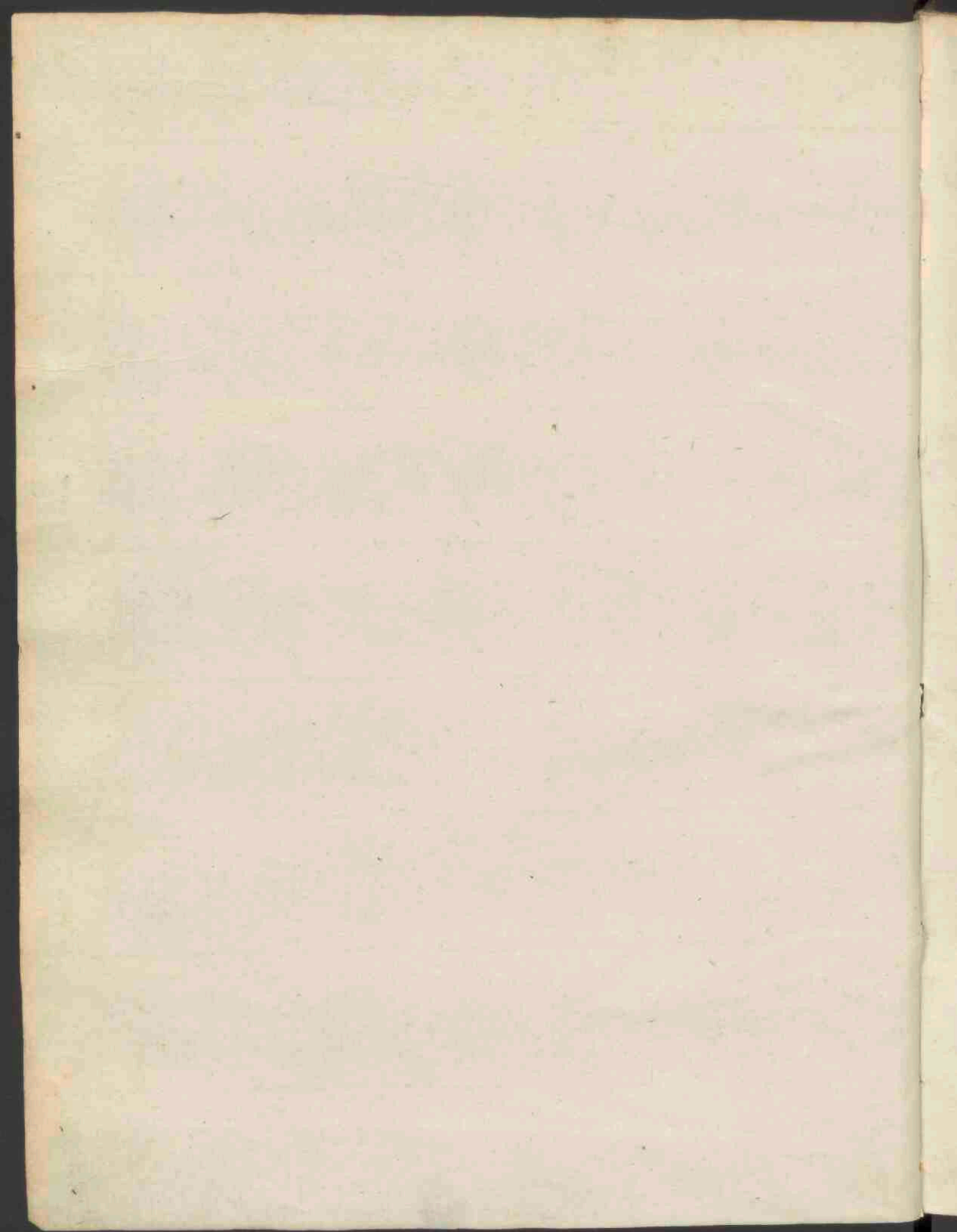
Y. qu.  
49

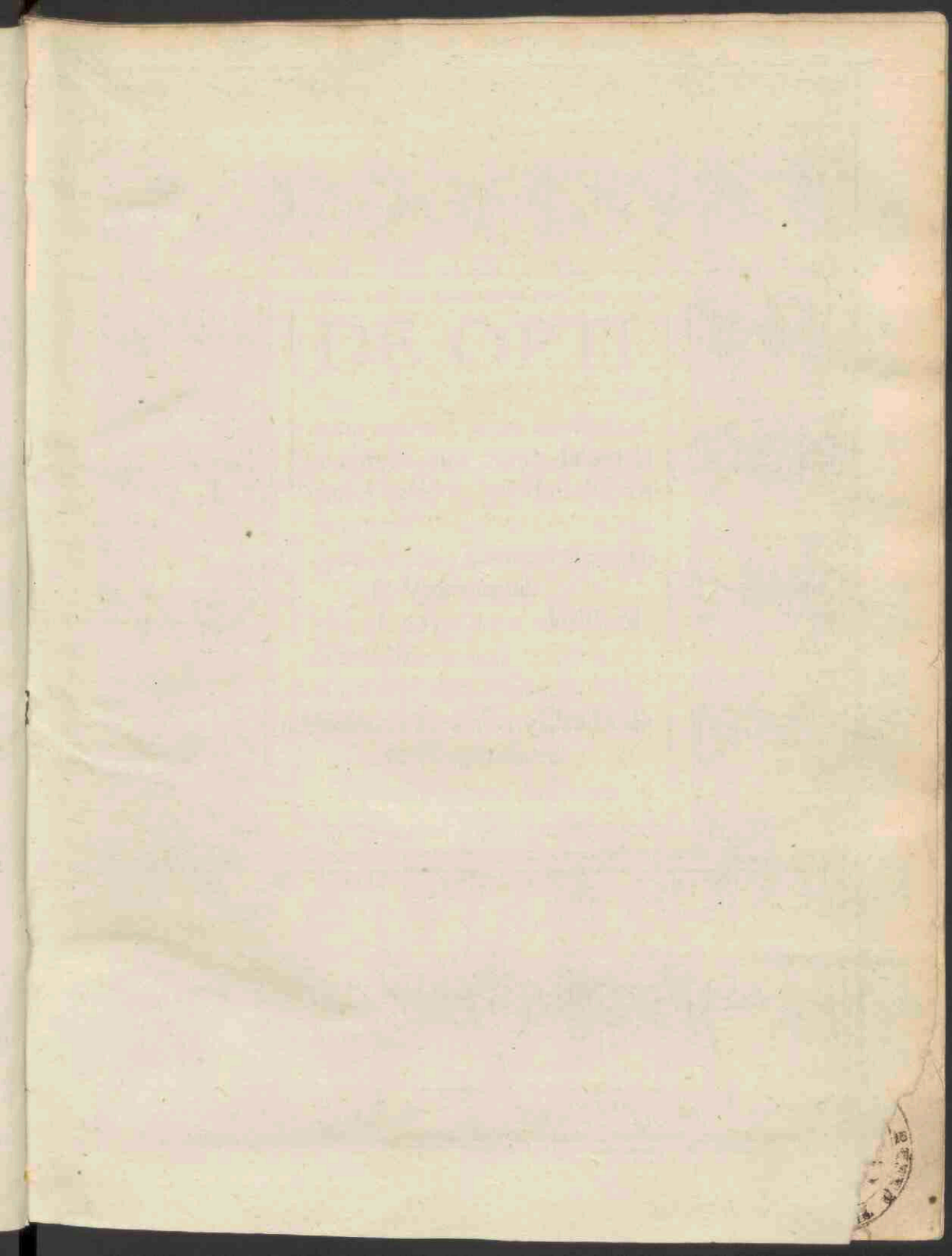
Philosophici Theoretici

Quarto n°. 49.

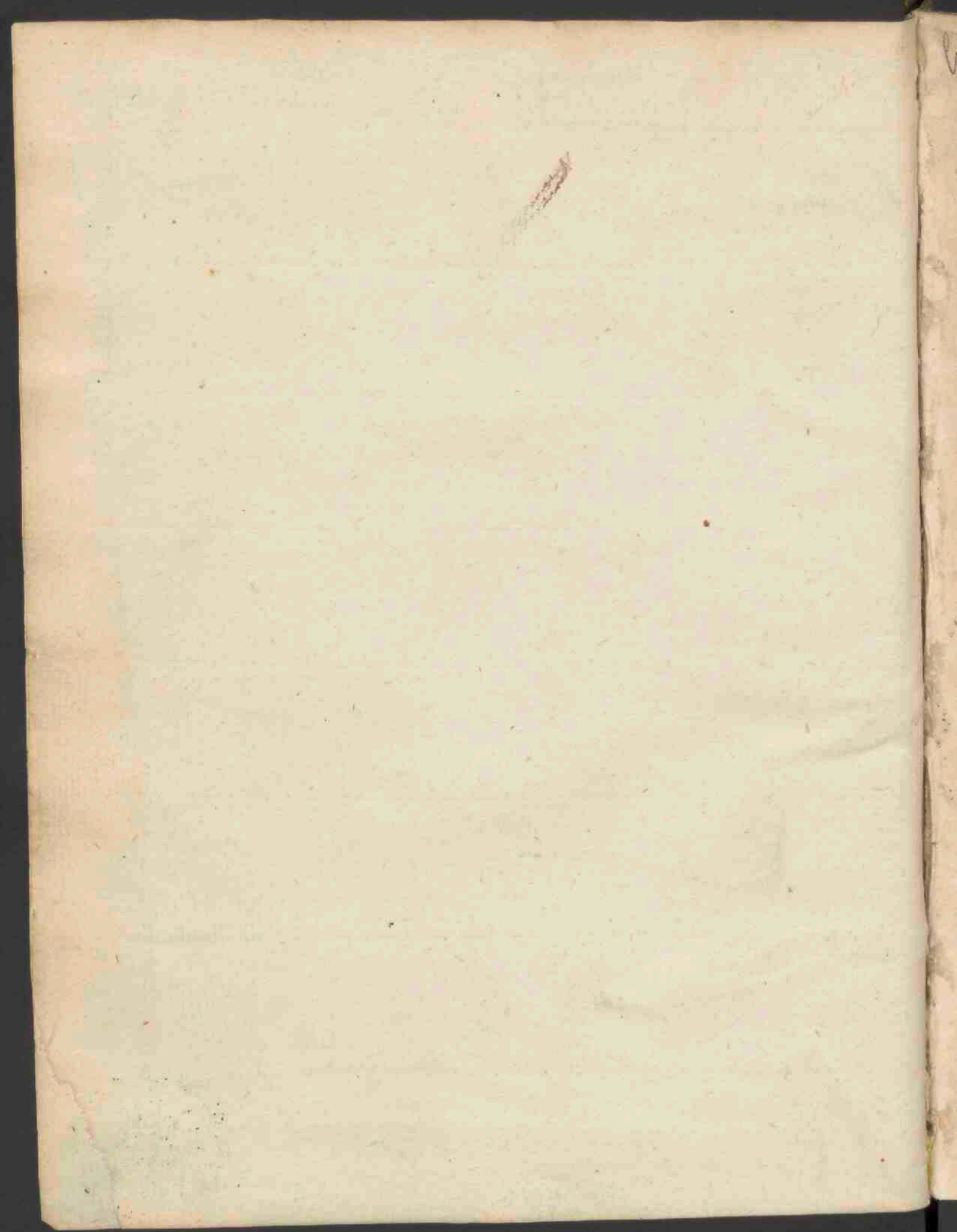
**Rariora**











DE OPTI

MO REIP. STATV DEQVE  
noua insula Vtopia libellus ue-  
re aureus, nec minus salutaris  
quàm festiuus, clarissimi disertis-  
simiq; uiri THOMAE MORI in  
dlytæ ciuitatis Londinensis ciuis  
& Vicecomitis.

EPIGRAMMATA clarissimi  
disertissimiq; uiri THOMAE  
MORI, pleraq; è Græcis uersa.  
EPIGRAMMATA. Des. Eras-  
mi Roterodami.

Apud in dlytam Basileam.

*Ex donat. h. b. à B. b. b. b.*





ERASMVVS ROTERODAMVVS IOAN  
NI FROBENIO COMPATRI SVO  
CHARISSIMO S. D.



VM antehac omnia Mori mei mihi supra  
modū semper placuerint, tamen ipse meo  
iudicio nonnihil diffidebam, ob arctissimā  
inter nos amicitiam. Cæterum ubi uideo  
doctos uno ore omneis meo subscribere  
suffragio, ac uehementius etiam diuinum  
hominis ingeniū suspicere, non quod plus ament, sed quod  
plus cernant, serio plaudo meæ sententiæ, nec uerebor post  
hac quod sentio palam eloqui. Quid tandem non præstitis  
set admirabilis ista naturæ felicitas, si hoc ingenium insti  
tuisset Italia? si totū Musarū sacris uacaret, si ad iustā fru  
gem ac uelut autumnū suū maturuisset? Epigrāmata lusit  
adolescens admodū, ac pleraq; puer. Britāniam suam nūq;  
egressus est, nisi semel atq; iterū, principis sui nomine lega  
tione fungens apud Flandros. Præter rem uxoriā, præter cu  
ras domesticas, præter publici muneris functionē, & causarū  
undas, tot tantisq; regni negocijs distrahit, ut mireris esse  
ociū uel cogitādi de libris. Proinde misimus ad te p̄gymna  
smata illius, & Vtopiā, ut si uides tuis excusa typis orbi po  
steritatiq; cōmendentur. Quādo ea est tuæ officinæ autori  
tas, ut liber uel hoc nomine placeat eruditis, si cognitū sit ē  
Frobenianis ædibus pdisse. Bene uale cū optimo socero, cō  
iuge suauissima, ac mellitissimis liberis. Erasmiū filiolum mi  
hi tecum cōmunem, inter literas natū, fac optimis literis in  
stituēdū cures. Louanij. VIII Cal. Septemb. An. M. D. XVII.

# GVILLIELMVS

EVDAEVS THOMAE LV

PSETO ANGLO S.



RATIAM SANÈ INGENTEM À nobis iniſti Lupſete adoleſcētum doctiſſime, qui me porrecta mihi VTOPIA THOMAE MORI, ad iucūdiſſimæ ſimul & uſui futuræ lectionis intentionem auertiſti. Nam cum à me dudum precibus id contendiſſes, id quod meapte ipſe ſponte magno pre exoptaturus eram, ut THOMAE LINACRI medici utraq; lingua præſtātiſſimi libros ſex de ſanitate tuè da legerem, quos ille ex Galeni monumentis latinitate nuper ita donauit, uel quibus ipſe potius latinitatē, ut ſi omnia eius autoris opera (quæ ego inſtar omnis medicinæ eſſe puto) latina tandem fiant, non magno pere, tum medicorum ſchola Græcæ linguæ cognitionem deſyderatura uideatur. eum librū ex ſchedis LINACRI tumultuaria lectione ita percurri (quarum mihi uſum tantisper à te indultum ſummi loco beneficij duco) ut ea lectione multū me profeciſſe exiſtimem, ſed ex libri æditiōe, quæ nunc à te ſedulo procuratur in officinis huius urbis, ego maiorem etiam profectū mihi ſpondeam. Hoc nomine cum me tibi obſtrictum eſſe

a a ctum eſſe



etum esse satis crederem, ecce tu mihi uelut prioris be-  
 neficij uel appendicem uel auctarium VTOPIAM illā  
 MORI donasti, hominis in primis acris, ingenioq; a-  
 mceno, & in rerum humanarum æstimatione ueterato-  
 ris. Eum librum cum ruri in manibus cursitando, sata-  
 gendo, operis imperitando haberem (partim enim no-  
 sti, partim audisti uillaticis me negocijs alterū iam hūc  
 annum multum operæ impendisse) usq; adeo eius le-  
 ctione affectus sum cognitis & perpensis Vtopinorū  
 moribus & institutis, ut penè rei familiaris procuratio-  
 nem intermiserim, atq; etiam abiecerim, cū nugæ esse  
 uiderem artem omnem industriamq; œconomicam,  
 omnino curam census ampliaticem. qua tamen ipsa  
 omne genus mortalium uelut cæstro quodam intesti-  
 no & congenito exagitari nemo est qui non uideat &  
 intelligat, ut legitimarum propè dixerim & ciuiliū at-  
 tium ac disciplinarum eum esse scopum fateri necesse  
 sit, ut tam liuida quàm accurata solertia alter ab altero,  
 qui cū ciuilitatis ius ei & interdū gentilitatis intercedit,  
 quippiā semp abducatur, abstrahatur, abradatur, abiuret, ex-  
 primatur, extundatur, exculpat, extorqueatur, excutiat, excu-  
 dat, subducatur, suffuret, suppilet, inuolet, legibusq; par-  
 tim conniuentibus, partim autoribus auferat & inter-  
 uertat. Id adeo magis in ijs gentibus apud quas iura  
 quæ ciuilia & pontificia uocantur, amplius in utroq; fo-  
 ro ualent. Quorum moribus & institutis eam inualuit  
 se opinionē

se opinionē nemo nō uidet, ut homines cautionū prū-  
dentes uel captionū potius, & inconsultorū ciuiū aucu-  
pes, & formularū, id est excipularū opifices, ac pactilis  
iuris callentissimi, & litiū concinnatores iurisq; contra-  
uersi, peruersi, inuersi, consulti, antistites esse iustitiæ æ-  
quitatisq; existiment, soliq; digni q de æquo bonoq;  
responsitent, atq; etiam (quod maius est multo) qui cū  
imperio ac potestate statuunt, quid unum quēq; habe-  
re, quid non habere, quatenus q; diūq; liceat. halucinā-  
tis id utiq; sensus communis iudicio. quippe cū pleriq;  
hominum crassis ignorantia lemis cæcutientes, tam æ-  
quissimam ferē causam unum quēq; putemus habere  
quā maxime ius postulat, aut iure subnixus est. Cū  
si ad ueritatis normam, & ad simplicitatis Euangelicæ  
præscriptum exigere iura uelimus, nemo sit tam stupi-  
dus quin intelligat, nemo tā uæcors quin fateatur si ur-  
geas, tā ius & fas hodie ac iamdiū in sanctionibus pon-  
tificijs, & ius atq; æquum in legibus ciuilibus & princi-  
pum placitis dissidere, quā CHRISTI rerum huma-  
narum conditoris instituta, eiusq; discipulorum ritus,  
ab eorū decretis & placitis qui Cræsi & Midæ aceros  
bonorum finem esse putant, & felicitatis cumulū, adeo  
si iustitiam finire nūc uelis quomodo priscis autoribus  
placuit, quæ ius suum unicuiq; tribuat, uel nullibi eam  
in publico inuenias, uel (si dicere id mihi permittam) cu-  
linariam quandam dispensatricem esse ut fateamur ne-  
cessesse sit.



uesse sit, siue nunc imperitantium mores spectes, siue di-  
 uium inter se & popularium affectus. Nisi uero à ger-  
 mana mundi& æquali iustitia (quod ius naturale uo-  
 cant) manasse ius id cōtēderint, ut quo quisq; plus pol-  
 leat, eo etiā plus habeat. quo autē plus habeat, eo plus  
 eminere inter ciues debeat. quo sit ut iā iure gentiū rece-  
 ptū esse uideamus, ut q nec arte nec industria memora-  
 bili iuuare ciues suos & populares possunt, si modo pa-  
 ctiles illos nexus & cōtractiles nodos teneāt, queis ho-  
 minū patrimonia obstringuntur, quosq; uulgus igna-  
 rum, hominesq; literis humanioribus dediti ac procul  
 foro, animi causa aut ueritatis indagandæ ergò agen-  
 tes, partim Gordij uincula esse ducunt, partim circula-  
 toria, nec magnopere miranda, ij millenorum ciuium  
 censum, & sæpe singularum ciuitatum, aut etiam am-  
 pliorē habeant. ijdemq; tum locupletes, tum frugi ho-  
 mines, tum magnifici conquisitores honorifice uociten-  
 tur. Quippe ijs sæculis, ijs institutis, ijs moribus, in ijs  
 gentibus quæ id ius esse statuerunt, ut tam summa fi-  
 de atq; autoritate quisq; sit, quàm maximis opibus pe-  
 nates suos architectatus est, ipse hæredesq; eius. idq;  
 eo magis atq; magis, quo eorum adnepotes horumq;  
 rursus abnepotes patrimonia à maioribus parta lucu-  
 lentis certatim accessionibus cumulauerint, id est quo  
 longius latiusq; confines, affines, cognatos, consangu-  
 neosq; summouerint. At uero CHRISTVS possessio-  
 num condi-

num conditor & moderator, Pythagoricam cōmunionem & charitatem inter affectas suos relictam, luculentō sanxit exemplo, damnato capitis Anania ob temeraratam cōmunionis legem. Quo certe instituto CHRIVSTVS omne iuris, istius civilis pontificijq; adeo recentioris argumentosa uolumina, inter suos quidem abrogasse mihi uidetur. quod ipsum ius hodie arcem tenere prudentiæ uidemus, ac fata nostra regere. VTOPIA uero insula, quam etiam VDEPOTIAM appellari audio, mirifica utiq; sorte (si credimus) Christianos ueritus ac germanā ipsam sapientiā publice priuatimq; hausisse perhibetur, intemeratamq; ad hūc usq; diem seruasse, utpote quæ tria diuina instituta, hoc est bonorum malorumq; inter ciues æqualitatem, seu malis ciuilitatem numeris omnibus suis absolutam, & pacis ac tranquillitatis amorem constantem ac pertinacem, & auri argentiq; contemptū consertis (ut aiunt) manibus retinet, tria (ut ita loquar) euerticula omnium fraudū, imposturarum, circūscriptionum, uersutiarum, & planicarum improbitatum. Superi suo numine facerent ut hæc tria VTOPIANAE legis capita trabalibus clauis firmæ ac statæ persuasionis in sensibus omnium mortalium figerentur, protinus superbiam, cupiditatem, contentionē uæsanam, atq; alia penè omnia uulnifica Stygij aduersarij tela concidere languerēq; uideres, iurisq; illam uoluminum uim immensam, tot eximia solidāq; ingenia



ingenia ad libitinam usq; derinentia, ut casta & uacanti-  
 teredinibus permitti, aut inuolucris officinarum di-  
 cari. Proh diui immortales quæ nam Vtopianorum  
 sanctitas eam diuinitus beatitudinem emereri potuit,  
 ut auaritia & cupiditas in eam unam insulam irrumpe-  
 re, aut irrepere tot sæculis non potuerint, nec inde iusti-  
 tiam cum pudore proteruitate sua impudentiaq; ex-  
 plodere & exigere. Deus nunc optimus maximus tam  
 benigne cum ijs prouincijs egisset, quæ ab eius sacratis-  
 simo nomine cognomentum retinent & amplectuntur:  
 certe auaritia tot mentes alioquin egregias arduasq;  
 deprauans & pessundans, semel hinc facesseret, & aure-  
 um sæculum Saturniumq; rediret. Hic enim uero peri-  
 culum esse quispiam autumarit ne forte Aratus & poe-  
 tæ prisci opinione falsi fuerint, qui Iustitiam è terris de-  
 cedentē in signifero circulo collocauerūt, restitisse em̄  
 eam in Vtopia insula necesse est, si Hythlodæo credi-  
 mus, nec dum in cælum peruenisse. uerum ego Vtopiã  
 extra mundi cogniti fines sitam esse percunctando cõ-  
 peri, insulam nimirũ fortunatam, Elysijs fortasse cam-  
 pis proximam, (nam Hythlodæus nõdum situm eius  
 finibus certis tradidit ut Morus ipse testatur) multas  
 quidem ipsam in urbes distractam, sed unam in ciuita-  
 tem coeuntes aut cõspiranteis, nomine Hagnopolin,  
 suis utiq; ritibus bonisq; acquiescentē, innocentia bea-  
 tam, caelestem quodam modo uitam agentem, ut infra  
 cælum

cælum, sic supra mundi huius cogniti colluionē. Quæ in tot mortalium studijs ut acribus & incitatis, sic inani bus & irritis turbide & æstuose in præcipitium rapitur. Eius igitur insulæ cognitionē THOMAE MORO debemus, qui beatæ uitæ exemplar, ac uiuēdi præscriptū ætate nostra promulgauit, ab Hythlodæo, ut ipse tradit, inuentum, cui omnia fert accepta, qui ut Vtopianis ciuitatem architectatus sit, ritusq; illis & instituta cōdidit, id est beatæ uitæ argumētū nobis inde mutuatus sit, & importarit, MORVS certe insulam & sancta instituta stilo orationēq; illustrauit, ac ciuitatem ipsam Hagnopolitanorū ad normā regulāq; expoliuit, omniāq; ea addidit, unde operi magnifico decor uenustasq; accedit, & autoritas, etiā si in ea opera nauanda sibi tantū partes structoris uendicauit, uidelicet religio fuit maior sibi partes in eo opere sumere, ne Hythlodæus iure queri posset gloriā sibi à MORO præceptam, præflorataq; relinqui, si quādo suos ipse labores literis mandare constituisset. *ἐυλαβουμένου δὴθεν αὐτοῦ, μὴ ὑθλόδαος αὐτὸς ὁ τῆ οὐδεποτίαγε νήσω ἐμφιλοχωρῶν ἐπιφανείε ποτε δυσχεράνειε καὶ βαρύνοιτο τάντην ἀγνωμοσύνην αὐτοῦ τοῦ γε ἐγκαταλιπόντος αὐτῶ προαπκνθισμένον τὸ κλέος τῶ ἐυρέματος τούτου. οὕτω γὰρ πεωῆσθαι, πρὸς ἀνδρῶν ὄσιμ ἀγαθῶντε καὶ σοφῶν.* MORO autem homini per se graui, & autoritate magna subnixo, fidem planē ut habeā, efficit Petri Aegidij Hantuerpiensis testimonium, quem uirum

b nuncq;



nuncq̄ coram à me cognitum (mitto nūc doctrinæ morumq̄ cōmendationem) eo nomine amo quod ERASMI clarissimi uiri ac de literis sacris, profanis, omnēq̄ genus meritissimi, amicus est iuratissimus, quicum etiā ipso iamdiu societatem amicorū contraxi literis ultrocitrōq̄ obsignatis. Vale Lupsete mi dilectissime, & LINA CRVM Britānici nominis columē (quod quidē ad literas bonas attinet) nō magis iam uestrū (ut spero) q̄ nostrū uerbis meis saluta, uel coram uel epistola inter nuncia, idq̄ primo quoq̄ tempore. is em̄ unus est paucorum, quibus me perlubens approbarim si possim, cū & ipse coram hic agens mihi se summe, Ioanniq̄ Ruelio amico meo, studiorumq̄ conscio probauerit, & eius excellentem doctrinam, exactamq̄ diligentiam in primis suspiciam, æmulariq̄ contendam. Velim etiam ut MORO salutem unā & alteram mandato meo uel mitas ut dixi, uel dicas. quem uirum in Mineruæ sacratius album iamdiu opinione mea, sermonēq̄ meo relatū, de Vtopia noui orbis insula summe & amo, & ueneror. Eius enim historiam ætas nostra, posteræq̄ ætates habebunt uelut elegantium, utiliumq̄ institutorum seminarium, unde translaticios mores in suam quisq̄ ciuitatem importent & accommodent. Vale, Parisijs pridie Cal. August.

Hexastichon

HEXASTICHON ANEMOLII POETAE LAV  
 REATI, HYTHLODAEI EX SORO-  
 RE NEPOTIS IN VTOPI-  
 AM INSVLAM.

Vtopia priscis dicta, ob infrequentiam,  
 Nunc ciuitatis æmula Platonica,  
 Fortasse uictrix, (nam quod illa literis  
 Deliniauit, hoc ego una præstiti,  
 Viris & opibus, optimisque legibus).  
 Eutopia merito sum uocanda nomine.

b 2









# CLARISSIMO D.

HIERONYMO BVS LIDIO PRAEPOSITO  
ARIENSI, CATHOLICI REGIS CA  
ROLI À CONSILIIIS, PETRVS  
AEGIDIVS ANTVERPI-  
ENSIS S. D.



**S**UPERIORIBVS hisce diebus ornatissi-  
me Buslidi, misit ad me THOMAS ille  
MORVS, te quoq; teste, cui notissimus  
est, eximium huius ætatis nostræ decus,  
Vtopiã insulã, paucis adhuc mortalibus  
cognitã, sed dignã in primis, quã ut plusq; Platoniam  
omneis uelint cognoscere, præsertim ab homine facudis-  
simo sic expressam, sic depictã, sic oculis subiectã, ut quo-  
ties lego, aliquanto plus mihi uidere uidear, q̃ cū ipsum  
Raphaëlẽ Hythlodæũ (nam ei sermoni æque interfui ac  
MORVS ipse) sua uerba sonantẽ audirẽ. Etiam si uir ille  
haud uulgari præditus eloquentia sic rem exponeret, ut  
facile appareret eum nõ ea referre, quæ narrantibus alijs  
didicisset, sed quæ cominus hausisset oculis, & in qbus nõ  
exiguũ tempus esset uersatus, homo mea quidẽ sentetia,  
regionũ, hominũ, & rerũ experientia uel ipso Vlyssẽ su-  
perior, & qualẽ octingentis hisce annis nusq; arbitrer na-  
tum, ad quẽ collatus Vespucius nihil uidisse putet. Iam  
præterq; quod uisa q̃ audita narramus efficacius, aderat  
homini peculiaris quædã ad explicandas res dexteritas.

Attamẽ



Attamen eadē hęc quoties MORI penicillo depicta contem-  
 plor, sic afficior, ut mihi uidear nōnunquā in ipsa uersa  
 ri Vtopia. Et hercule crediderim Raphaēlē ipsum minus  
 in ea insula uidisse p̄ omne quinquenniū quod illic egit,  
 quā in MORI descriptione uideri liceat. Tantū hic occurrit  
 undiq; miraculorū, ut ambigā quid primū, aut potissimū  
 admirer, felicissimæ memoriæ fidem, quæ tot res auditas  
 duntaxat penē ad uerbū reddere potuerit. an prudentiā,  
 qui uulgo ignotissimos fontes, unde om̄ia reipublicæ uel  
 oriūtur mala, uel oriri possent bona, sic animaduertit. an  
 orationis uim ac facultatē, qua tanta sermonis latini puri-  
 tate, tantis dicendi neruis, tot res cōplexus est, præsertim  
 un⁹ in tot publica simul & domestica negotia distractus.  
 Verū hęc om̄ia tu minus admiraris doctissime Buslidi,  
 qui familiari etiā cōsuetudine penitus habes cognitū, ho-  
 mine maius ac propē diuinū hominis ingeniū. In cæteris  
 igitur nihil est, quod illius scriptis quēā adijcere. Tantū te  
 trastichū uernacula Vtopiensium lingua scriptum, quod à  
 MORI discessu, forte mihi ostēdit Hythlodæus apponen-  
 dum curauit, præfixo eiusdē gentis alphabeto, tū adiectis  
 ad margines aliquot annotatiunculis. Nā quod de insu-  
 læ situ laborat MORVS, ne id quidē omnino tacuit Ra-  
 phael, quanquā paucis admodū, ac uelut obiter attigit, ue-  
 lut hoc aliq̄ seruās loco. Atq; id sanē nescio quo modo ca-  
 sus quidā malus utriq; nostrū inuidit, siquidē cum ea lo-  
 queretur Raphael, adierat MORVM è famulis quispiā,  
 qui



qui illi nescio quid diceret in aurē, ac mihi quidē tanto attentius auscultanti. comitū quispiā, clarius, ob frigus opinor, nauigatione collectū, tussiens, dicentis uoces aliquot interceptit. Verū non conquiescā, donec hāc quoq; partē ad plenū cognouero, adeo ut nō solum situm in insulā, sed ipsam etiā poli sublationē sim tibi ad unguē redditurus, si modo incolumis est noster Hythlodæus. Nam uarius de homine rumor adfert, alij affirmant perisse in itinere, rursus alij reuersum in patriā, sed partim suorū mores nō ferentē, partim Vtopiæ desyderio sollicitatū, eò remigrasse. Nā quod huius insulæ nomē nusq; apud Cosmographos reperiatur, pulchre dissoluit Hythlodæus ipse. Si quidem steri potuit, inquit, ut nomē quo ueteres sint usi, postea sit cōmutatū, aut etiā illos hęc fugerit insula, quādo & hodie cōplures oriuntur terræ, priscis illis Geographis intactæ. Quāq; quorsum attinet hic argumentis astruere fidē, cū MORVS ille sit autor? Cæterū quod is ambigit de æditione, equidem laudo & agnosco uiri modestiā. At mihi uisum est opus modis omnibus indignū quod diu premeretur, & cū primis dignū, quod exeat in manus hominū, idēq; tuo potissimū nomine cōmendatū orbi, uel qd' MORI dotes tibi præcipue sint p̄spectæ, uel qd' nemo magis idoneus, q̄ rectis cōsilijs iuuēt rēpublicā, in qua iā annis cōpluribus, summa cū laude uersaris, tum prudētia, tū integritatis. Bene Vale studiorū Meccenas, & huius sæculi decus, Antuerpiæ An. M. D. XVI. Cal. Nouēb.

Thomas



HAN

SOLE

# THOMAS

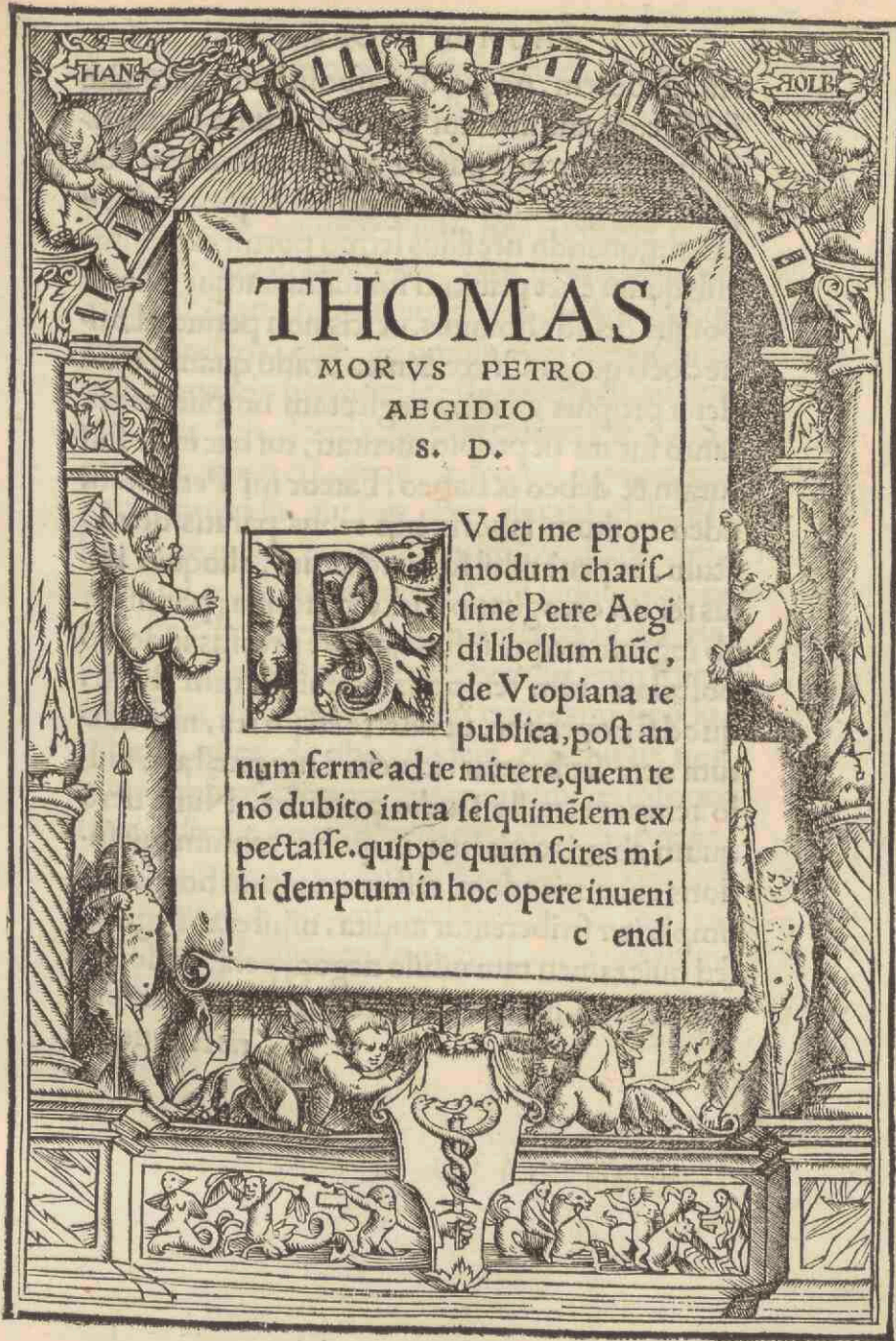
MORVS PETRO

AEGIDIO

S. D.

**R**

Vdet me prope  
modum charis-  
sime Petre Aegi-  
di libellum hūc,  
de Vtopiana re-  
publica, post an-  
num fermè ad te mittere, quem te  
nō dubito intra sesquimēsem ex-  
pectasse. quippe quum scires mi-  
hi demptum in hoc opere inueni  
c endi



endi laborem, neque de dispositione quicquam  
fuisse cogitandum, cui tantum erant ea recitan-  
da, quæ tecum unâ pariter audiui narrantem Ra-  
phaelem, quare nec erat quod in eloquendo labo-  
raretur, quando nec illius sermo potuit exquisitus  
esse, quum esset primum subitarius, atque extem-  
poralis, deinde hominis, ut scis, non perinde Lati-  
ne docti quàm Græce, & mea oratio quanto acce-  
deret propius ad illius neglectam simplicitatem,  
tanto futura sit propior ueritati, cui hac in re soli  
curam & debeo & habeo. Fateor mi Petre, mihi  
adeo multum laboris hijs rebus paratis detra-  
ctum, ut penè nihil fuerit relictum. alioquin hu-  
ius rei uel excogitatio, uel œconomia, potuisset,  
ab ingenio neque infimo, neque profus indocto  
postulare, tum temporis nonnihil, tum studiij.  
quod si exigereetur, ut diserte etiam res, non tan-  
tum uere scriberetur, id uero à me præstari, nul-  
lo tempore, nullo studio potuisset. Nunc uero  
quum ablatis curis hijs, in quibus tantum fuit su-  
doris exhaustiendum, restiterit tantum hoc, uti sic  
simpliciter scriberentur audita, nihil erat negocij.  
sed huic tamen tam nihilo negocij peragendo, cæ-  
tera negocia mea minus ferè quàm nihil tempo-  
ris reliquerūt



ris reliquerunt. Dum causas forenseis assidue alias ago, alias audio, alias arbiter finio, alias iudex dirimo, dum hic officij causa uisitur, ille negocij, dum foris totum fermè diem alijs impartior, reliquum meis, relinquo mihi, hoc est literis, nihil. Nempe reuerso domum, cum uxore fabulandum est, gariendum cum liberis, colloquendum cum ministris. quæ ego omnia inter negocia numero, quando fieri necesse est (necesse est autem, nisi uelis esse domi tuæ peregrinus) & danda omnino opera est, ut quos uitæ tuæ comites, aut natura prouidit, aut fecit casus, aut ipse delegisti, hijs ut te quàm iucundissimum compares, modo ut ne comitate corrumpas, aut indulgentia ex ministris dominos reddas. Inter hæc quæ dixi elabitur dies, mensis, annus. Quando ergo scribimus: nec interim de somno quicquàm sum loquutus, ut nec de cibo quidem, qui multis non minus absumit temporis, quàm somnus ipse, qui uitæ absumit fermè dimidium. At mihi hoc solum temporis adquiro quod somno ciboque suffuror, quod quoniam parcum est, lente, quia tamen aliquid, aliquando perfeci, atque ad te mi Petre transmisi Vtopiam ut legeres, & si quid effect

c 2 fugisset

fugisset nos, uti tu admoneres. Quanquã enim non hac parte penitus diffido mihi ( qui utinam sic ingenio atque doctrina aliquid essem, ut memoria non usquequaque destituor ) non usqueadeo tamen confido, ut credam nihil mihi potuisse excidere. Nam & Ioannes Clemens puer meus, qui adfuit ut scis unã, ut quem à nullo patior sermone abesse in quo aliquid esse fructus potest, quoniam ab hac herba qua & latinis literis & Græcis cœpit euirelescere, egregiam aliquando frugem spero, in magnam me coniecit dubitationem, si quidem quum, quantum ego recordor, Hythlodæus narrauerit Amauroticum illum pontem, quo fluuius Anydrus insternitur, quingentos habere passus in longum, Ioannes meus ait detrahendos esse ducentos, latitudinem fluminis haud supra trecentos ibi continere. Ego te rogo rem ut reuoces in memoriam. Nam si tu cum illo sentis, ego quoque adsentiar & me lapsum credam, sin ipse non recolis, scribam ut feci quod ipse recordari uideor mihi, nam ut maxime curabo, ne quid sit in libro falsi, ita si quid sit in ambiguo, potius mendacium dicam, quàm mentiar, quod malim bonus esse quàm prudens. Quanquàm facile

Nota The/  
ologicã dif/  
ferentiã in/  
ter mentiri  
& menda/  
ciũ dicere.



facile fuerit huic mederi morbo, si ex Raphaelē ipso, aut praesens scisciteris, aut per literas, quod necesse est facias, uel ob alium scrupulum, qui nobis incidit nescio mea ne culpa magis, an tua, an Raphaelis ipsius. Nam neque nobis in mentem uenit quaerere, neque illi dicere, qua in parte noui illius orbis Vtopia sita sit. Quod non fuisse praetermissum sic, uellem profecto mediocri pecunia mea redemptum, uel quod subpudet me nescire, quo in mari sit insula de qua tam multa recensent, uel quod sunt apud nos unus & alter, sed unus maxime, uir pius & professione Theologus, qui miro flagrat desyderio ad eundem Vtopiam, non inani & curiosa libidine collustrandi noua, sed uti religionem nostram, feliciter ibi coeptam, foueat atque adaugeat. Quod quo faciat rite, decreuit ante curare ut mittatur à Pontifice, atque adeo ut creetur Vtopiensibus Episcopus, nihil eo scrupulo retardatus, quod hoc antistitium sit illi precibus impetrandum. Quippe sanctum ducit ambitum, quem non honoris aut quaestus ratio, sed pietatis respectus pepererit. Quamobrem te oro mi Petre uti aut praesens, si potes commode, aut absens per epistolam, compelles Hythlodæum

Sanctus  
ambitus.

dæum, atq; efficias, ne quicquàm huic operi meo, aut insit falsi, aut ueri desyderetur. Atque haud scio an præstet ipsum ei librum ostendi. Nam neque alius æque sufficit, si quid est erratum corrigere, neq; is, ipse aliter hoc præstare potest, quàm si quæ sunt à me scripta perlegerit. Ad hæc: fiet ut hoc pacto intelligas, accipiat ne libenter, an grauatim ferat, hoc operis à me conscribi. Nempe si suos labores decreuit ipse mandare literis, nolit fortasse me: neque ego certe uelim, Vtopiensium per me uulgata republica, florem illi gratiamque nouitatis historiæ suæ præripere. Quamquam ut uere dicam, nec ipse mecum satis adhuc constitui, an sim omnino æditurus. Etenim tam uaria sunt palata mortalium, tam morosa quorundam ingenia, tam ingrati animi, tam absurda iudicia, ut cum hijs haud paulo felicius agi uideatur, qui iucundi atque hilares genio indulgent suo, quàm qui semet macerant curis, ut ædant aliquid quod alijs, aut fastidientibus, aut ingratiss, uel utilitati possit esse, uel uoluptati. Plurimi literas nesciunt: multi contemnunt. Barbarus ut durum reijcit, quicquid non est planè barbarum, Scioli aspernâtur ut triuiale, quicquid obsoletis uerbis

Ingrata ho-  
minum iu-  
dicia.



letis uerbis non scetet. quibusdam solum placent  
 uetera, plerisque tantum sua. Hic tam tetricus est,  
 ut non admittat iocos, hic tam insulsus, ut non fe-  
 rat sales, tam simi quidam sunt, ut nasum omnem  
 uelut aquam ab rabido morsus cane, reformidēt.  
 adeo mobiles alij sunt, ut aliud sedentes probent,  
 aliud stantes. Hi sedent in tabernis, & inter pocu-  
 la de scriptorum iudicant ingenijs, magnaq; cum  
 autoritate condemnant utcunque lubitum est, su-  
 is quenque scriptis, ueluti capillicio uellicantes, ipsi  
 interim tuti, & quod dici solet, *ἔξω βέλους*. qui/pe  
 tam leues & abrasī undique, ut ne pilum qui-  
 dem habeant boni uiri, quo possint apprehendi.  
 Sunt praeterea quidam tam ingrati, ut quum im-  
 pense delectentur opere: nihilo tamen magis a-  
 ment autorem. non absimiles inhumanis hospi-  
 tibus, qui quum opiparo conuiuio prolixē sint  
 excepti, saturi demum discedunt domum, nullis  
 habitis gratijs ei, à quo sunt inuitati. I nunc & ho-  
 minibus tam delicati palati: tam uarij gustus:  
 animi praeterea tam memoris & grati, tuis impen-  
 sis epulum instrue. Sed tamen mi Petre tu illud  
 age quod dixi cum Hythlodæo. postea tamen in-  
 tegrum erit hac de re consultare denuo. Quan-  
 quam si

Simos, uo-  
 cat homi-  
 nes nullo  
 naso.

Prouerbi-  
 um.

Mira co-  
 latio.



24 MORI AD PET. AEGID. PRAEFATIO,  
quàm si id ipsius uoluntate fiat : quandoquidem  
scribendi labore defunctus : nunc sero sapio :

quod reliquum est de ædendo : se/

quar amicorum consilium : at/

que in primis tuum . Va-

le dulcissime Petre,

Aegidi : cum

optima

con/

iuge : ac

me ut soles a-

ma : quando ego te

amo etiam plus quam soleo.



Io. Clemens. Hythlodæus. Tho. Morus. Pet. Aegid.

# SERMONIS QVEM

RAPHÆEL HYTHLODÆVS VIR EXIMIVS,  
DE OPTIMO REIPUBLICÆ STATV HA-  
BVIT, LIBER PRIMVS, PER ILLVSTREM  
VIRVM THOMAM MORVM INCLYTÆ  
BRITANNIARVM VRBIS LONDINI  
ET CIVEM, ET VICECOMITEM.



QVVM NON EXIGVI MOMEN-  
ti negocia quædam inuictissimus An-  
glia Rex HENRICVS eius nominis  
octauus, omnibus egregij principis  
artibus ornatissimus, cum serenissi-  
mo Castel,



mo Castellæ principe CAROLO controuersa nuper habuisset, ad ea tractanda, componendâq; oratorē me legauit in Flandriam, comitem & collegam uiri incomparabilis Cuthberti Tunstalli, quem sacris scrinijs nuper ingenti omniū gratulatione præfecit, de cuius sanè laudibus nihil à me dicitur, nō quod uerear ne parum synceræ fidei testis habēda sit amicitia, sed quod uirtus eius, ac doctrina maior est, q̄ ut à me prædicari possit, tum notior ubiq; atq; illustrior, q̄ ut debeat, nisi uideri uelim solem lucerna, quod aiunt, ostendere. Occurrunt nobis Brugis (sic enim cōuenerat) hi, quibus à principe negociū demandabatur, egregij uiri omnes. in his præfectus Brugenſis uir magnificus, princeps & caput erat, cæterum os & pectus Georgius Temſicius Cassilietanus Præpositus, non arte solum, uerū etiam natura facundus, ad hæc iureconsultissimus, tractandi uero negocij cum ingenio, tum assiduo rerum usu eximius artifex, ubi semel atq; iterum congressi, quibusdā de rebus non satis cōsentiremus, illi in aliquot dies uale nobis dicto, Bruxellas profecti sunt, principis oraculum sciscitaturi. Ego me interim (sic enim res ferebat) Antuerpiam cōfero. Ibi dum uersor, sæpe me inter alios, sed quo nō alius gratior, inuisit Petrus Aegidius Antuerpiæ natus magna fide, & loco apud suos honesto, dignus honestissimo, quippe iuuenis haud scio doctior ne, an moratior, est em̄ & optimus & literatissim⁹, ad hæc animo in  
omnes

omnes candido, in amicos uero tam propèso pectore amore, fide, adfectu tam sincero, ut uix unum aut alterum usq̃ inuenias, quem illi sentias omnibus amicitiaè numeris esse conferendum. Rara illi modestia, nemini longius abest fucus, nulli simplicitas inest prudentior, porro sermone tam lepidus, & tam innoxie facetus, ut patriæ desyderium, ac laris domestici, uxoris, & liberorum, quorum studio reuifendorū nimis q̃ anxie tenebar (iam tum enim plus quatuor mensibus abfuerā domo) magna ex parte mihi dulcissima cōsuetudine sua, & mellitissima confabulatione leuauerit. Hunc quum die quadā in templo diuæ Mariæ, quod & opere pulcherrimum, & populo celeberrimū est, rei diuinæ interfuissem, atq̃ peracto sacro, pararem inde in hospitium redire, forte colloquētem uideo cum hospite quodam, uergentis ad senium atatis, uultu adusto, promissa barba, penula neglectim ab humero dependēte, qui mihi ex uultu atq̃ habitu nauclerus esse uidebatur. At Petrus ubi me cōspexit, adit ac salutat. respondere conan-tem seducit paululum, & uides inquit hunc? (simul designabat eum cum quo loquētem uideram) eum inquit iam hinc ad te rectā parabam ducere. Venisset inquit pergratus mihi tua causa. Imo inquit ille, si nosses hominem, sua. Nam nemo uiuit hodie mortaliū omniū, qui tantam tibi hominū, terrarūq̃ incognitarum narrare possit historiam. quarum rerum audiendarū scio

d 1      audisti



auidissimum esse te. Ergo inquā non pessime coniecta  
 ui. Nam primo aspectu protinus sensi hominem esse  
 nauclerum. Atqui inquit aberrasti longissime: nauiga-  
 uit quidem non ut Palinurus, sed ut Vlysses: imo uelut  
 Plato. Nempe Raphaël iste, sic enim uocatur gentilicio  
 nomine Hythlodæus, & latinæ linguæ nō indoctus, &  
 græcæ doctissimus (cuius ideo studiosior q̄ Romanæ  
 fuit, quoniam totum se addixerat philosophiæ: qua in  
 re nihil quod alicuius momenti sit, præter Senecæ qua  
 dam, ac Ciceronis extare latine cognouit) relicto fratri-  
 bus patrimonio, qd' ei domi fuerat (est em̄ Lusitanus)  
 orbis terrarū contemplandi studio Americo Vespucio  
 se adiunxit, atq; in tribus posterioribus illarū quatuor  
 navigationū quæ passim iā legūtur, perpetuus eius co-  
 mes fuit, nisi qd' in ultima cū eo nō redijt. Curauit em̄  
 atque adeo extorsit ab Americo, ut ipse in his XXIIII  
 esset q ad fines postremæ nauigatiōis in Castello relin-  
 quebant. Itaq; relictus est, uti obtēperaret animo eius,  
 peregrinationis magis q̄ sepulchri curioso. quippe cui  
 hæc assidue sunt in ore. Cælo tegitur qui non habet ur-  
 nam, & Vndiq; ad superos tantundem esse uia. Quæ  
 mens eius, nisi deus ei propitius adfuisset, nimio fuerat  
 illi cōstatura. Cæterū postq̄ digresso Vespucio multas  
 regiones cū quinq; Castellatorū comitibus emensus  
 est, mirabili tandē fortuna Taprobanen delatus, inde  
 peruenit in Caliquit, ubi repertis cōmode Lusitanorū  
 nauibus

Apophthe-  
 gma.

nauibus, in patriã deniq; præter spem reuehitur. Hæc  
 ubi narrauit Petrus, actis ei gratijs quod tã officiosus  
 in me fuisset, ut cuius uiri colloquiũ mihi gratum spera  
 ret, eius uti sermone fruerer, tantã rationem habuisset,  
 ad Raphaelẽ me conuerto, tum ubi nos mutuo salu/  
 tassẽmus, atq; illa cõmunia dixissemus, quæ dici in pri  
 mo hospitem cõgressu solent, inde domũ meam digre  
 dimur, ibiq; in horro confidentes in scamno cespitibus  
 herbeis constrato, cõfabulamur. Narrauit ergo nobis,  
 quo pacto posteaq; Vespucius abierat, ipse, socij  
 eius, qui in Castello remanserant, conueniendo atque  
 blandiendo cõperint se paulatim eius terræ gentibus  
 insinuare, iamq; non innoxie modo apud eas, sed etiã  
 familiariter uersari, tum principi cuidã ( cuius & patria  
 mihi, & nomen excidit) grati, chariq; esse, eius liberalita  
 te narrabat cõmeatum, atq; uiaticũ ipsi & quinq; eius  
 comitibus affatim fuisse suppeditatũ, cũ itineris (quod  
 per aquam ratibus, per terram curru peragebant) fide  
 lissimo duce, qui eos ad alios principes, quos diligẽter  
 cõmendati petebant, adduceret. Nam post multorum  
 itinera dierum, oppida atque urbes aiebat reperisse se,  
 ac non pessime institutas magna populorum frequen  
 tia republicas. Nempe sub æquatoris lineã tum hinc  
 atq; inde ab utroq; latere quantum ferè spatiũ solis or  
 bita cõplectitur, uastas obiacere solitudines perpetuo  
 feruore torridas. Squalor undiq; & tristis rerum facies  
 d. 3 horrida



horrida atq; inculta omnia feris habitata, serpētibusq;, aut deniq; hominib⁹, neq; minus efferis quàm sint be-  
 luae, neq; minus noxijs. Cæterum ubi longius euectus  
 sis, paulatim omnia māsuescere, cælum minus asperū,  
 solum uirore blandū, mitiora animantiū ingenia, tan-  
 dem aperiri populos, urbes, oppida, in his assidua non  
 inter se modo, ac finitimos, sed procul etiā dissitas gen-  
 tes, terra maricq; cōmercia. Inde sibi natam facultatem  
 multas ultro citroq; terras inuisendi, quod nulla nauis  
 ad iter quodlibet instruebatur, in quam non ille, comi-  
 tesq; eius libentissime admittebantur. Naues quas pri-  
 mis regionibus conspexerūt, carina plana fuisse narra-  
 bat, uela consutis papyris aut uiminibus intendebant,  
 alibi coriacea. post uero acuminatas carinas canabea  
 uela reppererunt. omnia deniq; nostris similia. nauitæ  
 maris ac cæli nō imperiti. Sed miram se narrabat inisse  
 gratiā, tradito magnetis usu, cuius antea penitus erant  
 ignari, ideóq; timide pelago consueuisse sese, neq; aliās  
 temere, q̄ æstate credere. Nunc uero eius fiducia lapi-  
 dis contemnūt hyemem, securi magis, q̄ tuti, ut pericu-  
 lum sit, ne quæ res magno eis bono futura putabatur,  
 eadem per imprudētiam magnorum causa malorum  
 fiat. Quid quoq; in loco se uidisse narrauit, & longum  
 fuerit explicare, neq; huius est operis institutum, & alio  
 fortasse loco dicetur à nobis, præsertim quicquid ex usu  
 fuerit nō ignorari, qualia sūt in primis ea, quæ apud po-  
 pulos

pulos usq̄ ciuilitate cōiuentes animaduertit, recte prudenterq̄ prouisa. His enim de rebus & nos audivissime rogabamus, & ille libentissime differebat, ommissa interim inquisitione monstrorū, quibus nihil est minus novum. Nam Scyllas & Celenos rapaces, & Lestrigonas populi uoros, atq̄ eiusmodi immania portēta, nusq̄ ferē non inuenias, at sane ac sapienter instituto ciues haud reperias ubilibet. Caterū ut multa apud novos illos populos adnotauit p̄perā cōsulta, sic haud pauca recensuit, unde possint exempla sumi corrigendis harū urbiū, nationū, gentium, ac regnorū erroribus idonea, alio, ut dixi, loco à me cōmemoranda. Nunc ea tantum referre animus est, quæ de moribus atq̄ institutis narrabat Vtopiensium, præmissa tamen eo sermone, quo uelut tractu quodam ad eius mētionem reipublicæ deuentum est. Nam quū Raphaël prudentissime recensuisset, alia hic, alia illic errata, utrobique certe plurima, tū quæ apud nos, quæue itē sunt apud illos cauta sapientius, quum uniuscuiusq̄ populi mores atq̄ instituta sic teneret, tanq̄ in quęcunq̄ locum diuertisset, totā ibi uitam uixisse uideretur, admiratus hominem Petrus, Miror profecto mi Raphaël, inquit, cur te regi cui piā non adiungas, quorū neminē esse satis scio, cui tu non sis futurus uehemēter gratus, utpote quē hac doctrina, atq̄ hac locorum hominumq̄ peritia nō oblectare solum, sed exemplis quoque instruere, atq̄ adiuuare consilio

sis



sis idoneus, simul hoc pacto & tuis rebus egregie cōsu-  
 lueris, & tuorum omniū commodis magno esse adiu-  
 vamento possis. Quod ad meos attinet, inquit ille, nō ual-  
 de cōmoueor, nempe in quos mediocriter opinor me  
 officij mei partes impleuisse. nam quibus rebus aliq̄ nō  
 nisi senes & ægri cedunt, imo tum quoq̄ ægre cedunt,  
 quum amplius retinere non possunt, eas res ego nō sa-  
 nus modo ac uegetus, sed iuuenis quoq̄ cognatis, ami-  
 cisq̄ dispartiui, quos debere puto hac mea esse beni-  
 gnitate cōtentos, neq̄ id exigere atq̄ expectare prate-  
 rea: ut memet eorum causa regibus in seruitiū dedam.  
 Bona uerba inquit Petrus, mihi uisum est non ut ser-  
 uias regibus, sed ut inseruias. Hoc est inquit ille, una syl-  
 laba plusq̄ seruias. At ego sic cēseo inquit Petrus, quo  
 quo tu nomine rē appelles, eam tamen ipsam esse uia,  
 qua non alijs modo & priuatim, & publice possis cōdu-  
 cere, sed tuam quoq̄ ipsius cōditionem reddere felicio-  
 rem. Feliciorem ne inquit Raphael, ea uia facerē, à qua  
 abhorret animus? Atqui nunc sic uiuo ut uolo, quod  
 ego certe suspicor paucissimis purpuratorū cōtingere.  
 Quin satis est eorum, qui potētum amicitias ambiunt,  
 ne magnā putēs iacturam fieri, si me atq̄ uno aut alte-  
 ro mei similibus sint carituri. Tum ego, perspicuum est  
 inquā te mi Raphael, neq̄ opū esse, neq̄ potētiae cupi-  
 dum, atq̄ ego pfecto huius tuæ mentis hominē nō mi-  
 nus ueneror ac suspicio, q̄ eorū quēuis, q̄ maxime rerū  
 sunt

sunt potentes. Cæterum uideberis planè rem te atque isthocanimo tuo tam generoso, tam uere philosopho dignam facturum, si te ita compares, ut uel cum aliquo priuatim incòmodo ingenium tuū atq; industriā, publicis rebus accòmodes, quod nunq; tanto cum fructu queas, quāto si à consilijs fueris magno alicui principi, eiq; (quod te facturū certe scio) recta atq; honesta persuaseris. nempe à principe bonorū, malorūq; omniū torrens in totum populū, uelut à perenni quodā fonte promānat. In te uero tam absoluta doctrina est, ut uel citra magnū rerum usum, porrò tanta rerum peritiā, ut sine ulla doctrina, egregium cōsiliariū cuius regum sis præstaturus. Bis erras, inquit ille, mi More, primum in me, deinde in re ipsa. nam neq; mihi ea est facultas, quā tu tribuis, & si maxime esset, tamē quū ocio meo negocium facerem, publicam rem nihil promoueam. Primum em̄ principes ipsi pleriq; omnes militaribus studijs (quorum ego neq; peritiā habeo, neq; desydero) libentius occupantur, q̄ bonis pacis artibus, maiusq; multo studiū est, quibus modis per fas ac nefas noua sibi regna pariant, q̄ uti parta bene administrent. Præterea quicunq; regibus à consilio sunt, eorū nemo est, qui non aut uere tantū sapit, ut non egeat, aut tantum sibi sapere uidetur, ut non libeat alterius probare consilium, nisi quod absurdissimis quibusq; dictis assentiūtur & supparasitātur eorū, quos ut maxime apud prin-

e cipem



cipem gratiæ, student assentatione demereri sibi. Et certe sic est natura comparatum, ut sua cuiq; inuēta blandiantur. Sic & coruo suus arridet pullus, & suus simiæ catulus placet. Quod si quis in illo cœtu uel alienis inuidentium, uel præferentium sua, aliquid afferat, quod aut alijs temporibus factum legit, aut alijs fieri locis uideat, ibi qui audiunt, perinde agunt, ac si tota sapientiæ suæ periclitaretur opinio, & post illa pro stultis planè sint habendi, nisi aliquid sufficiant inuenire, quod in aliorū inuentis uertant uitio. Si cætera destituant, tum huc confugiunt, hæc nostris, inquit, placuere maioribus, quorum prudentiã utinam nos æquaremus. itaq; hoc dicto ueluti egregie perorata re confidunt. Tanq; magnū sit periculū, si quis ulla in re deprehendatur maioribus suis sapientior. à quibus tamen, ut quicq; optime consultū est, ita æquissimo animo ualere sinimus. at si qua de re potuit consuli prudentius, eam protinus ansam cupide arreptam mordicus retinemus. Itaq; in hæc superba, absurda, ac morosa iudicia, cū sæpe alibi, tum semel in Angliã quoq; incidi. Obsecro inquã, fuisti apud nos? Fui inquit, atq; aliquot menses ibi sum uersatus, non multo post eam cladem, qua Anglorū occidentaliū ciuile aduersus regem bellum miserãda ipsorum strage cōpressum est. Interea multum debui reuerendissimo patri Ioanni Mortono Cantuariēsi Archiepiscopo & Cardinali, ac tum quoq; Angliæ Cancellario, uiro



rio. uiro mi Petre (nā Moro cognita sum narraturus) nō autoritate magis, q̄ prudētia ac uirtute uenerabili. Etenim statura ei mediocris erat, nec atati, q̄ seræ cēdens. uultus quē reuereare, nō horreas. in congressu nō difficilis. serius tamen & grauis. libido erat asperius interdum cōpellando supplicātes experiri, sed sine noxa, quid ingenij, quā animi præsentiā quisq; præ se ferret, qua uelut cognata sibi uirtute, modo abesset impudentia delectabatur, & ut idoneā ad res gerēdas amplectebatur, Sermo politus & efficax, Iuris magna peritia, ingenium incōparabile, memoria ad prodigiū usq; excel lens. Hæc em̄ natura egregia, discendo atq; exercendo p̄uexit. Huius cōsilijs rex plurimū fidere, multū Resp. niti (cū ego aderā) uidebatur. quippe qui ab prima ferē iuuenta protinus à schola cōiectus in aulā, maximis in negocijs per omnē uersatus ætatē, acuarijs fortunæ æstibus assidue iactatus prudentiā rerum (quæ sic recepta nō facile elabatur) multis, magnisq; cū periculis didicerat. Forte fortuna quū die quodā in eius mensa essem, laicus quidam legum uestratiū peritus aderat, is nescio unde nactus occasionē, cœpit accurate laudare, rigidā illā iustitiā, quæ tū illic exercebat in fures, quos passim narrabat nōnunq; suspēdi uiginti in una cruce, atq; eo uehementius dicebat se mirari, cū tam pauci elaberent supplicio, quo malo fato fieret, uti tā multi tamē ubiq; grassarent. Tum ego, ausus em̄ sum libere apud Cardī

De legib<sup>9</sup>  
parū æqs

nalem loqui: nihil mireris inquā. Nam hæc punitio furum & supra iustum est, & nō ex usu publico. Est enim ad uindicanda furta nimis atrox, nec tamē ad refrenanda sufficiens. Quippe neq; furtum simplex tam ingēs facinus est, ut capite debeat plecti, neque ulla pœna est tanta, ut ab latrocinijis cohibeat eos, qui nullam aliā artem quærendi uictus habent. Itaq; hac in re non uos modo, sed bona pars huius orbis imitari uidetur malos præceptores, qui discipulos uerberant libentius q̄ docent. Decernūtur enim furanti grauiataq; horreda supplicia, cum potius multo fuerit prouidendū, uti aliquis esset prouentus uitæ, ne cuiq; tam dira sit furandi primū, dehinc pereundi necessitas. Est inquit ille, satis hoc prouisum: sunt artes mechanicæ, est agricolatio, ex his tueri uitā liceat, ni sponte mali esse mallent. At non sic euades inquā. Nam primū omittamus eos, qui sæpe uel ab externis bellis, uel ciuilibus mutili redeūt domum, ut nuper apud uos è Cornubiensi prælio, & non ita pridem è Gallico, qui uel Reip. impendūt mēbra, uel regi, quos neq; pristinas artes exercere debilitas patitur, neq; ætas nouam discere. hos inquā omittamus, quando bella per intermissas uices cōmeant. Ea cōtemplemur, quæ nullo die nō accidunt. Tantus est ergo nobilium numerus, qui nō ipsi modo degant ociosi tanq; fuci laboribus aliorū, quos puta suorū prædiorū colonos augēdis redditibus ad uiuū usq; radunt. Nam eam  
solam

Qua ratio  
ne fieri pos  
sit, ne tam  
multi sint  
fures.



solam frugalitatem nouere, homines alioquin ad mendicitatem usq; prodigi: uerū immensam quoq; ociosorum stipatorum turbam circūferunt, qui nullam unq; quærēdi uictus artē didicere. Hi simul atq; herus obierit, aut ipsi ægrotauerint, eiciuntur ilico. nam & ociosos libentius q̄ ægrotos alunt, & sæpe morientis heres nō p̄tinus alendæ sufficit paternæ familiæ. interim illi esuriunt strennue, nisi strennue latrocinentur. Nam quid factant? Siquidē ubi errando paululū uestes ac ualetudinem attriuere, morbo iam squalidos, atq; obsitos panis, neq; generosi dignātur accipere, neq; audent rustici: non ignari eum qui molliter educatus in ocio ac delicijs, solitus sit accinctus acinace ac cetra, totam uiciniam uultu nebulonico despiciere & contemnere omnes præ se, haudquaq; idoneum fore, qui cum ligone ac marra, maligna mercede ac uictu parco, fideliter inseruiat pauperi. Ad hæc ille, atqui nobis inquit, hoc hominum genus in primis fouendū est. In his enim, utpote hominibus animi magis excelsi ac generosioris, q̄ sunt opifices aut agricolæ, consistunt uires ac robur exercitus, si quando sit cōfligendū bello. Profecto inquā ego, eadē opera dicas licet, belli gratia fouēdos esse fures, quibus haud dubie nunq; carebitis, dum habebitis hos. Quin neq; latrones sunt instrennuī milites, neq; milites ignauissimi latronū, adeo inter has artes belle conuenit. At hoc uitium tamē frequens est uobis, nō propriū. est em̄



Quā per/  
niciē adfe/  
rant perpe/  
tua militū  
præsidia.

omniū ferè gentiū cōmune. Nam Gallias infestat aliā  
præterea pestis pestilentior, Tota patria stipendiarijs,  
in pace quoq; (si illa pax est) oppleta atq; obsessa mili-  
tibus, eadem persuasione inductis, qua uos ociosos hic  
ministros alendos esse celsuistis, nempe quod Moroso/  
phis uisum est, in eo sitam esse publicam salutem, si in  
promptu semper adsit ualidum, firmiterq; præsidium,  
maxime ueteranorū, neq; enim cōfidunt inexercitatis  
quicq;. ut uel ideo quærendū eis bellum sit, ne imperi-  
tos habeāt milites, & homines iugulandi gratis, ne (ut  
habet facete Salustius) manus aut animus incipiat per  
ocium torpescere. At quàm sit perniciosum huiusmodi  
beluas alere, & Gallia suo malo didicit, & Romanorū,  
Carthaginensium, ac Syrorum, tum multarū gentium  
exempla declarant, quorū omniū non imperiū modo,  
sed agros quoq; atq; adeo urbes ipsas parati ipsorum  
exercitus alijs atq; alijs occasionibus euerterūt. Quam  
uero nō magnopere necessariū, uel hinc elucescit, quod  
ne Galli quidem milites armis ab unguiculis exercita-  
tissimi cum euocatis comparati uestris, admodū sæpe  
gloriantur superiores sese discessisse, ut ne quid dicam  
amplius, ne præsentibus uidear adblandiri uobis. Sed  
nec uestri illi uel opifices urbici, uel rudes atq; agrestes  
agricolæ ociosos generosorū stipatores creduntur ual-  
de pertimescere, nisi aut hi quibus ad uires atq; auda-  
ciam corpus contigit ineptius, aut quorum animi uis  
inopia

inopia rei familiaris infringitur, adeo periculū nullum est, ne quorū ualida & robusta corpora (neq; enim nisi selectos dignantur generosi corrumpere) nunc uel elan-  
guescūt ocio, uel negocijs propè muliebribus emolliun-  
tur. ijdem bonis artibus instructi ad uitam, & uirilibus  
exercitati laboribus effceminentur. Certe utcunq; sese  
hæc habet res, illud mihi nequaq; uideretur publicæ rei  
conducere, in euentum belli, quod nuncq; habetis, nisi  
quum uultis, infinitam eius generis turbam alere, quod  
infestat pacem, cuius tanto maior haberi ratio, quàm  
belli debeat. Neque hæc tamen sola est furandi necessi-  
tas. Est alia magis quantum credo, peculiaris uobis.  
Quænam est ea inquit Cardinalis. Oues inquam ue-  
stræ, quæ tam mites esse, tamq; exiguo solent ali, nunc  
(uti fertur) tam edaces atq; indomitæ esse cœperunt, ut  
homines deuorēt ipsos, agros, domos, oppida uastent  
ac depopulentur. Nempe quibuscunq; regni partibus  
nascitur lana tenuior, atque ideo preciosior, ibi nobiles  
& generosi, atq; adeo Abbates aliquot sancti uiri, non  
his contenti redditibus, fructibusq; annuis, qui maiori-  
bus suis solebant ex prædijs crescere, nec habētes satis,  
quod ociose ac laute uiuentes, nihil in publicū profint,  
nisi etiā obsint, aruo nihil relinquunt, omnia claudunt  
pascuis, demoliuntur domos, diruunt oppida, templo  
duntaxat stabulandis ouibus relicto, & tanq; parum  
soli perderent apud uos ferarum saltus, ac uiuaria, illi  
boni



boni uiri habitationes omnes, & quicquid usque est culti, uertunt in solitudinem. Ergo ut unus helluo inexplibilis ac dira pestis patriae, continuatis agris, aliquot millia iugerum uno circūdet septo, efficiuntur coloni quidam, suis etiam aut circūscripti fraude, aut ui oppressi exuuntur, aut fatigati iniurijs, adiguntur ad uenditionē. Itaque quoquo pacto emigrant miseri, uiri, mulieres, mariti, uxores, orbi, uiduae, parētes cum paruis liberis, & numerosa magis quam diuite familia, ut multis opus habet manibus res rustica, emigrant inquā è notis atque assuetis laribus, nec inueniunt quo se recipiant, suppellectilē omnē haud magno uendibilem, etiā si manere possit emptorem, quū extrudi necesse est, minimo uenūdant, id quū breui errando insumpserint, quid restat aliud denique, quam uti furentur, & pendeant iuste scilicet, aut uagentur atque mendicent. quantum tum quoque uelut erronei coniunguntur in carcerem, quod ociosi obambulent, quorum operā nemo est qui conducatur, quū illi cupidissime offerant. Nam rusticae rei cui assueuerunt nihil est quod agatur, ubi nihil feritur. Siquidem unus opilio atque bubulcus sufficit ei terrae depascendae pecoribus, in cuius cultum, ut sementi faciendae sufficeret, multae poscebantur manus. Atque hac ratione fit, ut multis in locis annona multo sit carior. Quin lanarum quoque adeo increuit premium, ut à tenuioribus, qui pānos inde solent apud uos conficere, prorsus emi non possint, atque ea ratione

plures



plures ab opere ablegantur in ocium. Nam post aucta pascua infinitam ouium uim absumpsit tabes, uelut eorum cupiditatē ulciscente deo immissa in oues lue, quā in ipsorum capita contortam esse fuerat iustus. Quod si maxime increseat ouium numerus, precio nihil decre scit tamen, quod earum, si monopolium appellari non potest quod nō unus uendit, certe oligopolium est. Re ciderunt enim ferè in manus paucorum, eorundeinq; diuitū, quos nulla necessitas urget ante uendēdi quā libet, nec ante libet quā liceat quanti libet. Iam cætera quoque pecorum genera, ut æque cara sint, eadem ra- tio est, atq; hoc etiam amplius, quod dirutis uillis, atq; imminuta re rustica non sint qui foeturam curent. Neq; enim diuites illi, ut ouium, sic etiam armentorum foe tus educant: sed aliunde macra empta uili, posteaq; su- is pascuis pinguerint, magno reuendunt. Ideoq; sicuti reor, nondum sentitur totum huius rei incommodum. Nempe adhuc his modo locis reddunt cara, ubi uen- dunt. cæterum ubi aliquandiu celerius extulerint illinc, quā nasci possint, tū demū ibi quoq; paulatim decre scente copia, ubi coëmuntur, necesse est hic insigni labo retur inopia. Ita qua re uel maxime felix hæc uestra ui- debatur insula, iam ipsam paucorum improba cupidi- tas uertit in perniciem. Nam hæc annonæ caritas in causa est, cur quisq; quā possit plurimos è familia di- mittat, quo quæso nisi mendicatum, aut quod genero/  
f      sis

sis animis persuadeas facilius latrocinatū? Quid quod  
 ad miseram hanc egestatem, atq; inopiam adiungitur,  
 importuna luxuries. Nam & ministris nobilium, & opi-  
 ficibus, & ipsis propemodū rusticis, & omnibus deniq;  
 ordinibus, multū est insolētis apparatus in uestibus, ni-  
 mius in uictu luxus, Iā ganea, lustra, lupanar. & aliud lu-  
 panar tabernæ, uinariæ, ceruisiariæ, postremo tot im-  
 probi ludi, alea, charta, fritillus, pila, sphæra, discus, an-  
 non hæc celeriter exhausta pecunia, recta suos mystas  
 mittunt aliquò latrocinatum? Has perniciosas pestes  
 eijcite, statuite, ut uillas atq; oppida rustica, aut hi resti-  
 tuant qui diruere, aut ea cedant reposituris, atq; ædifi-  
 care uolentibus. Refrenate coëmptiones istas diuitum,  
 ac uelut monopolij exercendi licentiã. Pauciores alant  
 ocio, reddatur agricolatio, lanificium instauretur, ut sit  
 honestum negociū, quo se utiliter exerceat ociosa ista  
 turba, uel quos hæcenus inopia fures fecit, uel qui nūc  
 erroneos aut ociosos sunt ministri, fures nimirum utriq;  
 futuri. Certe nisi his malis medemini, frustra iactetis  
 exercitam in uindicanda furta iustitiam, nempe specio-  
 sam magis, q̄ aut iustã aut utilem. Siquidẽ quū pessimè  
 sinitis educari, & mores paulatim ab teneris annis  
 corrūpi, puniendos uidelicet, tum demū quū ea flagi-  
 tia uiri designent, quorum spem de se perpetuã à pueri-  
 tia usq; præbuerāt, quid aliud quæso q̄ facitis fures, &  
 ijdem plectitis? Iam me hæc loquente iuris ille consul-  
 tus inte-



tus interim se ad dicendum composuerat, ac statuerat  
 secum modo illo solenni disputantium uti, qui diligen-  
 tius repetunt quæ respondent, adeo bonam partem lau-  
 dis ponunt in memoria. Belle, inquit, dixisti profecto,  
 quum sis uidelicet hospes, qui magis audire his de re-  
 bus aliquid potueris, quæ exacte quicquid cognoscere, id  
 quod ego paucis efficiam perspicuum. Nam primum  
 ordine recensebo quæ tu dixisti, deinde ostendam qui-  
 bus in rebus imposuit tibi nostrarum rerum ignora-  
 tio, postremo rationes tuas omnes diluam atque dissol-  
 uam. Igitur ut à primo quod sum pollicitus exordiar,  
 quatuor mihi uisus es: Tace inquit Cardinalis: nam  
 haud responsurus paucis uideris qui sic incipias. Quã-  
 obrem leuabimus in præsentem te hac respondendi mo-  
 lestia, seruaturi tamen integrum id munus tibi in pro-  
 ximum congressum uestrum, quem (nisi quid impe-  
 diat, aut te, aut Raphaële hunc) crastinus dies uelim re-  
 ferat. Sed interim abste mi Raphaël perquam libèter  
 audierim, quare tu furtum putes ultimo supplicio nõ pu-  
 niendum quam uel aliam pœnam ipse statuas, quæ ma-  
 gis conducatur in publicum. Nam tolerandum ne tu qui-  
 dem sentis. At si nunc per mortem quoque, tamen in fur-  
 tum ruitur, proposita semel uitæ securitate, quæ uis,  
 quis metus posset absterre maleficos: qui mitigatio-  
 ne supplicij, uelut præmio quodam ad maleficiũ se in-  
 uitatos interpretarètur? Omnino mihi uidetur inquã

Expressit  
 morem et  
 Cardinali  
 familiarẽ  
 interpellã-  
 di si quis  
 loquacius  
 ageret.



pater benignissime homini uitā eripi propter ereptam pecuniam prorsus iniquum esse. Siquidem cum humana uita ne omnibus quidē fortunæ possessionibus paria fieri posse arbitror. Quod si læsam iustitiam, si leges uiolatas, hac reperiendī pœna dicant, haud pecuniā: quid ni merito summum illud ius, summa uocetur iniuriā?

Manliana  
imperia  
ex Liuiō.

Nam neq; legū probanda sunt tam Manliana imperia, ut sicubi in leuissimis parum obtemperetur, illico stringant gladium: neq; tam Stoica scita, ut omnia peccata adeo existiment paria, uti nihil iudicent interesse, occidat ne aliquis hominem, an nummum ei surripiat, inter quæ ( si quicq; æquitas ualeat ) nihil omnino simile aut affine. Deus uetuit occidi quenq;, & nos tam facile occidimus ob ademptā pecuniolam? Quod si quis interpretetur, illo dei iussu interdīctam necis potestatem, nisi quatenus humana lex declaret occidēdū, quid obstat quo minus homines eodem modo constituent inter se, quatenus stuprum admittendum sit, adulterā, dum, peierandum? Siquidem quum deus non alienæ modo, uerum etiam suæ cuique mortis ius ademerit, si hominum inter se consensus de mutua cede, certis placitis consentientium, adeo debet ualere, ut illius præcepti uinculis eximat suos satellites, qui sine ullo exemplo dei, eos interemerint, quos humana sanctio iussit occidī: an non hoc pacto præceptum illud dei tantum iuris est habiturum, quantū humana iura permiserint?

ac fiet

ac fiet nimirum ut ad eundem modum omnibus in rebus statuunt homines, quatenus diuina mandata conueniat obseruari. Denique lex Mosaica, quanquam inlebens & aspera: nempe in seruos, & quidem obstinatos lata, tamē pecunia furtum haud morte mulctauit. Ne putemus deum in noua lege demētia: qua pater imperat filijs maiorem indulsisse nobis inuicem sauiendi licentiam. Hæc sunt cur non licere putem. Quam uero sit absurdum, atque etiam perniciosum reipub. furem, atque homicidam ex æquo puniri, nemo est, opinor, qui nesciat. Nempe quum latro conspiciat non minus imminere discriminis duntaxat furti damnato, quam si præterea conuincatur homicidij, hac una cogitatione impellitur in eadem eius, quem alioqui fuerat tantum spoliaturus. quippe præterquam quod deprehenso nihil sit plus periculi, est etiā in eade securitas maior, & maior cæladi spes sublato facinoris indice. Itaque dum fures nimis atrociter studemus perterrefacere, in bonorum incitamus perniciem. Iam quod quaeri solet: quæ punitio possit esse comodiore: hoc meo iudicio haud paulo facilius est reperiatur: quam quæ possit esse deterior. Cur enim dubitemus eam uiam utilem esse castigandis sceleribus: quam scimus olim tam diu placuisse Romanis administrandæ reipub. peritissimis? Nempe hi magnorum facinorum conuictos in lapidinas, atque fodienda metalla damnabant, perpetuis adseruandos uinculis. Quanquam ego quod ad hæc



Respubli-  
ca Polyleri-  
tarū apud  
Perfas.

Annotan-  
dum nobis  
qui fecus  
facimus.

rem attinet, nullius institutū gentis magis p̄bo, quàm id quod interea dū peregrinabar, in Perside obserua-  
tum apud uulgo dictos Polyleritas adnotauī, populū neq; exiguū, neq; imprudenter institutū, & nisi quod tributum quotannis Persarū pendit regi: cætera liberū ac suis p̄missum legibus. Cæteræ quoniā longe ab mari, montibus ferè circūdati, & suæ terræ nulla in re maligne cōtenti fructibus, neq; adeūt alios sæpe, neq; adeūt tur, tamē ex uetusto more gentis, neq; fines prorogare student, & quos habent ab omni facile iniuria, & montes tuent̄, & pensio quā rerum potenti persoluunt, immunes prorsus ab militiā, haud perinde splēdide, atq; cōmode, felicesq; magis quàm nobiles, aut clari degūt, quippe ne nomine quidē opinor præter q̄ conterminis admodum, satis noti. Ergo apud hos furti qui peraguntur, quod sustulere domino reddūt, non, quod alibi fieri solet, principi: utpote cui tantū iuris esse censent in rem furtiuam quantū ipsi furi: Sin res perierit, precio ex bonis furum confecto, ac persoluto tum reliquo uxoribus eorū, atq; liberis integro, ipsi damnantur in opera, ac nisi atrociter cōmissum furtū est, neq; claudūt ergastulo, neq; gestant compedes, sed liberi, ac soluti in publicis occupantur operibus, detrectantes ac languidius gerentes sese: non tā uinculis coercent quàm excitant uerberibus, strēnuam nauantes operā, absunt à contumelijs, noctu tantū nominatim censiti cubiculis includunt̄



includuntur. præter assiduum laborem nihil incōmodi  
 est in uita. Aluntur enim haud duriter qui publicæ rei  
 seruiūt, è publico. alibi aliter. Siquidē alicubi quod im-  
 penditur in eos ex eleemosyna colligitur, atq; ea uia c̄p̄  
 c̄p̄ incerta: tamen ut est ille populus misericors nulla re  
 perit̄ uberior. alibi reditus quidā publici ad id destinā-  
 tur. Est ubi certum in eos usus tributum uiritim confe-  
 runt. Quin aliquot in locis nullum publicum opus fa-  
 ciūt, sed ut priuatus quisq; eget mercenarijs, ita illorum  
 cuiuspiam in eum diem operam, stata mercede condu-  
 cit apud forum, paulo minoris quàm quanti liberā fue-  
 rat conducturus: præterea fas est seruilem ignauia fla-  
 gris corripere. Sic fit uti nunc̄ opere careant: & præter  
 uictum aliquid quoq; die ab singulis publico inferat̄  
 ærario. Vno quodam colore uestiuntur & omnes & so-  
 li, capillo non abrafo uerum paulo supra auriculas at-  
 tonso, è quarum altera paululum præscinditur. Cibum  
 cuiq; ab amicis dari, potumq; ac sui coloris uestem, li-  
 cet pecuniam datam esse danti pariter, atq; accipiētī ca-  
 pitale, neq; minus periculosum etiā homini libero qua-  
 cunq; de causa nummum à damnato recepisse, & ser-  
 uos item (sic enim damnatos uocant) arma continge-  
 re. Suos quæq; regio propria distinguit nota, quàm ab-  
 iecisse capitale est, ut uel extra suos conspici fines, uel cū  
 alterius regionis seruo quicq; esse collocutum. At neq;  
 tutior fugæ meditatio c̄p̄ ipsa est fuga. Quin consciuum  
 talis fuisse.

At idē ho-  
 die famuli  
 nobilium  
 pulchrum  
 sibi ducūt

talis fuisse cōsilij in seruo nex est: in libero seruitus. Cōtra indici præmia decreta sunt: libero pecunia, seruo libertas. utriq; uero uenia atq; impunitas consciētia, ne quando persequi malum consilium q̄ pœnitere sit tutius. Huius rei hæc lex atq; hic ordo est. quem dixi. qui quātum habeat humanitatis & commodi, facile patet. quando sic irascitur, ut uitia perimat seruatis hominibus, atq; ita tractatis, ut bonos esse necesse sit. & quantum ante damni dederunt, tantum reliqua uita refartiant. porrò ne ad pristinos relabantur mores, adeo nullus est metus, ut uiatores quoq; quibus iter aliquò institutum est, non alijs uia ducibus sese tutioreis arbitrentur, q̄ seruis illis ad quamq; regionem subinde cōmutatis. Nempe ad perpetrandum latrocinium nihil habent usquàm non importunum: manus inermes: pecunia tantum sceleris index: deprehenso parata uindicta neq; spes ulla prorsus fugiendi quoquàm. Quo enim pacto falleret ac tegeter fugam: homo nulla uestiū parte populo similis: nisi abeat nudus: quin sic quoq; fugientem proderet auricula. At ne inuito saltem consilio cōiurent in rempub. id demum scilicet periculū est. quasi in tantam uenire spem ulla possit uicinia non tentatis ac sollicitatis ante multarum regionū seruitijs. quæ tantum absunt à facultate conspirandi: ut ne cōuenire quidem: & colloqui aut salutare se mutuo liceat: ut credantur interim id consilium intrepide credituri suis: quod reticentibus



reticentibus periculosum, proidentibus maximo esse bono sciant. Quum contra nemo sit proflus exspes, obediendo ac perferendo, bonamq; de se prebendo spem, emendationis in posterum uitæ, posse his modis fieri, ut libertatē aliquando recuperet. quippe nullo non anno restitutis aliquot cōmendatione patiētia. Hæc quū dixissem atq; adiecissem nihil mihi uideri causæ, quare non hic modus haberi uel in Angliā possit, multo maiore cū fructu, quàm illa iustitia, quàm iuris ille peritus tantopere laudauerat, Sub hæc ille, nempe iureconsultus, Nunq̄ inquit istud sic stabiliri queat in Angliā, ut nō in summum discrimen adducat remp. & simul hæc dicens, cōmouit caput, ac distorsit labrum, atq; ita conticuit. Et omnes qui aderant, pedibus in eius ibant sententiā. Tum Cardinalis nō est, inquit, procliue diuinare, commode ne an secus res cessura sit, nullo proflus facto periculo. Verū si pronuntiata mortis sententia, differri executionem iubeat princeps, atq; hūc experiatur morem, cohibitis asylorū priuilegijs. Tum uero si res comprobetur euentu esse utilis, rectum fuerit eam stabiliri, alioqui tunc quoq; afficere supplicio eos, qui sunt ante damnati, necq; minus è republica fuerit, necq; magis iniustum, quàm si nunc idē fieret, nec ullum interea nasci ex ea re potest periculum. Quin mihi certe uidentur erroneos quoq; ad eundē posse modum nō pessime tractari, in quos hæctenus tā multis æditis legibus, nihil

g promouimus



Festius  
dialogus  
fratris &  
morionis.

promouimus tamē. Hæc ubi dixit Cardinalis, quæ me narrante contempserant omnes, eadem nemo non ceptatim laudibus est prosequutus, maxime tamen illud de erronibus, quoniam hoc ab ipso adiectum est. Nescio an quæ sunt secuta silere prestiterit, erant enim ridicula, sed narrabo tamen, nam non erant mala, & aliquid ad hanc rem pertinebant. Adstabat forte parasitus quidam, qui uideri uolebat imitari morionē, sed ita simulabat, ut propior uero esset, tã frigidis dictis captas risum, ut ipse sapius, quàm dicta sua rideretur. Excidebant homini tamē interdū quædam, adeo non absurda, ut fidem adagio facerēt, crebro iactu iaci aliquādo Venere rem. Is ergo, dicente quodam è conuiuīs: Jam meo sermone bene puifum esse furibus, atque à Cardinale etiã cautum de erronibus, restare nunc uti his præterea consuleretur publicitus, quos ad egestatē morbus aut senectus impulisset, atque ad labores unde uiui possit, reddidisset impotes. Sine, inquit, me, nam ego & hoc recte ut fiat uidero. Etenim hoc genus hominum misere cupio aliquò è cōspectu amoliri meo, ita me male uexarūt sæpe, cum querulis illis opplorationibus flagitarent pecuniam, quas nunquàm tamen tam commode potuerunt occinere, ut nummum à me extorquerent. Quippe semper alterum euenit, ut aut non libeat dare, aut ne liceat quidem, quando nihil est quod detur. Itaque nunc ceperunt sapere, nam ne perdant operam, ubi me præterire uident, præter

dent, prætermittunt taciti, ita nihil à me sperant ampli-  
 us, non hercule magis quàm si essem sacerdos. Sed illos  
 ego mendicos omnes lata lege distribui ac dispartiri iu-  
 beo in Benedictinorum cœnobia, & fieri laicos ut uo-  
 cant monachos: Mulieres moniales esse impero. Sub-  
 risit Cardinalis & approbat ioco, cæteri etiam serio.  
 Cæterum Theologus quidam frater hoc dicto in facer-  
 dotes ac monachos adeo est exhilaratus, ut iam ipse  
 quoq; cœperit ludere homo alioqui prope ad toruita-  
 tem grauis. At ne sic quidem, inquit, extricaberis à mè-  
 dicis, nisi nobis quoq; prospexeris fratribus. Atqui, in-  
 quit Parasitus, hoc iam curatum est. Nam Cardinalis  
 egregie prospexit uobis quum statueret de cohercen-  
 dis, atq; opere exercendis erroneis. nam uos estis er-  
 rones maximi. Hoc quoque dictum, quum coniectis  
 in Cardinalem oculis eum uiderent non abnuere, cœ-  
 perunt omnes non illibenter arripere, excepto fratre.  
 Nam is (neque equidẽ miror) tali perfusus aceto, sic in-  
 dignatus est, atque incanduit, ut nec à conuicijs qui-  
 dem potuerit temperare: hominem uocauit nebulo-  
 nem, detractorem, susurronem, & filium perditionis,  
 minas interim terribiles citans è scriptura sacra. Iam  
 scutra serio scurrari cœpit. & erat planè in sua palæ-  
 stra. Noli, inquit, irasci bone frater, scriptum est, in  
 patientia uestra possidebitis animas uestras. Rur-  
 sum frater (referam enim ipsius uerba) non irascor,

Prouerbiũ  
 uulgo ia/  
 ctatũ apud  
 mendicos.

Alludit ad  
 illud Hora-  
 tianum, ita  
 lo pfusus  
 aceto.

g 2 inquit,



Vt seruat  
decorū in  
narratiōe;

Apparet  
fratrem ob  
imperitiā,  
zelus abu-  
sum neu-  
tro genere,  
sicut hoc  
scelus.

inquit furcifer, uel saltem non pecco. Nam Psalmi-  
sta dicit, Irascimini & nolite peccare. Admonitus de-  
inde frater à Cardinale suauiter, ut suos affectus com-  
pesceret, Non domine, inquit, ego loquor nisi ex bo-  
no zelo sicut debeo, Nam uiri sancti habuerunt bonū  
zelum, unde dicitur, Zelus domus tuæ comedit me,  
& canitur in ecclesijs, Irrisores Helizei, dum conscendit  
domum dei, zelus calui sentiunt, sicut fortasse sentiet  
iste derisor, scurra, ribaldus. Facis inquit, Cardinalis bo-  
no fortassis affectu, sed mihi uideris factururus, nescio  
an sanctius, certe sapientius, si te ita compares, ne cum  
homine stulto & ridiculo ridiculum tibi certamen insti-  
tuas, Non domine inquit, non facerem sapientius. Nā  
Solomon ipse sapientissimus dicit: Responde stulto se-  
cundum stultitiam eius, sicut ego nunc facio, & demon-  
stro ei foueam in quam cadet, nisi bene præcaueat.  
Nam si multi irrisores Helizei, qui erat tātum unus cal-  
uus, senserunt zelus calui, quāto magis sentiet unus de-  
risor multorum fratrum, in quibus sunt multi calui? &  
etiam habemus bullam Papalem, per quā omnes qui  
derident nos, sunt excommunicati. Cardinalis, ubi ui-  
dit nullum fieri finem, nutu ablegato parasito, ac aliam  
in rem commodum uerso sermone, paulo post surgit è  
mensa, atque audiendis dientum negotijs dedit se, nos  
q; dimisit. En mi More, quàm longo te sermone onera-  
ui, quod tam diu facere planè puduisset me, nisi tu &  
cupide

cupide flagitasses, & sic uidereris audire, tanquàm nol/  
les quicquàm eius confabulationis omitti, quæ quan/  
quàm aliquanto perstrictius, narranda tamè mihi fuit  
omnino propter eorum iudicium, qui quæ me dicente  
spreuerant, eadè rursus euestigio nò improbante Car/  
dinale, etiàm ipsi comprobarunt, usq; adeo assentantes  
ei, ut parasiti quoq; eius inuentis, quæ dominus per io/  
cum non aspernabatur, adblandirentur & serio prope  
modũ admitterèt. Vt hinc possis æstimare quanti me  
ac mea cõsilia aulici forèt æstimaturi. Profecto mi Ra/  
phâel inquã magna me affecisti uoluptate, ita sunt abs/  
te dicta prudenter simul & lepide omnia, præterea ui/  
sus mihi interim sum, non solũ in patria uersari, uerum  
etiàm repuerascere quodãmodo iucunda recordatione  
Cardinalis illius, in cuius aula puer sum educatus, cuius  
uiri memoriæ quod tu tam impense faues, non credas  
mi Raphâel quanto mihi sis effectus hoc nomine cha/  
rior, cũ esses alioqui charissimus. Cæterum nò possum  
adhuc ullo pacto meã demutare sententiã, quin te pla/  
nè putem, si animũ inducas tuum, uti ne ab aulis princi/  
pum abhorreas, in publicum posse te tuis consilijs plu/  
rimũ boni cõferre, quare nihil magis incumbit tuo, hoc  
est boni uiri, officio. Si quidem cũ tuus censeat Plato,  
resp. ita demum futuras esse felices, si aut regnèt philo/  
sophi, aut reges philosophentur, q̃s procul aberit felici/  
tas, si philosophi regibus nec dignentur saltè suum im-



partiri consiliū? Non sunt, inquit, ille tam ingrati, quin id libenter facerēt, imo multi libris æditis iam fecerūt, si hī qui rerum potiuntur essent parati, bene consultis parere. Sed bene haud dubie præuidit Plato, nisi reges philosophentur ipsi, nuncq̃ futurū, ut peruersis opinio nibus à pueris imbuti, atq; infecti penitus philosophā tium cōprobent consilia: quod ipse quoq; experiebat apud Dionysiu. An non me putas, si apud aliquē regū decreta sana pponerem, & perniciosa malorū semina, conarer illi euellere, p̃tinus aut eiſciēdum aut habendū ludibriū? Age finge me apud regē esse Gallorū, atq; in eius cōsidere cōsilio, dū in secretissimo secessu præsiden te rege ipso, in corona prudentissimorū hominum, ma gnis agitur studijs, q̃bus artibus ac machinamētis Me diolanū retineat, ac fugitiuā illam Neapolim ad se re trahat: postea uero euertat Venetos, ac totā Italiā subij ciat sibi. deinde Flandros Brabātos, totā postremo Bur gundiā suæ faciat ditioris. Atq; alias præterea gentes, quarū regnū iam olim animo inuasit. Hic dū aliū sua det feriendū cū Venetis fœdus tantisper duraturū, dū ipsis fuerit commodum, cum illis communicandum cō silium, quin deponendam quoq; apud eosdem aliquā prædæ partem, quam rebus ex sententia peractis repe tat, dum aliū consulit conducendos Germanos, aliū pecunia demulcendos Eluetios. Aliū aduersus nu men imperatoris maiestatis, auro, uelut anathemate, propi

Teſte Gal  
los dehor  
taſ ab Ita  
lia paran  
da.

Eluetijs cō  
ductijs.

propitiandum. Dum alijs uideatur cum Arragonum rege componendas esse res, & alieno Nauaria regno, uelut pacis authoramento cedendum: Alius interim censeat Castellia principem aliqua spe affinitatis irretiendum, atq; aulicos nobiles aliquot in suam factionem certa pensione esse pertrahendos. Dū maximus omnium nodus occurrit, quid statuendum interim de Anglia sit. Ceterum de pace tractandum tamen, & constringenda firmissimis uinculis, semper infirma societas, amici uocentur, suspiciantur ut inimici. Habendos igitur paratos, uelut in statione Scotos, ad omnem intentos occasionem, si quid se commoueant Angli protinus immittendos. Ad hæc fouendum exulem nobilem aliquem occulte, nãq; id aperte ne fiat prohibent fœdera, qui id regnum sibi deberi contendat, ut ea uelut anfa contineat, suspectum sibi principem. Hic, inquã, in tanto rerum molimine, tot egregijs uiris ad bellum sua certatim consilia conferentibus, si ego homuncio surgam, ac uerti iubeam uela, omittendam Italiam censeam & domi dicam esse manendū, unū Gallia regnū ferè maius esse, q̃ ut cōmode possit ab uno administrari, ne sibi putet rex de alijs adiciendis esse cogitādū. Tū si illis pponerem decreta Achiorū populi, Vtopien siū insulæ ad Euronoton oppositi, q̃ quū, olim bellum gessissent, ut regi suo aliud obtinerent regnum, quod affinitatis antiquæ causa sibi contendebat hæreditate deberi.

Exemplū  
annotādū.



deberi,consequuti tandē id,ubi uiderunt nihilo sibi mi-  
 nus esse molestiæ in retinendo,quàm in quarēdo per-  
 tulerūt,uerum assidua pulullare semina,uel internæ re-  
 bellionis,uel externæ incursionis,in deditos ita semper  
 aut pro illis,aut contra pugnandum,nunq̄ dari facul-  
 tatem dimittendi exercitus,compilari interim se,efferti  
 foras pecuniam,alienæ gloriolæ suum impendi sangui-  
 nem,pacem nihilo tutiorē,domi corruptos bello mo-  
 res,imbibitam latrocinandi libidinē,confirmatam cæ-  
 cidibus audaciam,leges esse contemptui,quod rex in du-  
 orum curam regnorum distractus,minus in utrumuis  
 animum posset intendere. Cum uiderēt alioqui tantis  
 malis nullum finem fore,inito tādē consilio,regi suo  
 humanissime fecerunt optionem retinēdi utrius regni  
 uellet,nam utriusq̄ nō fore potestatem,se plures esse,  
 quàm qui à dimidiato possint rege gubernari,quū ne-  
 mo sit libenter admissurus mulionē sibi cum alio com-  
 munē. Ita coactus est ille bonus princeps,nouo regno  
 cuiuspiam ex amicis relicto (qui breui etiam post eiectus  
 est) antiquo esse contētus. Præterea si ostenderē omnes  
 hos conatus bellorum,quibus tot nationes eius causa  
 tumultuarentur,quum thesauros eius exhausissent,ac  
 destruxissent populum,aliqua tandem fortuna frustra  
 cessuros tamē,proinde auitum regnum coleret,onaret  
 quantū posset,& faceret quàm florētissimū. Amet suos  
 & ametur à suis,cum his unā uiuat,imperetq̄ suauiter,  
 atq̄

atq; alia regna ualere sinat, quando id quod nūc ei con-  
 tigisset, satis amplum superq; esset. hanc orationē qui-  
 bus auribus mi More, putas excipiendam? Profecto  
 nō ualde pronis inquam. Pergamus ergo inquit, si con-  
 siliarijs cum rege quopiam tractantibus, & cōminiscen-  
 tibus quibus technis ei queant coaceruare thesauros,  
 dum unus intendendam cōsulit æstimationem mone-  
 tā, quum ipsi sit erogāda pecunia. deijciendam rursus  
 infra iustum, quū fuerit corroganda. uti & multū aris  
 paruo dissoluat, & pro paruo multum recipiat: Dum  
 alius suadet ut bellū simulet, atq; eo prætextu coacta  
 pecunia cum uisum erit, faciat pacē, sanctis cerimonijs,  
 quo plebeculæ oculis fiat præstigiū, miseratus uideli-  
 cet humanum sanguinem princeps pius: Dum alius ei  
 suggerit in mētem, antiquas qualdā, & tinea adesas le-  
 ges, lōga desuetudine antiquatas, quas quod nemo la-  
 tas meminisset, oīes sint trāsgressi, earū ergo multas  
 iubeat exigi, nullum uberiorem prouētum esse, nullum  
 magis honorificum, utpote qui iustitiæ præ se personā  
 ferat: Dum ab alio admonetur, uti sub magnis multis  
 multa prohibeat, maxime talia, quæ ne fiant, in rem sit  
 populi, post pecunia cum illis dispenset, quorum com-  
 modis obstat interdictum, sic & à populo gratiā iniri,  
 & duplex adferri compendiū, uel dum hī multantur,  
 quos quæstus cupiditas pellexit in casses, uel dum alijs  
 uendit priuilegia, tanto pluris, quanto scilicet fuerit me-



lior princeps, utpote qui grauatim quicquid contra populi  
 commodum priuato cuiusque indulgeat, & ob id non nisi ma-  
 gno precio. Dum alius ei persuadet obstringendos sibi  
 iudices, qui quauis in re pro regio iure disceptet, accersen-  
 dos praeterea in palatium, atque inuitandos uti coram se de  
 suis rebus differant, ita nullam causam eius tam aperte ini-  
 quam fore, in qua non aliquis eorum uel contradicendi stu-  
 dio, uel pudore dicendi eadem, uel quo gratiam ineant, apud  
 eum aliquam reperiant rimam, qua possit intendi calumnia.  
 Sic dum iudicibus diuersa sentiuntibus, res per se clarissi-  
 ma disputatur, & ueritas in quaestione uenit, an sam com-  
 modum regi dari, pro suo comodo ius interpretandi, ceteros  
 aut pudore accessuros, aut metu, sic intrepide fertur,  
 postea pro tribunali sententia. Neque enim deesse praetextus  
 potest pronuntianti pro principe. Nempe cui satis est aut  
 aequitatem a sua parte esse, aut uerba legis, aut contortum  
 scripti sensum, aut quae legibus denique omnibus praepo-  
 derat, apud religiosos iudices principis indisputabilem  
 prerogatiuam. Dum omnes in Crassiano illo consentiunt  
 atque conspirant, Nullam auri uim satis esse principi, cui sit  
 alendus exercitus, praeterea nihil iniuste regem facere, ut  
 maxime etiam uelit posse. Quippe omnia omnium eius  
 esse, ut homines etiam ipsos, tantum uero cuique esse proprium  
 quantum regis benignitas ei non ademerit, quod ipsum ut  
 quicquam minimum sit, principis multum referre, ut cuius tamen  
 tantum in eo situm sit, ne populus diuitibus ac libertate lasciuat,  
 quod

Crassi diui-  
 tis dictum

quod hæres minus patietèr ferat dura atq; iniusta imperia, quum contra egestas atq; inopia retundat animos, ac patietes reddat, adimatq; pressis generosos rebellandi spiritus. Hic si ego rursus adsurgens contendam hæc consilia omnia regi & inhonesta esse, & perniciosa. Cuius non honor modo, sed securitas quæ in populi, magis opibus sita sit quam suis. Quis si ostendam, regem sibi deligere sua causa, non regis, videlicet uti eius labore ac studio ipsi commode uiuant, tutique ab iniurijs. eoque magis ad principem eam pertinere curam, ut populo bene sit suo, quam ut sibi, non aliter ac pastoris officium est, oues potius quam semet pascere, quatenus opilio est. Nam quod populi egestatem censeant pacis præfidiu esse, longissime aberrare eos ipsa res docet. Nepe ubi plus rixarum coperias, quam inter medicos? Quis intencius mutationi rerum studet, quam cui minime placet præsens uitæ status? Aut cui denique audacior impetus ad conturbanda omnia, spe alicunde lucrandi, quam cui iam nihil est quod possit perdere? Quod si rex aliquis adeo aut contemptus esset, aut iniustus suis, ut aliter eos continere in officio non possit, nisi contumelijs, compilatione, & sectione grassetur, eosque redigat ad medicitatem, præstiterit illi profecto regno abdicare, quam his retinere artibus, quibus quamquam imperij nomen, retineat, certe amittit maiestatem. Neque enim regie dignitatis est, imperium in medicos exercere, sed in opulentes potius, atque felices. Quod ipsum sensit certe uir erecti ac sublimis animi Fabricius, cum responderet malle se im-



perare diuitibus, quæ diuitem esse. Et profecto unum aliquem uoluptate ac delicijs fluere, gemetibus undiq; ac lamentantibus alijs, hoc non est regni, sed carceris esse custodem. Deniq; ut imperitissimus medicus est, qui morbum nescit nisi morbo curare, ita qui uitam ciuium non nouit alia uia corrigere, quam ademptis uitæ commodis, is se nescire fateatur imperare liberis, quin aut inertiam potius mutet suam, aut superbiam, nam his ferè uitijs accidit, ut populus eum uel cõtemnat, uel habeat odio, uiuat innocuus de suo, sumptus ad reditus accommodet, refrenet maleficia, & recta institutiõe suorum præueniat potius, quæ sinat increfcere, quæ deinde puniat. leges abrogatas consuetudine haud temere reuocet, præsertim quæ diu desitæ nunc quæ desideratæ sunt, neque unquam commissi nomine eiusmodi quicquæ capiat, quale priuatum quæpiam iudex, uelut iniquum ac uafrum non pateretur accipere. Hic si proponerè illis Macarensum legem, qui & ipsi non longe admodum absunt ab Utopia, quorum rex quo primū die auspicatur imperium, magnis adhibitis sacrificijs iurijurando astringitur, nunc quæ se uno tempore supra mille auri pondo in thesauris habiturum, aut argenti, quatum eius auri precium æquet. Hanc legem ferunt ab optimo quodam rege institutam, cui maiori curæ fuit patriæ comodum, quæ diuitiæ suæ, uelut obicem acruadæ pecuniæ tantæ, quanta faceret inopiam eius in populo. Nempe eum thesaurum uidebat suffe-

Mira lex  
Macarensum

bat suffecturū, siue regi aduersus rebelles, siue regno aduersus hostium incurfiones esset confligendum. Cæterum minorē esse q̄ ut animos faciat inuadendi aliena, quæ potissima condendæ legis causa fuit. Proxima quod sic prospectum putauit, ne desit pecunia, quæ in quotidiana ciuū commutatione uersetur, & quum regi necesse est erogare, quicquid thesauro supra legitimum accreuit modum, nō quæsiturum censuit occasiones iniuriæ. Talis rex & malis erit formidini, & à bonis amabitur. Hæc ergo atq; huiusmodi si ingererē apud homines in cōtrariam partē uehementet inclinatos, q̄ surdis essem narraturus fabulam? Surdissimis inquā, haud dubie, neq; hercule miror, neq; mihi uidetur (ut uere dicā) huiusmodi sermones ingerēdi, aut talia danda consilia, quæ certus sis nuncq̄ admissum iri. Quid enim prodesse possit, aut quomodo in illorum pectus influere sermo tam insolens, quorū præoccupauit animos, atq; insedit penitus diuersa persuasio? Apud amicos in familiari colloquio nō insuauis est hæc philosophia scholastica. Cæterū in cōsilijs principū, ubi res magnæ magna autoritate aguntur, nō est his rebus locus. Hoc est, inquit ille, quod dicebam nō esse apud principes locum philosophiæ. Imo inquā est uerum, nō huic scholasticæ, quæ quiduis putet ubiuis conuenire, sed est alia philosophia ciuilior, quæ suam nouit scenam, eiq; sese accōmodans, in ea fabula quæ in manibus est, suas

Philoso-  
phia scho-  
lastica.



partes concinne & cum decoro tutatur. Hacutendū est tibi. Alioquin dum agitur quæpiam Plauti comœdia, nugantibus inter se uernulis, si tu in profceniū prodeas habitu philosophico, & recēseas ex Octauia locum in quo Seneca disputat cum Nerone. nonne præstiterit egisse mutam personam, c̄p̄ aliena recitando talem fecisse tragicomœdiam? Corrueris enim, peruerteris c̄p̄ præsentē fabulam, dum diuersa permisces, etiam si ea quæ tu affers meliora fuerint. Quæcunq; fabula in manu est, eam age c̄p̄ potes optime. neq; ideo totā perturbes, quod tibi in mētem uenit alterius, quæ sit lepidior. Sic est in Rep. sic in consultationibus principū. Si radicatus euelli non possint opinioniones prauæ, nec receptis usu uitij mederi queas, ex animi tui sententia, nō ideo tamē deferenda Resp. est, & in tempestate nauis destituenda est, quoniā uentos inhibere non possis. at neq; infuetus & insolens sermo inculcandus, quē scias apud diuersa persuasos pondus nō habiturum, sed obliquo ductu conandū est, atq; adnitendū tibi, uti pro tua uirili omnia tractes cōmode. & quod in bonū nequis uertere, efficias saltē, ut sit c̄p̄ minime malū. Nam ut omnia bene sint, fieri nō potest, nisi omnes boni sint, quod ad aliquot abhinc annos adhuc non expecto. Hac inquit, arte nihil fieret aliud, c̄p̄ ne dum aliorum furori mederi studeo, ipse cum illis insaniā. Nam si uera loqui uolo, talia loquar necesse est. Cæterū falsa loqui, sit ne philo-

sophi

ὁμοίωσις  
mira.

κωφὸν  
πρὸσωπον

ſophi nescio, certe non est meum. Quanc̄ ille meus ser-  
 mo ut fuerit fortasse ingratus illis, atq; molestus, ita nō  
 uideo cur uideri debeat usq; ad ineptias insolēs. Quod  
 si aut ea dicerē, quæ fingit Plato in sua Rep. aut ea quæ  
 faciūt Vtopiēses in sua, hæc quanc̄ essent, ut certe sunt,  
 meliora, tamē aliena uideri possint, quod hic singulorū  
 priuatæ sunt possessiones, illic omnia sunt communia.  
 Mea uero oratio nisi quod ad eos qui statuiſſent secū, Vtopiēsiū  
instituta.  
 ruere diuersa uia præcipites, iucundus esse non potest,  
 qui reuocet ac præmonſtret pericula, alioquin quid ha-  
 buit, quod non ubiuis dici, uel cōueniat, uel oporteat.  
 Equidem si omittenda sunt omnia tanquā insolentia  
 atq; absurda, quæcunc; peruerſi mores hominum  
 fecerūt, ut uideri possint aliena, diſſimulemus oportet,  
 apud Christianos, pleraq; omnia quæ CHRISTVS  
 docuit, ac diſſimulari usqueadeo uetuit, ut ea quoque  
 quæ ipse in aures infusurraſſet ſuis, palam in tectis iuſ-  
 ſerit prædicari. Quorum maxima pars ab iſtis mori-  
 bus lōge est alienior, quā mea fuit oratio. Nisi quod  
 concionatores homines callidi, tuum illud conſilium  
 ſecuti puto, quando mores ſuos homines ad CHRI-  
 STI normam grauatim paterentur aptari, doctrinam  
 eius uelut regulam plumbeam accommodauerunt ad  
 mores, ut aliquo ſaltem pacto coniungerentur ſcilicet.  
 qua re nihil uideo quid profecerint, niſi ut ſecurius li-  
 ceat eſſe malos, atque ipse profecto tantundem pro-  
 ficiam



ficiam in consilijs principum. Nam aut diuersa sentiã, quod perinde fuerit, ac si nihil sentiam. aut eadem, & ipsorum adiutor sim, ut inquit Mitio Teretianus, insania. Nam obliquus ille ductus tuus non uideo quid sibi uelit, quo censes adnitendum, si nõ possint omnia reddi bona, tamen ut tractentur commode, fiantque, quoad licet, quã minime mala. Quippe non est ibi dissimulandi locus, nec licet cõnuere, approbãda sunt aperte pessima cõsilia, & decretis pestilētissimis subscribēdū est. Speculatoris uice fuerit, ac penè proditoris, etiã qui improbe consulta maligne laudauerit. Porrò nihil occurrit, in quo prodesse quicquã possis, in eos delatus collegas, qui uel optimum uirum facilius corruperint, quã ipsi corrigantur. quorum peruersa consuetudine uel de prauaberis, uel ipse integer atque innocens, alienæ malitiæ, stultitiæque prætexeris, tantum abest ut aliquid possit in melius obliquo illo ductu conuertere. Quam ob rem pulcherrima similitudine declarat Plato, cur merito sapientes abstineãt à capessenda Rep. Quippe quũ populum uideãt in plateas effusum assidujs imbribus perfundi, nec persuadere queant illis, ut se subducãt pluuiæ, tectãque subeãt, gnari nihil profuturos sese si exeãt, quã ut unã compluãtur, semet intra tecta continent habentes satis, quando alienæ stultitiæ nõ possunt mederi, si ipsi saltem sint in tuto. Quancquã profecto mi More (ut ea uere dicam, quæ meus animus fert) mihi uidetur  
 ubicunquã

ubicunq; priuatæ sunt possessiones, ubi omnes omnia  
 pecunijs metiuntur, ibi uix unq; posse fieri, ut cū Rep.  
 aut iuste agatur, aut prospere, nisi uel ibi sentias agi iu-  
 ste, ubi optima quæq; perueniūt ad pessimos, uel ibi fe-  
 liciter, ubi omnia diuiduntur in paucissimos, nec illos  
 habitos undecunq; commode, cæteris uero planè mise-  
 ris. Quam ob rem quū apud animum meum reputo,  
 prudentissima atq; sanctissima instituta Vtopiēsium,  
 apud quos tam paucis legibus, tam cōmode res admi-  
 nistrantur, ut & uirtuti precium sit, & tamen æquatis re-  
 bus omnia abundant omnibus, tum ubi his corū mo-  
 ribus ex aduerso cōparo, tot nationes alias, semper or-  
 dinantes, nec ullam satis ordinatam unq;, earū omniū  
 in quibus quod quisq; nactus fuerit, suum uocat priua-  
 tum, quorum tam multæ indies conditæ leges nō suffi-  
 ciunt, uel ut consequatur quisq;, uel ut tueatur, uel ut sa-  
 tis internoscatur ab alieno, illud quod suū inuicē quisq;  
 priuatum nominat, id quod facile indicant infinita illa  
 tam assidue nascentia, q̄ nuncq; finienda litigia. hæc in-  
 quam, dum apud me consydero, æquior Platoni fio,  
 minusq; demiror, dedignatum illis leges ferre ulla,  
 qui recusabant eas quibus ex æquo omnes omnia par-  
 tirentur commoda. Siquidem facile præuidit homo  
 prudentissimus, unam atq; unicam illam esse uiam ad  
 salutem publicā, si rerum indicatur æqualitas, quæ ne-  
 scio an unq; possit obseruari, ubi sua sunt singulorum  
i propria.



propria. Nam quū certis titulis, quisq; quantū potest,  
 ad se cōuerit, quantacūq; fuerit rerū copia, eam omnē  
 pauci inter se partiti, reliquis relinquūt inopiam, ferēq;  
 accidit, ut alteri sint alterorum sorte dignissimi, quū illi  
 sint rapaces, improbi atq; inutiles, contra hi modesti ui  
 ri, ac simplices, & cotidiana industria, in publicum q̄ in  
 semet benigniores. Adeo mihi certe psuadeo, res æqua  
 bili ac iusta aliqua ratione distribui, aut feliciter agi cū  
 rebus mortalium, nisi sublata prorsus proprietate, non  
 posse. Sed manente illa, mansurā semper apud multo  
 maximā, multoq; optimam hominū partem, egestatis  
 & erumnarū anxiam atq; ineuitabilem sarcinā. Quam  
 ut fateor leuari aliquantulū posse, sic tolli planē cōten  
 do nō posse. Nempe si statuatur ne quis supra certum  
 agrī modum possideat, & uti sit legitimus cuiq; census  
 pecuniæ, si fuerit legibus quibusdam cautum, ut neq;  
 sit princeps nimium potens, neq; populus nimis inso  
 lens, Tum magistratus ne ambientur, neu dentur ue  
 num, aut sumptus in illis fieri sit necesse, alioquin & oc  
 casio datur per fraudem ac rapinas sarcindæ pecuniæ,  
 & fit necessitas eis muneribus præficiendi diuites, quæ  
 potius fuerant administranda prudentibus, talibus in  
 quam legibus, quemadmodum ægra assiduis solent fo  
 mentis fulciri corpora deploratæ ualetudinis, ita hæc  
 quoq; mala leniri queant, ac mitigari, ut sanentur uero  
 atq; in bonū redeāt habitū, nulla omnino spes est, dum  
 sua

sua cuiq; sunt ppria. Quin dum unius partis curæ studeas, aliarū uulnus exasperaueris, ita mutuo nascitur ex alterius medela alterius morbus, quādo nihil sic adijci cuiq; potest, ut non idem adimatur alij. At mihi inquā cōtra uidetur, ibi nuncq; cōmode uiui posse, ubi omnia sint cōmunia. Nam quo pacto suppetat copia rerum, unoquoq; ab labore subducente se? utpote quē neq; sui quæstus urget ratio, & alienæ industriæ fiducia reddit segnem. At quum & stimulentur inopia, neque quod quisq; fuerit nactus, id pro suo tueri ulla possit lege, an nō necesse est perpetua cæde ac seditione laborerur? Sublata præsertim autoritate ac reuerentia magistratuū, cui quis esse locus possit, apud homines talcis, quos inter nullū discrimē est, ne cōminisci quidē queo. Nō miror inquit, sic uideri tibi, quippe cui eius imago rei, aut nulla succurrit, aut falsa. Verū si in Vtopia fuisset mecum, moresq; eorum atq; instituta uidisses præsens, ut ego feci, q plus annis quinq; ibi uixi, neq; unq; uoluissē inde discedere, nisi ut nouū illum orbē proderem, tum planè faterere, populum recte institutum nusq; alibi te uidisse q; illic. Atqui profecto inquit Petrus Aegidius, ægre persuadeas mihi, melius institutū populum in nouo illo, q; in hoc noto nobis orbe reperiri, ut in quo neq; deteriora ingenia, & uetustiores opinor esse, q; in illo Resp. & in quibus plurima ad uitam commoda longus inuenit usus, ut ne adijciam apud



nos casu reperta quædam, quibus excogitâdis nullum potuisset ingenium sufficere. Quod ad uetustatem, inquit ille, rerum attinet publicarū, tum pronunciare posset rectius, si historias illius orbis perlegisses, quibus si fides haberi debet, prius apud eos erāt urbes, quàm homines apud nos. iam uero quicquid hactenus uel ingenium inuenit, uel casus repperit, hoc utrobicq; potuit extitisse. Cæterum ego certe puto, ut illis præstemus ingenio, studio tamen atq; industria longe à tergo relinquitur. Nam (ut ipsorum habēt annales) ante appulsum illuc nostrū de rebus nostris (quos illi uocāt Vltraequinoctiales) nihil unq; quicq; audierāt, nisi quod olim annis ab hinc ducētis supra mille, nauis quædam apud insulam Vtopiam naufragio periit, quā tempestas eò detulerat. Eiecti sunt in littus Romani quidam, atque Aegyptij, qui postea nunq; inde discessere. Hanc unā occasionem, uide quàm commodam illis sua fecit industria. Nihil artis erat intra Romanū imperium, unde possit aliquis esse usus, quod nō illi aut ab expositis hospitibus didicerint, aut acceptis quærēdi seminibus adinuenerint. tanto bono fuit illis aliquos hinc semel illuc esse delatos. At si qua similis fortuna quempiam antehac illinc huc perpulerit, tam penitus hoc oblitteratum est, q̄ istud quoq; forsan excidet posteris, me aliquando illic fuisse. Et ut illi uno statim congressu quicquid à nobis commode inuentum est, fecerunt suum: Sic diu futurum

futurū puto, priusq̄ nos accipiamus quicquā quod apud illos melius q̄ nobis est institutum. Quod unū maxime esse reor in causa, cur quū neq̄ ingenio, neq̄ opibus inferiores simus eis, ipsorum tamen res quā nostra prudentius administretur, & feliciter efflorescat. Ergo mi Raphaël inquā, quæso te atq̄ obsecro, describe nobis insulam. nec uelis esse breuis, sed explices ordine, agros, fluuios, urbes, homines, mores, instituta, leges, ac deniq̄ omnia, quæ nos putes uelle cognoscere. putabis autē uelle quicquid adhuc nescimus. Nihil inquit faciam libētius. Nam hæc in promptu habeo. Sed res ocium poscit. Eamus ergo inquam intro pransum, mox tempus nostro arbitrato sumemus. Fiat inquit. Ita ingressi prandemus. pransi, in eundē reuersi locum, in eodem sedili confedimus, ac iussis ministris ne quis interpellaret, ego ac Petrus Aegidius hortamur Raphaëlem, ut præstet quod erat pollicitus. Is ergo ubi nos uidit intentos, atq̄ auidos audiendi, quum paulisper tacitus & cogitabundus assedisset, hunc in modū exorsus est.

P R I M I L I B R I

F I N I S.

i ; Sermonis



# SERMONIS QVEM

RAPHAEL HYTHLODAEVS DE OPTI

MO REIP. STATV HABVIT, LI

BER SECVNDVS, PER THO

MAM MORVM CIVEM

ET VICECOMITEM

LONDINENSEM.

\*



Sit<sup>o</sup> & for/  
ma Vto/  
pia<sup>e</sup> nouæ  
insulæ.

TOPIENSIUM INSVLA  
in media sui parte (nā hac  
latissima est) millia passuū  
ducenta porrigit, magnūq;  
per insulæ spatium nō mul-  
to angustior, fines uersus  
paulatim utrinq; tenuatur.  
hi uelut circumducti circino  
quingentorum ambitu mil-

lium, insulam totam in lunæ speciem renascentis effi-  
giant. Cuius cornua fretum interfluens, millibus pas-  
suū plus minus undecim dirimit, ac per ingens inane  
diffusum, circūiectu undiq; terræ prohibitis uentis, ua-  
sti in morem lacus stagnans magis, q̄ sauiens omnem  
propè eius terræ aluam pro portu facit. magnūq; ho-  
minum usu naues quaquā uersus transmittit. fauces  
hinc

hinc uadis, inde saxis formidolosa. In medio fermè interstitio una rupes eminet, eóq; innoxia, cui inædificata turrim præsidio tenent, cætera latentes & insidiosa. Canales solis ipsis noti, atque ideo non temere accidit, uti exterus quisquàm hunc in sinum, nisi Vtopia-  
no duce, penetret, ut in quem uix ipsis tutus ingressus est, nisi signis quibusdam è litore uiam regentibus. His in diuersa translatis loca, hostium quamlibet numerosam classem facile in perniciem traherèt. Ab altera parte non infrequentes portus. At ubiq; descensus in terram ita natura munitus, aut arte, ut ingentes copiae paucis inde queant propugnatoribus arceri. Cæterum uti fertur, utiq; ipsa loci facies præ se fert, ea tellus olim nõ ambiebatur mari. Sed Vtopus cuius utpote uictoris nomē refert insula, Nam ante id temporis Abraxa dicebatur, quiq; rudem atq; agrestem turbam ad id quo nunc cæteros propè mortales antecellit cultus, humanitatisq; perduxit, primo protinus appulsu uictoria potius, passuū milia quindecim, qua parte tellus cōtinenti adhæsit, excindendū curauit, ac mare circum terrā duxit. Quumq; ad id operis non incolas modo coëgisset (ne cōtumeliæ loco laborē ducerent) sed suos præterea milites omnes adiungeret, in tantam hominū multitudinē opere distributo incredibili celeritate res perfecta, finitimos (q; initio uanitatē incepti riserant) admiratione successus ac terrore perculerit. Insula ciuitates habet  
quatuor

Locus natura tutus unico præsidio defenditur.

Stratagemata ex multatis signis

Vtopia insula ab Vtopo duce.

Hoc plus erat q̄ Isthmum perfodere. Facile ferè q̄ omnibus cōmune est.



Oppida  
Vtopiæ in  
fulæ.

Sifitudo  
concordiã  
facit.

Vrbiũ in/  
ter se me/  
diocre in  
teruallum.

Distribu/  
tio agrorũ.

At hinc ho  
die pestis  
rerump.  
omnium.

Prima cu  
rã agricola  
tionis.

quatuor & quinquaginta spatiosas omnes ac magni/  
ficas lingua, moribus, institutis, legibus, prorsus iisdẽ.  
idem situs omniũ, eadem ubiq; quatenus per locum li-  
cet, rerũ facies. Harum quæ proximæ inter sunt millia  
quatuor ac uiginti separant. Nulla rursus est tam deser-  
ta, è qua nõ ad aliam urbẽ pedibus queat unius itinere  
diei perueniri. Ciues quacq; ex urbe terni senes ac rerũ  
periti tractatum de rebus insulæ cõmunibus, quotãnis  
cõueniunt Amaurotum. Nam (ea urbs quod tanq; in  
umbilico terræ sita maxime iacet omniũ partium lega-  
tis opportuna) prima, princepsq; habetur. Agri ita cõ-  
mode ciuitatib<sup>9</sup> assignati sunt, ut ab nulla parte minus  
solì quàm  $\overline{XX}$  passuũ millia una quæuis habeat. ab ali-  
qua multo etiam amplius, uidelicet qua parte longius  
urbes inter se disunguntur. Nulli urbi cupido promo-  
uendorum finiu. Quippe quos habet agricolas magis  
eorum se, q; dominos putant. Habent ruri per omnes  
agros commode dispositas domos, rusticis instrumẽtis  
instructas. Hæ habitantur ciuibus per uices eò commi-  
grantibus. Nulla familia rustica in uiris mulieribusq;  
pauciores habet, q; quadraginta præter duos ascripti-  
tios seruos, qbus pater materq; familias graues ac ma-  
turi præficiuntur, & singulis tricenis familijs philarchus  
unus. E quacq; familia uiginti quotãnis in urbem remi-  
grat, hi qui bienniũ ruri compleuere. In horum locum  
totidẽ recentes ex urbe subrogatut, ut ab his qui annũ  
ibi fuere,

ibi fuere. atq; ideo rusticarum peritiores rerum, institu-  
 antur, alios anno sequente docturi, ne si pariter omnes  
 ibi noui, agricolationisq; rudes essent, aliquid in anno  
 na per imperitiam peccaretur. Is innouandorum agri-  
 colarū mos, & si solennis sit, ne quisquā inuitus aspe-  
 riorem uitam cogatur continuare diutius, multi tamen  
 quos rusticæ rei studium natura delectat, plures sibi an-  
 nos impetrant. Agricolaë terram colunt, nutriunt ani-  
 malia, ligna comparant, atq; in urbem qua commodū  
 est, terra, mariūe conuehunt. Pullorum infinitam edu-  
 cant multitudinem, mirabili artificio. Neq; enim incu-  
 bant oua gallinæ, sed magnum eorum numerum calo-  
 re quodam æquabili fouentes animant, educantq; hi  
 simul atq; è testa prodire, homines, uice matrum comi-  
 tantur, & agnoscunt. Equos alunt perq; paucos, nec ni-  
 si ferocientes, neq; alium in usum quā exercendæ re-  
 bus equestribus iuuentuti. Nam omnem, seu colendi,  
 seu uehendi laborem, boues obeunt, quos (ut fatentur)  
 equis impetu cedere, sic patientia uincere, nec tot obno-  
 xios morbis putant, ad hæc minore impendio, & ope-  
 ræ, & sumptus ali, ac deniq; laboribus emeritos, in cibū  
 tandem usui esse. Semente in solum panem utuntur.  
 Nam aut uuarum uinum bibunt, aut pomorum, piro-  
 rumue, aut deniq; aquam nōnuncq; meram, sape etiā,  
 qua mel, aut glycyrizam incoxerint, cuius haud exiguā  
 habent copiam. Quum exploratum habeant (habent

Agricola/  
rū officia.Mira ratio  
fouendi  
oua.Vfus equo-  
rum.

Vfus boū.

Cibus, ac  
potus,



Modus se/  
mentis.

enim certissimum) quantum annonæ consumat urbs,  
& circumiectus urbi conuentus, tamen multo amplius  
& sementis faciunt, & pecudum educant, quæ quod in su-  
os usus sufficiat, reliquū impartituri finitimis. Quibus  
cuncq; rebus opus est, quæ res ruri non habentur, eam  
supellectilem omnem ab urbe petunt, & sine ulla rerū  
commutatione, à magistratibus urbanis nullo negotio  
consequuntur. Nam illò singulo quoq; mense, pleriq; ad  
festum diem conueniunt. Quum frumentandi dies in-  
stat, magistratibus urbanis agrorum phylarchi de-  
nunciant, quantum ciuium numerum ad se mitti cōue-  
niat, quæ multitudo frumentatorum, quum ad ipsum  
diem opportune adsit, uno propè sereno die tota fru-  
mentatione defunguntur.

Mutua o/  
pera quan/  
tū ualeat.

DE VRBIBVS, AC NOMINA  
TIM DE AMAVROTO.

Amavroti  
primariæ  
Vtopiæ sū  
urbis de/  
scriptio.

**V**Rbium qui unam norit, omnes nouerit. ita sunt  
inter se (quatenus loci natura nō obstat) omnino  
similes. Depingam igitur unam quampiam (neq; enim  
admodum refert quam) Sed quam potius, quæ Amav-  
rotum? qua nec ulla dignior est, quippe cui senatus gra-  
tia reliquæ deferunt, nec ulla mihi notior, ut in qua an-  
nos quinq; perpetuo uixerim. Situm est igitur Amav-  
rotum, in leni deiectu montis, figura ferè quadrata. Nā  
latitudo eius paulò infra collis incepta uerticem, milli-  
bus pas-

bus passuū duobus ad flumen Anydrū pertinet, secun-  
 dum ripam aliquanto longior. Oritur Anydrus mili-  
 bus octoginta supra Amaurotum, modico fonte, sed  
 aliorum occurſu fluminum, atq; in his duorum etiam  
 mediocrium auctus, ante urbem ipsam, quingentos in-  
 latum passus extenditur, mox adhuc amplior, sexagin-  
 ta milia prolapsus, excipitur oceano. Hoc toto spacio,  
 quod urbem ac mare interiacet, ac supra urbem quoq;  
 aliquot milia, sex horas perpetuas influens æstus, ac re-  
 fluus alternat celeri flumine. Quum sese pelagus infert,  
 triginta in longū milia, totum Anydri alueum suis oc-  
 cupat undis, profligato retrorsum fluuio. Tum aliquan-  
 to ultra liquorem eius salſugine corrumpit, dehinc pau-  
 latim dulcescens amnis, syncerus urbem perlabitur, ac  
 refugientem uicissim purus & incorruptus, ad ipsas pro-  
 pè fauces insequitur. Vrbs aduersæ fluminis ripæ, non  
 pilis ac sublicibus ligneis, sed ex opere lapideo, egregie  
 arcuato ponte, commissa est, ab ea parte, quæ longissi-  
 me distat à mari, quo naues totum id latus urbis pos-  
 sint inoffensæ præteruehi. Habent alium præterea flu-  
 uium, haud magnum quidem illum, sed perquam pla-  
 cidum, ac iucundum. Nam ex eodem scaturiens mon-  
 te, in quo ciuitas collocatur, mediam illam per deuexa  
 perfluēs Anydro miscetur. Eius fluuij caput, fontemq;  
 quod paulo extra urbem nascitur, munimentis ample-  
 xi, Amaurotani iunxerunt oppido. ne si qua uis ho-

Anydri flu-  
minis de-  
scriptio.

Idem fit a/  
pud An-  
glos in flu-  
mine Tha-  
myſi.

Et in hoc  
Londinū  
cū Amau-  
roto conue-  
nit.

Vſus a/  
quæ pota-  
bilis.



Moenium  
munimen  
ta.

Plateæ cu/  
iufmodi.

Aedificia.

Horti ædi/  
bus adha/  
rentes.

Hæc sapiūt  
cōmunita/  
tē Platonis

Vtilitas  
hortorum  
etiā Maro/  
ni prædi/  
cata.

stium ingruat, intercipi, atq; auerti aqua, né ue corrupi queat. Inde canalibus coctilibus, diuersim ad inferiores urbis partes aqua diriuiatur, id sicubi locus fieri uetat, cisternis capacibus, collecta pluuia, tantundē usus adfert. Murus altus, ac latus oppidū cingit, turribus, ac propugnaculis frequens, arida fossa, sed alta, lataq; ac ueprium sepibus impedita tribus ab lateribus circūdat moenia, quarto flumen ipsum pro fossa est. Plateæ cū ad uecturam, tum aduersus uentos descriptæ, cōmode ædificia neutiq; sordida, quorum longa, & totum per uicum, perpetua series, aduersa domorum fronte conspicitur. has uicorum frontes uia distinguit pedes uiginti lata. Posterioribus ædium partibus, quanta est uici longitudo, hortus adiacet, latus, & uicorū tergis undiq; circumseptus. Nulla domus est, quæ non ut hostium in plateam, ita posticum in hortum habeat. Quin bifores quoq; facili tractu manus apertiles, ac dein sua sponte cōeuntes, quemuis intromittūt, ita nihil usquàm priuati est. Nam domos ipsas uno quoq; decennio sorte cōmutant. Hos hortos magnificiunt, in his uineas, fructus, herbas, flores habent, tanto nitore, cultuq; ut nihil fructuosius usquàm uiderim, nihil elegantius. qua in re studium eorum, non ipsa uoluptas modo, sed uicorum quoq; inuicem de suo cuiusq; horti cultu certamen accendit. & certe non aliud quicq; temere urbe tota reperias, siue ad usum ciuium, siue ad uoluptatem cōmodius

modius. eóq; nullius rei, quàm huiusmodi hortorum, maiorem habuisse curam uidetur is qui cōdidit. Nam totam hanc urbis figuram, iam inde ab initio descriptā ab ipso Vtopo ferunt. Sed ornatū, cæterumq; cultum, quibus unius ætatem hominis haud suffecturam uidit, posteris adiiciendum reliquit. Itaq; scriptum in anilibus habent, quos ab capra usq; insula, mille septingentorum, ac sexaginta annorum complectentes historiam, diligenter & religiose perscriptos adseruant, ædes initio humiles, ac ueluti casas, & tuguria fuisse, è quolibet ligno temere factas, parietes luto obductos, culmina in aciem fastigiata stramentis operuerant. At nunc omnis domus uisenda forma tabularum trium, parietum facies, aut silice, aut cementis, aut latere coctili constructæ, in aluum introrsus congesto rudere. Tecta in planum subducta, quæ intritis quibusdam insternunt, nullius impendiij, sed ea temperatura, quæ nec igni obnoxia sit, & tolerandis tempestatum iniurijs plumbū superet. Ventos è fenestris uitro (nam eius ibi creberrimus usus est) expellunt. Interim etiam lino tenui, quod perlucido oleo, aut succino perlinunt, gemino nimirū commodo. Siquidem ad eum modum fit, ut & plus lucis transmittat, & uentorum minus admittat.

Vitrea aut  
linteata fe-  
nestra.

DE MAGISTRATIBVS.

**T**Riginta quæq; familiæ magistratum sibi quotannis eligunt, quæ sua prisca lingua Syphograntum k 3 uocant



uocant, recentiore phylarchum, Syphograntis decem  
 Tranibor<sup>9</sup> cum suis familijs Traniborus olim, nunc protophylar-  
 Vtopiēsiū chus dictus praeficitur. Demum Syphogranti omnes,  
 lingua fo/ chus dictus praeficitur. Demum Syphogranti omnes,  
 nat praefi/ qui sunt ducenti, iurati lecturos sese, quem maxime  
 cū prima/ censent utilem, suffragijs occultis renunciant principem  
 rium. unum uidelicet ex his quatuor, quos eis populus nomi-  
 Mira ratio/ nauit. Nam à quacq; urbis quarta parte, selectus unus  
 creādi ma/ gistratus. Principis magistratus perpe-  
 Tyrannis/ tuus est in omnem illius uitam, nisi tyrannidis affecta-  
 inuisa be/ ta suspicio impediatur. Traniboros quotannis eligunt,  
 ne institu/ ta reip. Caterum haud temere commutant. Reliqui magistra-  
 cito diri/ tus omnes annui. Tranibori tertio quoq; die, interdū  
 menda cō/ si res postulat sapius, in consiliū cum principe ueniunt.  
 trouersia, De rep. consultant. controuersias priuatorum ( si quae  
 quas nunc/ sunt) quae perquam paucae sunt, mature dirimunt. Sy-  
 data opera/ phograntos semper in senatum duos adsciscunt, atque  
 in immen/ sum proro/ gant. omni die diuersos. cautumq; ut ne quid ratū sit quod  
 Nihil subi/ ad temp. pertineat, de quo non tribus in senatu diebus  
 co statuen/ ante agitatum, quam decretum sit. Extra senatum, aut  
 dum. comitia publica de rebus cōmūnibus inire consilia capi-  
 tale habetur. Haec eō ferunt instituta, ne prodiue esset,  
 cōiuratione principis, ac Tranibororum, oppresso per  
 tyrannidem populo, statum reipub. mutare. Atq; ideo  
 quicquid magni momenti iudicatur, ad Syphogran-  
 tum comitia defertur, qui cum suis familijs comunica-  
 ta re. post inter se consultant, ac suum consilium renun-  
 ciant

ciant senatui. Interdum ad totius insulæ consilium res  
 defertur. Quin id quoque moris habet senatus, ut nihil,  
 quo die primum proponitur, eodem disputetur. sed in  
 sequentem senatū differatur, ne quis ubi quod in buc  
 cam primum uenerit, temere effutierit, ea potius exco  
 gitet postea, quibus decreta tueatur sua, quàm quæ ex  
 re ipsa usu sint. malitque salutis publicæ, quàm opinionis  
 de se iacturam facere, peruerso quodam ac præpostero  
 pudore, ne initio parū prospexisse uideat. Cui prospici  
 endū initio fuit, ut consulto potius, quæ cito loqueretur.

Vtinā idē  
 hodie fiat ī  
 nostris cōt  
 silijs.

Hoc sibi  
 uolebat ue  
 tus prouer  
 bium, ἐν vu  
 κτι βουλῆ.

DE ARTIFICIIS.

**A**rs una est omnibus uiris, mulieribusque promi  
 scua agricultura, cuius nemo est expertus. Hac à pu  
 eritia erudiuntur omnes, partim in schola traditis præ  
 ceptis, partim in agros uiciniore urbi, quasi per ludum  
 educti, non intuentes modo, sed per exercitandi corpo  
 ris occasionem tractantes etiam. Præter agriculturam  
 (quæ est omnibus, ut dixi, cōmunis) quilibet unā quā  
 piam, tanquam suam docetur, ea est ferè aut lanificiū, aut  
 operandi lini studium, aut cemētariorum, aut fabri, seu  
 ferrarij, seu materiarij artificium. Neque enim aliud est  
 opificium ullum, quod numerū aliquem, dictu dignū  
 occupet illic. Nam uestes, quarum, nisi quod habitu  
 sexus discernitur, & calibatus à coniugio, una per to  
 tam insulam forma est, eademque per omne ætatem per  
 petua, nec ad oculum indecora, & ad corporis motum  
 habilis

Agricola  
 tio cōmu  
 nis omniū,  
 quā nunc  
 in paucos  
 cōtemp  
 tos reij  
 cimus.  
 Artes ad  
 necessitatē  
 non ad lu  
 xū discen  
 da.

Cultus si  
 militudo.



Nemo ciui-  
tum expers  
artificij.

Ad quam  
quisq; na-  
tura sit ap-  
positus, eã  
discat artẽ.

Ociosi pel-  
lendi e Re-  
publica.

Moderan-  
dus opifi-  
cum labor.

habilis, tum ad frigoris æstusque rationem apposita. Eas inquam, quæque sibi familia conficit. Sed ex alijs illis artibus unusquisque aliquam discit, nec uiri modo, sed mulieres etiam. cæterum hæ uelut imbecilliores, leuiora tractant. lanam ferè, linumq; operantur. uiris artes reliquæ magis laboriosæ mandantur, maxima ex parte quisq; in patrijs artibus educatur. nam eò pleriq; natura feruntur. Quod si quem animus aliò trahat, in eius opificij, cuius capitur studio, familiam quampiam adoptione traducitur. cura non à patre modo eius, sed magistratibus etiam præstita, ut graui, atq; honesto patrifamilias mancipetur. Quin si quis unam perdoctus artem, aliam præterea cupiuerit, eodem modo permittitur. Vtramq; nactus, utram uelit exercet, nisi alterutra ciuitas magis egeat. Syphograntorum, præcipuũ ac prope unicum negotium est, curare, ac prospicere, ne quisquàm desideat ociosus. Sed uti suæ quisque arti sedulo incumbat, nec ab summo mane tamen, ad multam usque noctem perpetuo labore, uelut iumentum, fatigatus. nam ea plusquàm seruilis erumna est, quæ tamen ubiq; ferè opificum uita est, exceptis Vtopien- sibus, qui cum in horas uigintiquatuor æquales, diem connumerata nocte diuidant, sex duntaxat operi deputant, tres ante meridiem, à quibus prandium ineunt, atq; à prandio. duas pomeridianas horas, quum inter- queuerint, tres deinde rursus labori datas, cœna clau- dunt.

dunt. Quum primam horam ab meridie numerēt: sub octauam cubitum eunt. horas octo somnus uendicat. Quicquid inter operis horas ac somni cibiq; medium esset, id suo cuiusq; arbitrio permittitur, non quo per luxum, aut segnitiam abutatur, sed quod ab opificio suo liberum, ex animi sententia in aliud quippiam studij bene collocet. has intercapedines pleriq; impendūt literis. Solenne est enim publicas cotidie lectiones haberi, antelucanis horis, quibus ut intersint, ij dumtaxat adiguntur, qui ad literas nominatim selecti sunt. Cæterum ex omni ordine mares simul, ac foeminæ multitudine maxima ad audiendas lectiones, alij alias, prout cuiusq; fert natura confluit. Hoc ipsum tempus tamen, si quis arti suæ malit insumere quod multis usu uenit (quorum animus in nullius contemplatione disciplinæ consurgit) haud prohibetur, quin laudatur quoq; ut utilis rei publicæ. Super cœnā tum unam horam ludendo producunt, æstate in hortis, hyeme in aulis illis communibus, in quibus comedunt. Ibi aut musicen exercent, aut se sermone recreant. Aleam atq; id genus ineptos ac perniciosos ludos ne cognoscunt quidem, cæterum duos habent in usu ludos, latrunculorum ludo non dissimiles. Alterum numerorū pugnam, in qua numerus numerum prædatur. Alterum in quo collata acie cum uirtutibus uitia conflagunt. Quo in ludo percipite ostenditur & uictiorū inter se dissidiū, & aduersus

Studia literarum

Lusus in cœnis.

At nunc <sup>hæc</sup> alea principum lusus est.

Lusus utiles quoq;.

l uirtutes



uirtutes concordia. item quæ uitia, quibus se uirtutibus opponant, quibus uiribus aperte oppugnent, quibus machinamētis ab obliquo adoriātur, quo præsidio, uirtutes uiciorum uires infringant, quibus artibus eorum conatus eludant, quibus deniq; modis alterutra pars uictoriæ compos fiat. Sed hoc loco, ne quid erretis quiddā pressius intuendū est. Etenim quod sex dumtaxat horas in opere sunt, fieri fortasse potest, ut inopiā aliquā putes, necessariarū rerum sequi. Quod tam longe abest ut accidat, ut id temporis ad omniū rerum copiam quæ quidem ad uitæ uel necessitatem requirantur uel cōmoditatem non sufficiat modo, sed supersit etiam, id quod uos quoq; intelligetis si uobiscum reputetis apud alias gētēs, quā magna populi pars iners degit. primum mulieres ferē omnes, totius summæ dimidium, aut sicubi mulieres negotiosæ sunt, ibi ut plurimum, earum uice, uiri stertunt. ad hæc, sacerdotum ac religiosorum, quos uocant quanta quāq; ociosa turba, adijce diuites omnes maxime prædiorum dominos, quos uulgo generosos appellant ac nobiles, his adnumera ipsorum famulitiū, totam uidelicet illam cetratorum nebulonum colluuiem, robustos deniq; ac ualentes mendicos adiunge, morbum quempiam prætexentes inertia, multo certe pauciores esse quā putaras inuenies eos, quorū labore constant hæc omnia quibus mortales utuntur. Expēde nunc tecū ex his ipsis quā pauci

Ociosorū  
hominū  
genera.

δοξυφόροι  
γεννα  
nobilium

Prudentis/  
sime dictū.

pauci in necessarijs opificijs uersant. siquidē ubi omnia pecunijs metimur, multas artes necesse est exerceri inanes prorsus ac supfluas, luxus tantū ac libidinis ministras. nā hęc ipsa multitudo quę nūc opat, si partiret in tam paucas artes, q̄ paucas cōmodus naturę usus postulat: in tāta rerū abūdātia: quantā nūc esse necesse sit, precia nimirū uiliora forent, q̄ ut artifices inde uitā tueri suam possent. At si isti omnes quos nūc inertes artes distringunt: ac tota insup ocio ac desidia languescēt turba, quorū unus quiuis earū rerum quę aliorū laboribus suppeditātur: quantū duo earundē operadores cōsumit: in opera uniuersi atq; eadē utilia collocarent, facile animaduertis: quantulū tēporis ad suppeditāda omnia: quę uel necessitatis ratio: uel cōmoditatis efflagiter (adde uoluptatis etiā quę quidē uera sit ac naturalis) abūde satis supq; foret. atq; id ipsum in Vtopia res ipsa pspiciū facit. Nam illic in tota urbe cū adiacēte uicinia uix homines qngēti ex omī uirorū ac mulierū numero, quorū ætas ac robur opī sufficit, uacatio pmittit. In hīs sypogrāti (q̄q̄ leges eos labore soluerūt) ipsi tamē sese nō eximūt: quo facilius exēplo suo reliquos ad labores inuitent. Eadē immunitate gaudēt hi: quos cōmēdatiōe sacerdotū, psuasus populus occultis sypogratorū suffragijs ad pdiscēdas disciplinas pperuā uacationē indulget. Quorū si qs cōceptā de se spem fefellerit: ad opifices retrudit, cōtraq; nō rarēter usu uenit:

Ne magi-  
stratus qui  
dē ab ope-  
re cessant.



ut mechanicus quispiã, subcisiuas illas horas tam gna-  
uiter impēdat literis, tantū diligentia proficiat, ut opifi-  
cio suo exemptus, in literatorum classē prouehatur.

Soli litera-  
ti ad magi-  
stratus uol-  
cantur.

Ex hoc literatorum ordine legati, sacerdotes, Tranibori  
ac ipse deniq; deligitur princeps, quem illi prisca ipso-  
rum lingua Barzanem, recentiore Ademum appellāt.

Reliqua ferè multitudo omnis: quum neq; ociosa sit:  
nec inutilib<sup>9</sup> opificijs occupata, procliuis æstimatio est,  
quàm pauca horæ quantū boni operis pariant, ad ea  
quæ commemorauī, hoc præterea facilitatis accedit

Quomo-  
do uitētur  
impensa in  
ædificijs.

quod in necessarijs plerisq; artibus, minore oꝓa quàm  
aliæ gētes, opus habent. Nam primum ædificiorum,  
aut structura: aut resectio ideo tam multorum assiduā  
ubiq; requirit operā, quod quæ pater ædificauit: hæres  
parū frugi, paulatim dilabi sinit, ita quod minimo tue-  
ri potuit: successor eius de integro impendio magno co-  
gitur instaurare, quin frequēter etiā quæ domus aliq;  
ingenti sumptu stetit, hanc alius delicato animo con-  
temnit, eāq; neglecta: atq; ideo breui collapsa: aliā ali-  
bi impensis non minoribus extruit. At apud Vtopien-  
ses compositis rebus omnibus: & constituta rep. rarissi-  
me accidit: uti noua collocandis ædibus area deligatur  
& non modo remedium celeriter præsentibus uitijs ad-  
hibetur, sed etiam imminentibus occurritur. Ita fit, ut  
minimo labore, diutissime perdurent ædificia, & id ge-  
nus opifices uix habeant interdum quod agant: nisi  
quod

quod materiam dolare domi & lapides interim quadrare atq; aptare iubentur, quo (si quod opus incidat) maturius possit exurgere. Iam in uestibus uide, quàm paucis operis egeant: primū dum in opere sunt: corio neglectim aut pellibus amiciuntur quæ in septenniū durent. quum procedunt in publicū, superinduūt chlamydem uestem, quæ rudiores illas uestes cōtegat: eius per totam insulam unus color est, atq; is natiuus. Itaq; lanei panni, nō modo multo minus quæ usquàm alibi sufficit, uerū is ipse quoq; multo minoris impendij est, at lini minor est labor, eōq; usus crebrior, sed in lineo solus candor, in laneo sola mundicies conspicit̄, nullū tenuioris fili precium est. Itaq; fit, ut quum alibi nusq; uni homini quatuor aut quinq; togæ lanæ diuersis coloribus, ac totidem sericiæ tunicæ sufficiant, delicatioribus paulo ne decem quidem, ibi una quisq; contentus est, plerunq; in biennium. Quippe nec causa est ulla cur plures affectet, quas consecutus neq; aduersus frigus esset munitior, neq; uestitu uideretur uel pilo cultior. Quamobrem quū & omnes utilibus sese artibus exerceant, & ipsarum etiam opera pauciora sufficiant, fit nimirum, ut abundante rerum omnium copia, interdum in reficiendas (si quæ detrita sunt) uias publicas immensam multitudinē educant, persæpe etiam quū nec talis cuiuspiam operis usus occurrat, pauciores horas operādī publice denuntiēt. neq; enim supuacaneo

Quomō  
in amictu.



labore ciues inuitos exercent magistratus: quandoquidem eius reipub. institutio hunc unum scopum in primis respicit: ut quoad per publicas necessitates licet: quæ plurimū temporis ab seruitio corporis ad animi libertatem cultumque ciuibus uniuersis asseratur. In eo enim sitam uitæ felicitatem putant.

## DE COMMERCIIIS MUTVIS.

**S**ed iam quo pacto sese mutuo ciues utantur: quæ populi inter se commercia: quæque sit distribuendarum rerum forma uidetur explicandum. Quum igitur ex familiaribus constet ciuitas: familias ut plurimū, cognationes efficiunt. Nam foeminae (ubi maturuerint) collocatae maritis: in ipsorum domicilia concedunt. at masculi filij, ac deinceps nepotes: in familia permanent, & parentum antiquissimo parent. nisi præ senecta mente parum ualuerit. tunc enim ætate proximus ei sufficitur. Verum ne ciuitas aut fieri infrequentior: aut ultra modum possit incrementum, cauetur, ne ulla familia, quarum millia sex, quæque ciuitas, excepto conuentu, complectitur: pauciores quam decem: pluresue quam sexdecim puberes habeat. Impuberum enim nullus præfinitus numerus potest. Hic modus facile seruatur, transcriptis hijs in rariores familias, qui in plenioribus excrescunt. At si quædo in totum plus iusto abundauerit: aliarum urbium suarum infrequentiam sarciant. Quod si forte per totam insulam

Numerus  
ciuium.

insulam plus æquo moles intumuerit, tum ex qualibet urbe descriptis ciuibus in continente proximo ubicūq; indigenis agri multum superest, & cultu uacat: coloniā suis ipsorum legibus propagant, ascitis unā terræ indigenis si conuiuere secum uelint. Cum uolentibus coniuncti in idem uitæ institutum: eosdemq; mores, facile coalescunt, idq; utriusq; populi bono. efficiunt enim suis institutis ut ea terra, utrisq; abunda sit: quæ alteris aut parca ac maligna uidebatur. Renuentes ipsorum legibus uiuere, propellunt his finibus quos sibi ipsi describūt. Aduersus repugnantes, bello conflagūt. nam eam iustissimam belli causam ducunt, quum populus quispiam eius soli quo ipse non utitur, sed uelut inane ac uacuum possidet, alijs tamen qui ex naturæ præscripto inde nutriri debeant, usum ac possessionem interdicat. Si quando ullas ex suis urbibus aliquis casus, eousq; imminuerit, ut ex alijs insulæ partibus seruato suo cuiusq; urbis modo, resarciri nō possint (quod bis dumtaxat ab omni æuo pestis grassante sæuitia fertur contigisse) remigrantibus è colonia ciuibus replentur. Perire enim colonias potius patiūtur, quàm ullam ex insulanis urbibus imminui. Sed ad conuictum ciuium reuertor. Antiquissimus (ut dixi) præest familiæ. Ministri sunt uxores maritis, & liberi parentibus, atq; in summa minores natu maioribus. Ciuitas omnis in quatuor æquales partes diuiditur. In medio cuiusq;

Sic excludi potest ociosa turba ministrorum.



partis forū est omnīū rerum. Eo in certas domos opa cuiusq; familiæ conuehuntur, atq; in horrea singulæ seorsum species distributæ sunt. Ab hijs quilibet paterfamilias quibus ipse suiq; opus habent, petit, ac sine pecunia, sine omni prorsus hostimento quicquid petierit, aufert. Quare enim negetur quicq; quum & omnium rerum abunde satis sit nec timor ullus subsit, ne quisq; plusquam sit, opus flagitare uelit? Nam cur supuacua petiturus putetur is, qui certū habeat, nihil sibi unquam defuturum? Nempe auidum ac rapacem, aut timor carenti facit, in omni animantū genere, aut in homine sola reddit superbia, quæ gloriæ sibi ducit, superflua rerū ostentatione ceteros antecellere, quod uitij genus in Vtopiensium institutis nullum omnino locū habet. Adiuncta sunt foris (quæ cōmemorauī) fora cibaria, in quæ nō olera modo, arborumq; fructus & panes comportātur, sed pisces præterea quadrupedūq; & auium quicquid esculentū est, extra urbem locis appositis ubi fluente tabum ac sordes eluant. Hinc deportant pecudes occisas depuratasq; manibus famulorū (nam neq; suos ciues patiuntur assuescere laniatu animalīū, cuius usu, clementiam humanissimū naturæ nostræ affectū paulatim deperire putant, neq; sordidū quicq; atq; immundū, cuius putredine corruptus aer morbū posset inuehere) pferri in urbem sinunt. Habet præterea quilibet uicus, aulas quasdam capaces, æquali ab sese inuicem interuallo

Rapacitas unde.

Tabes ac sordes pestem inuehit ciuitatibus. Ex pecudū laniena dicimus & homines iugulare.

interuallo distantes, nomine quanq̄ suo cognitās. Has colunt Syphogrāti, quarū unicuiq̄ triginta familiæ uel delictet ab utroq̄ latere quindecim sunt adscriptæ, cibū ibi sumpturæ. Obsonatores cuiusq̄ aulae, certa hora cōueniunt in forum, ac relato suorum numero, cibum petunt. Sed prima ratio ægrotorum habetur, qui in publicis hospitijis curantur. Nam quatuor habent in ambitu ciuitatis hospitia, paulo extra muros tam capacia, ut totidem oppidulis æquari possint, tum ut neq̄ ægrotorū numerus quālibet magnus anguste collocaretur, & per hoc incōmode, tum quo hīj qui tali morbo tenerentur, cuius contagio solet ab aliō ad aliū serpere, longius ab aliorum cœtu semoueri possint. Hæc hospitia ita sunt instructa, atq̄ omnibus rebus quæ ad salutem conferant referta, tum tam tenera ac sedula cura adhibetur, tam assidua medicorū peritissimorū præsentia, ut quū illuc nemo mittatur inuitus, nemo tamē ferè in tota urbe sit, qui aduersa ualetudine laborans, non ibi decumbere q̄z domi suæ præferat. Quū ægrotorum obsonator cibos ex medicorū præscripto receperit, deinceps optima quæq̄ inter aulas æquabiliter pro suo cuiusq̄ numero distribuuntur, nisi quod principis, pontificis, & Tranibororū respectus habetur, ac legatorū etiam, & exterorū omniū (si qui sunt, qui pauci ac raro sunt) sed hīs quoq̄ cū adsunt, domicilia certa atq̄ instructa parantur, Ad has aulas prandij, cenæq̄ stasis horis tota

m sypho-

Cura  
ægrotorū.

Conuiuia  
cōmunia,  
p̄miscuæq̄



Vt ubiq; li-  
bertatis ha-  
beñ ratio,  
ne qd fiat  
a coactis.

Fœminæ  
ministra i  
cõuiuijs.

Symphograntia conuenit, æneæ tubæ clangore commo-  
nifecta, nisi qui aut in hospitij, aut domi decumbūt.  
quanquam nemo prohibetur, postquam aulis est satis  
factum è foro domum cibum petere. sciunt enim nemi-  
nem id temere facere, nam & si domi prandere nulli ue-  
ritum sit, nemo tamen hoc libenter facit, cum neq; ho-  
nestum habeatur, & stultum sit deterioris paradi prandi  
sumere laborem, cum lautum atq; opiparum præ-  
sto apud aulam, tam propinquam sit. In hac aula mini-  
steria omnia in quibus paulo plus sordis, aut laboris est,  
obeunt serui. Cæterum coquendi, parandiq; cibi offi-  
cium, & totius deniq; instruendi cõuiuij solæ mulieres  
exercent, cuiusq; uidelicet familiæ per uices. Tribus, plu-  
ribusue mensis pro numero conuiuarum discumbitur.  
Viri ad parietem, fœminæ exterius collocantur, ut si  
quid his subiti oboriatur mali, quod uterum gerenti-  
bus interdum solet accidere, imperturbatis ordinibus  
exurgant, atque inde ad nutrices abeant. Sedent illæ  
quidem seorsum cum lactentibus in cœnaculo quo-  
dam ad id destinato, nunquam sine foco atque aqua  
munda, nec absque cunis interim, ut & reclinare liceat  
infantulos, & ad ignem cum uelint exemptos fascijs  
liberare, ac ludo reficere. suæ quæq; soboli nutrix est,  
nisi aut mors, aut morbus impediat. id cum accidit,  
uxores Syphograntorum propere nutricem quærunt,  
nec id difficile est. Nam quæ id præstare possunt, nul-  
li officio

li officio sese offerunt libentius, quoniam & omnes eam misericordiam laude prosequuntur, & qui educatur, nutricem parentis agnoscit loco. In antro nutricum, confidunt pueri omnes, qui primum lustrum non expleuere. cæteri impuberes, quo in numero ducunt quicūq; sexus alterius utrius intra nobiles annos sunt, aut ministrant discumbentibus, aut qui per ætatem nondum ualent, adstant tamen, atque id summo cum silentio. utriusque quod à sedentibus porrigitur, eo uescuntur, nec aliud discretum prandendi tempus habent. In medio primæ mensæ (qui summus locus est, & cui, Nam ea mensa suprema in parte cœnaculi transuersa est) totus conuentus conspicitur, Syphogran- tus cum uxore confidet. His adiunguntur duo ex natu maximis. Sedent enim per omnes mensas quaterni. At si templum in ea Syphograntia situm est, sacerdos, eiusque uxor cum Syphogranto sedent ut præsideant. Ab utraque parte collocantur iuniores, post senes rursus, atq; hoc pacto per totam domum, & æquales inter se iunguntur, & dissimilibus tamen immiscentur, quod ideo ferunt institutum, ut senum grauitas ac reuerentia (quum nihil ita in mensa fieri, diciue potest, ut eos ab omni parte uicinos effugiat) iuniores ab improba uerborum, gestuumq; licentiâ cohibeat. Ciborum fercula non à primo loco deinceps apponuntur, sed senioribus primum omnibus (quorum insignes

Laude & officio ciues optime iuantur ad recte agendum. Educatio sobolis.

Sacerdos supra principem, At nunc etiã & Episcopi ipsi mancipiorum uice sunt.

Iuniores maioribus admixti.

Senū habitatio ratio.



loci sunt) optimus quisque cibus inferitur. deinde reliquis  
 æqualiter ministratur. At senes lautitias suas (quarum  
 non tanta erat copia, ut posset totam per domum affa-  
 tim distribui) pro suo arbitratu circumfidentibus im-  
 partiuntur. Sic & maioribus natu suus seruetur honos,  
 & commodi tantundem tamen, ad omneis peruenit.  
 Omne prandium, cœnamque ab aliqua lectione auspi-  
 cantur, quæ ad mores faciat, sed breui tamē ne fastidio  
 sit. Ab hac seniores, honestos sermones, sed neque tri-  
 stes, ac infacetos ingerunt. At nec longis logis totum oc-  
 cupant prandium, quin audiunt libetē iuuenes quoque  
 atque adeo de industria prouocant, quo & indolis cu-  
 iusque & ingenij per conuiuij libertatem prodentis sese  
 capiant experimentum. Prandia breuiuscula sunt, cœ-  
 næ largiores, quod labor illa, has somnus & nocturna  
 quies excipit, quam illi ad salubrem concoctionem ma-  
 gis efficacem putant. Nulla cœna sine musica transigi-  
 tur. nec ullis caret secunda mensa bellarijs. odores in-  
 cendant, & unguēta spargunt. nihilque nō faciunt, quod  
 exhilarare conuiuas possit. sunt enim hanc in partem  
 aliquanto procliuiores, ut nullum uoluptatis genus (ex  
 quo nihil sequatur incommodi) censeant interdictum.  
 Hoc pacto igitur in urbe cōuiuunt, at ruri, qui longius  
 ab sese distiti sunt, omnes domi quisque suæ comedunt.  
 nulli enim familiæ quicquam ad uictum deest, quippe  
 à quibus id totum uenit, quo uescantur urbici.

De pere-

Id hodie  
 uix mona-  
 chi obser-  
 uant.

Sermones  
 i cōuiujs.

Id hodie  
 medici da-  
 mnant.

Musica in  
 conuiuijs.

Voluptas  
 innoxia nō  
 aspernāda

## DE PEREGRINATIONE VTOPIENSIVM.

**A**T si quos aut amicorū alia in urbe cōmorantiū,  
 aut ipsius etiam uidendi loci desyderium cōeperit  
 à Syphograntis ac Traniboris suis ueniā facile impe-  
 trant, nisi si quis usus impediāt. Mittitur ergo simul, nu-  
 merus aliquis cum epistola principis, quæ & datam pe-  
 regrinandi copiam testatur, & reditus diem præscribit.  
 Vehiculum datur cum seruo publico, qui agat boues &  
 curet. cæterum nisi mulieres in coetu habeāt, uehiculum  
 uelut onus & impedimentum, remittitur. Toto itinere  
 cum nihil secum efferant, nihil deficit tamen, ubiq; enim  
 domi sunt. Si quo in loco diutius uno die cōmorentur,  
 suam ibi quisq; artem exercet, atq; ab artis eiusdē opi-  
 ficibus, humanissime tractantur. Si semet autore quis-  
 quā extra suos fines uagetur, deprehensus sine prin-  
 cipis diplomate, contumeliose habitus, pro fugitiuo re-  
 ducitur, castigatus acriter. idem ausus denuo, seruitute  
 plectitur. Quod si quem libido incessat per suæ ciuita-  
 tis agros palandi, uenia patris & consentiente coniuge,  
 non prohibetur. Sed in quodcunq; rus peruenerit, nul-  
 lus ante cibus datur, quā ante meridianū operis pen-  
 sum, (aut quātum ante cœnam ibi laborari solet) absol-  
 uerit. Hac lege quouis intra suæ urbis fines ire licet. Erit  
 enim non minus utilis urbi, quā si in urbe esset. Iam  
 uidetis q̄ nulla sit usq; ociandi licentia, nullus inertia  
 prætext<sup>9</sup>, nulla taberna uinaria, nulla ceruisiaria, nusq;  
 m 3 lupanar,



O sanctā  
rēpublicā,  
& uel Chri  
stianis imi  
tandam.

Aequabili  
tas facit, ut  
omnibus  
sufficiat.

Respubli  
ca nihil ali  
ud q̄ ma/  
gna quā  
dam fami/  
lia est.

Negotiatio  
Vtopiēsū.

lupanar, nulla corruptelæ occasio, nullæ latebræ, cōcilia  
bulum nullum, sed omnium præsentis oculi necessita  
tem aut consueti laboris, aut ocij non inhonesti faciūt.

Quem populi morem necesse est omnium rerum co  
piam sequi, atq; ea quum æquabiliter ad omnes perue  
niat, sit nimirū, ut inops esse nemo aut mendicus pos  
sit. In senatu Amaurotico (quem uti dixi terni quotan  
nis omni ex urbe frequētant) ubi primum constitit,  
quæ res quoq; loco abundet, rursus cuius alicubi ma  
lignior proventus fuerit, alterius inopiam, alterius pro  
tinus ubertas explet, atque id gratuito faciunt, nihil ui  
cissim ab his recipientes quibus donant. Sed quæ de  
suis rebus unicuique urbi dederint, nihil ab ea repeten  
tes, ab alia cui nihil impenderūt, quibus egent accipiūt.

Ita tota insula uelut una familia est. At postquam satis  
prouisum ipsis est, (quod non antea factum censent,  
quam in bienniū propter anni sequentis euentum pro  
spexerint) tum ex his quæ supersunt magnā uim fru  
menti, mellis, lanæ, lini, ligni, cocci, & conchyliorū, uelle  
rum, ceræ, seui, corij, ad hæc animalium quoque in alias re  
giones exportant. quarum rerum omnium, septimā par  
tem inopibus eius regionis dono dant, reliquā precio  
mediocri uenditant, quo ex cōmercio, non eas modo  
merces, quibus domi egēt, (nam id ferè nihil est præter  
ferrum) sed argēti atq; auri præterea, magnam uim in  
patriam reportant. Cuius rei diutina consuetudine su

pra

pra q̄z credi possit, ubiq̄ iam earum rerum copia abundant. Itaq̄ nunc parum pensi habent, praesente ne pecunia, an in diem uendat, multoq̄ maximam partem habeant in nominibus, in quibus tamen faciendis non priuatorum unq̄z, sed confectis ex more instrumentis, publicam urbis fidem sequuntur. Ciuitas ubi solutionis dies aduenerit, a priuatis debitoribus exigit creditum, atq̄ in ararium redigit, eiusq̄ pecuniae quoad ab Utopiensibus repetatur, usura fruitur. Illi maximam partem nunq̄z repetunt. Nam quae res apud se nullum habet usum, eam ab his auferre, quibus usui est, haud aequum censent. Caeterum si res ita poscat, ut eius aliquam partem alij populo mutuam daturi sint, tum demum poscunt, aut quum bellum gerendum est, quam in rem unam totum illum thesaurum quem habent domi seruant, uti aut extremis in periculis, aut in subitis praesidio sit. potissimum quo milites externos (quos libentius quam suos ciues obijciunt discrimini) immodico stipendio conductant, gnari multitudine pecuniae hostes ipsos plerumq̄ mercabiles, & uel proditione, uel infestis etiam signis inter se committi. Hanc ob causam inestimabilem thesaurum seruant, at non ut thesaurum tamen, sed ita habent, quomodo me narrare profecto deterret pudor, metuentem ne fidem oratio non sit habitura, quod eo iustius uereor, quo magis mihi sum conscius, nisi uidissem praesens, q̄z aegre potuissem ipse perduci, ut alteri idem

Vt nusq̄ non meminerunt suae communitatis.

Qua ratione possit esse uilis pecunia,

Satius est bellum pecunia aut arte declinare, q̄ multa sanguinis humani iactura gerere,

O artificem.



ti idem recensenti crederē. Necessē est enim ferē quā  
 quicq; est ab eorum qui audiunt moribus alienū, tam  
 idem procul illis abesse à fide. quanq̄ prudens rerum  
 æstimator minus fortasse mirabitur, quum reliqua eo-  
 rum instituta, tam longe ab nostris differant: si argenti  
 quoq; atq; auri usus ad ipsorū potius, q̄ ad nostri mo-  
 ris rationem accōmodetur. Nempe quū pecunia non  
 utantur ipsi, sed in eum seruent euentum, qui ut potest  
 usu uenire, ita fieri potest ut nunq̄ incidat. Interim au-  
 rum, argentumq; (unde ea fit) sic apud se habent, ut ab  
 nullo pluris æstimetur, q̄ rerum ipsarum natura mere-  
 tur, qua quis non uidet q̄ longe infra ferrum sunt: ut  
 sine quo non hercule magis q̄ absq; igni atq; aqua uī-  
 uere mortales queant, quū interim auro, argentoq; nul-  
 lum usum, quo nō facile careamus, natura tribuerit, nisi  
 hominū stultitia precium raritati fecisset. quin contra,  
 uelut parens indulgentissima optima quæq; in propa-  
 tulo posuerit, ut aerem, aquā, ac tellurem ipsam, longis-  
 sime uero uana ac nihil profutura semouerit. Ergo hæc  
 metalla si apud eos in turrim aliquam abstruderētur.  
 princeps ac senatus in suspicionem uenire posset (ut est  
 uulgi stulta solertia) ne deluso per technā populo, ipsi  
 aliquo inde cōmodo fruerentur. porrò si phyalas inde  
 aliq; id genus opera fabre excusa conficerent, si quan-  
 do incidisset occasio, ut conflanda sint rursus, atq; in mi-  
 litum eroganda stipendium, uident nimirum fore, ut  
 ægre

Aurū ferro  
 uili<sup>r</sup>. quan-  
 tū ad usum  
 attinet.

ægre patiantur auelli quæ semel in delitijs habere ce-  
 pissent. His rebus uti occurrant, excogitauere quandã  
 rationem, ut reliquis ipsorum institutis cõsentaneam,  
 ita ab nostris (apud quos aurũ tãti fit, ac tam diligẽter  
 conditur) longissimè abhorrẽtem, eóq; nisi peritis nõ  
 credibilem. Nam quum in fictilibus è terra uitróq; ele-  
 gantissimis quidẽ illis, sed uilibus tamen edãt bibãtq;  
 ex auro, atq; argento nõ in cõmunibus aulis modo, sed  
 in priuatis etiam domibus, matellas passim, ac sordidif-  
 sima quæq; uasa conficiunt. Ad hæc catenas & crassas  
 compedes, quibus cohercent seruos: iisdem ex metallis  
 operantur. Postremo quoscunq; aliquod crimen infa-  
 mes facit, ab horum auribus anulũ dependent aurei di-  
 gitos aurum cingit, aurea torques ambit collum, & ca-  
 put deniq; auro uincitur. Ita omnibus curant modis,  
 uti apud se aurum argentumq; in ignominia sint, atq;  
 hoc pacto fit, ut hæc metalla, quæ ceteræ gentes nõ mi-  
 nus ferè dolenter ac uiscera sua distrahi patiũtur, apud  
 Vtopiẽn. si semel omnia res postularet efferri, nemo si-  
 bi iacturam unius fecisse assis uideretur. Margaritas  
 præterea legunt in littoribus, quin in rupibus quibus-  
 dam adamantes ac pyropos quoq; neq; tamen quæ-  
 runt, sed oblatos casu, perpoliunt. His ornant infantu-  
 los, qui ut primis pueritiæ annis, talibus ornamenti glo-  
 riantur, ac superbiunt: sic ubi plusculum accreuit ætatis,  
 cum animaduertunt eiusmodi nugis non nisi pueros  
 n uti, nullo

O magnifi-  
 ficam auri  
 cõtumeliã:

Aurum ge-  
 stamen in-  
 famium.

Gemmæ  
 puerorum  
 delitiæ.



uti, nullo parentum monitu, sed suomet ipsorū pudore deponunt. non aliter ac nostri pueri, quum grandescunt nuces, bullas, & pupas abijciunt. Itaq; hæc tam diuersa ab reliquis gentibus instituta, quàm diuersas itidem animorum affectiones pariat, nunq̃ æque mihi atq; in Anemoliorum legatis inclaruit. Venerunt hi Amaurotum (dum ego aderam) & quoniam magnis de rebus tractatum ueniebant, aduentū eorū terni illi ciues, ex qualibet urbe præuenerant, sed omnes finitimarum gentium legati, qui eò ante appulerāt, quibus Vtopiensium perspecti mores erant, apud quos sumptuoso uestitui nihil honoris haberi intelligebant, sericum contemptui esse, aurum etiam infame sciebant, cultu quàm poterant modestissimo uenire consueuerant. At Anemoli, quod longius aberāt, ac minus cum illis cōmercij habuerant, quum accepissent, eodem omnes, eòq; rudi corporis cultu esse, persuasi non habere eos, quo nō utebātur, ipsi etiā superbi magis, quàm sapientes, decreuerunt apparatus elegantia, deos quosdam representare, & miserorū oculos Vtopiensium, ornatus sui splendore præstringere. Itaq; ingressi sunt legati tres, cū comitibus centum, omnes uestitu uersicolori, pleriq; serico, legati ipsi (nam domi nobiles erant) amictu aureo, magnis torquibus, & inauribus aureis, ad hæc anulis aureis in manibus, monilibus insuper appensis in pileo, quæ margaritis ac gemmis affulgebāt, omnibus postre-

Elegantif,  
sima fabu/  
la,





minore contumelia, quàm apud se honore habitam uide-  
 dissent, ad hæc in unius fugitiui serui catenas compen-  
 desq; plus auri, atq; argenti congestum, q̄ totus ipso-  
 rum trium apparatus cõstiterat, subsidentibus pennis  
 omnem illum cultum, quo sese tam arroganter extule-  
 rant, pudefacti, seposuerunt. Maxime uero postq; fa-  
 miliarius cum Vtopiensibus collocuti, mores eorum  
 atq; opiniones didicere, mirantur illi siquidẽ quẽq; esse  
 mortalium quem exiguæ gemmulæ, aut lapilli dubius  
 oblectet fulgor, cui quidẽ stellam aliquam, atq; ipsum  
 deniq; solem liceat intueri, aut quẽq; tam insanũ esse,  
 ut nobilior ipse sibi ob tenuioris lanæ filum uideatur, si  
 quidẽ hanc ipsam (quãtũuis tenui filo sit) ouis olim  
 gestauit, nec aliud tamen interim, q̄ ouis fuit. Miratur  
 item aurum suapte natura tam inutile, nunc ubiq; gen-  
 tium æstimari tantũ, ut homo ipse per quem, atq; adeo  
 in cuius usum id precij obtinuit, minoris multo q̄ au-  
 rum ipsum æstimetur, usq; adeo ut plumbeus quispiã,  
 & cui nõ plus ingenij sit q̄ stipiti, nec minus etiã impro-  
 bus quàm stultus, multos tamen & sapientes & bonos  
 uiros in seruitute habeat, ob id duntaxat, quod ei ma-  
 gnus contigit aureorum numismatũ cumulus, quem  
 si qua fortuna, aut aliqua legum strophæ (quæ nihil mi-  
 nus ac fortuna ipsa summis ima permiscet) ab hero illo  
 ad abiectissimum totius familiæ suæ nebulonẽ trans-  
 tulerit, sit nimirum paulopost, ut in famuli sui famuli-  
 licium

Dubius di-  
 xit, ob gem-  
 mas factiti-  
 as, aut certe  
 dubiũ di-  
 xit exiguũ  
 ac malignũ

Quã uere  
 & q̄ apte.

licium concedat, uelut appendix additamentumq; nu-  
 mismatum. Caterum multo magis eorum mirantur,  
 ac detestantur insaniam qui diuitibus illis, quibus neq;  
 debet quicq;, neq; sunt obnoxii, nullo alio respectu, q̄  
 quod diuites sunt, honores tantū non diuinos impen-  
 dunt, idq; cum eos tam sordidos atq; auaros cogno-  
 scunt, ut habeant certo certius ex tanto nūmorū cumu-  
 lo, uiuentibus illis ne unum quidem nūmulum unq;  
 ad se uenturū. Has atq; huiusmodi opiniones partim  
 ex educatione conceperunt. in ea educti Rep. cuius in-  
 stituta longissime ab his stultitiæ generibus absunt,  
 partim ex doctrina & literis. Nam & si haud multi cu-  
 iusq; urbis sunt, qui cæteris exonerati laboribus soli di-  
 sciplinæ deputantur. hi; uidelicet in quibus à pueritia  
 egregiam indolem, eximium ingenium, atq; animū ad  
 bonas artes propensum deprehendere, tamen omnes  
 pueri literis imbuuntur, & populi bona pars, uiri, scemi-  
 næq;, per totā uitam, horas illas quas ab operibus libe-  
 ras diximus, in literis collocant. Disciplinas ipsorū lin-  
 gua perdiscunt. est em̄ neq; uerborū inops, nec insua-  
 uis auditu, nec ulla fidelior animi interpretis est. eadem  
 ferè (nisi quod ubiq; corruptior, alibi aliter) magnā eius  
 orbis plagam peruagatur. Ex om̄ibus his philosophis,  
 quorū nomina sunt in hoc noto nobis orbe celebra,  
 ante nostrū aduentū ne fama quidē cuiuscq; eò pueni-  
 rat. & tamen in musica, dialecticāq;, ac numerādi & me-  
 tiendi scientia,

Quanto  
 plus sapiūt  
 Vtopiā, q̄  
 Christiano  
 rū uulgus.

Studia &  
 disciplinæ  
 Vtopiēsiū.



Musica.  
Dialectica,  
Arithmeti/  
ca.  
Apparet  
hoc loco  
subesse na  
sum.

Astrologia

At hñ re/  
gnāt, inter  
Christia/  
nos hodie.

Physica o/  
mniū incer  
tissima.

Ethica.

tiendi scientia, eadem ferè quæ nostri illi ueteres inue/  
nere. Cæterum ut antiquos omnibus propè rebus exæ/  
quant, ita nuperorū inuentis dialecticorū longe sunt  
impares. Nam ne ullam quidem regulam inuenerunt  
earū, quas de restrictionibus, amplificationibus, ac sup/  
positionibus acutissime excogitatis in paruis logicali/  
bus passim hinc ediscūt pueri. Porrò secūdas intētiones  
tam longe abest ut inuestigare suffecerint, ut nec homi/  
nē ipsum in cōmuni quē uocāt  $\tilde{\alpha}\tilde{\beta}$  (ut scitis) planè co/  
losleū & quouis gigāte maiorē, tū à nobis præterea di/  
gito demonstratū, nemo tamē eorū uidere potuerit. At  
sunt in astrorū cursu, & cælestiū orbium motu, peritissi/  
mi. Quin instrumēta quoq; diuersis figuris solerter ex/  
cogitarunt, quibus solis ac lunæ, & cæterorū itē astrorū  
quæ in ipsorū horizonte uisunt, motiones ac situs exa/  
ctissime cōprehēsos habent. Cæteræ amicitias, atq; errā/  
tiū dissidia syderū, ac totā deniq; illā ex astris diuinādi  
imposturā, ne somniāt quidē. Imbres, uētos, ac cæteras  
tēpestatū uicissitudines, signis quibusdā longo perspe/  
ctis usu præsentīūt. Sed de causis earū rerū omniū, &  
de fluxu maris eiusq; salitate, & in sūma de cæli mun/  
dicq; origine, ac natura partim eadē quæ ueteres philo/  
sophi nostri differūt, partim ut illi inter se dissident, ita  
hī quoq; dū nouas rerū ratiōes afferūt, ab omībus illis  
dissentīūt, nec inter se tamē usq; quaq; cōueniūt. In ea  
philosophiæ parte qua de morib<sup>9</sup> agit, eadē illis dispu/  
tantur

tantur quæ nobis, de bonis animi quærūt & corporis, & externis, tū utrum boni nomen omnibus his, an solis animi dotibus conueniat, De uirtute differūt, ac uoluptate, sed omniū prima est ac princeps cōtrouersia, qua nam in re, una pluribus uē sitā hominis felicitatem putēt. At hac in re p̄pensiores æquo uident in factiōnē uoluptatis assertricē, ut qua uel totā, uel potissimā felicitatis hūanæ partē definiāt. Et quo magis mireris ab religione quoq; (quæ grauis & seuera est ferēq; tristis & rigida) petūt tamē sentētiā tā delicatæ patrociniū. Neq; em̄ de felicitate disceptant unq; quin principia quadā ex religioe deprompta, tū philosophia quæ rationibus utitur cōiungant, sine qbus ad ueræ felicitatis inuestigationē mancā, atq; imbecillā per se rationē putāt. Ea principia sūt huiusmodi. Animā esse immortalē, ac dei beneficētia ad felicitatē natā, uirtutibus ac benefactis nostris præmia post hāc uitā, flagitijs destinata supplicia. Hæc tametsi religionis sint, ratioe tamē cōsent ad ea credēda, & cōcedenda perducī, qbus è medio sublatis, sine ulla cūctatiōe p̄nūciāt neminē esse tā stupidū, qui nō sentiat petendā sibi per fas ac nefas uoluptatē, hoc tātū caueret ne minor uoluptas obstet maiorī, aut eā persequat quā inuicem retaliet dolor. Nā uirtutē asperā, ac difficilē sequi, ac nō abigere modo suauitatem uitæ, sed dolorem etiā sponte perpeti, cuius nullū expectes fructū (quis em̄ potest esse fructus si post mortem

Ordo bonorum

Fines bonorum,  
Vtopiani felicitatem honesta uoluptate metiuntur.

Principia philosophiæ eregione petenda.  
Theologia Vtopiellū.

Animorū immortalitas, de qua hodie non pauci etiā Christiani dubitant.  
Ut nō quæuis expetēda uoluptas, ita nec dolor affeandus nisi uirtutis causa.



Hoc iuxta  
Stoicos.

mortem nihil assequeris quum hanc uitam totā insua-  
uiter hoc est misere traduxeris) id uero dementissimū  
ferunt. Nunc uero non in omni uoluptate felicitatem,  
sed in bona, atq; honesta sitam putant. ad eam enim  
uelut ad summum bonum, naturam nostram ab ipsa  
uirtute pertrahi, cui sola aduersa factio felicitatem tri-  
buit. Nempe uirtutem definiunt, secundum naturam  
uiuere ad id siquidem à deo institutos esse nos. Eū ue-  
ro naturæ ductum sequi quisquis in appetendis fugiē-  
disq; rebus obtemperat rationi, Rationem porrò, mor-  
tales primum omnium in amorem, ac uenerationē di-  
uinæ maiestatis incendere, cui debemus, & quod su-  
mus, & quod compotes esse felicitatis possumus, secun-  
dum id commonet, atq; excitat nos ut uitam q̄ licet mi-  
nime anxiam, ac maxime lætā ducamus ipsi, cæterisq;  
omnibus ad idem obtinendum adiutores nos pro na-  
turæ societate præbeamus. Neq; em̄ quisq; unq; fuit  
tam tristis ac rigidus affecta uirtutis, & osor uoluptatis,  
qui ita labores, uigilias & squalores indicat tibi, ut non  
idem aliorum inopiam, atq; incōmoda leuare, te pro  
tua uirili iubeat, & id laudādum humanitatis nomine  
censeat, hominē homini saluti ac solatio esse, si huma-  
num est maxime (qua uirtute nulla est homini magis  
propria) aliorum mitigare molestiam, & sublata tristi-  
tia uitæ iucunditati, hoc est uoluptati reddere. Quid ni  
natura quenq; instiget ut sibimet idem præstet. Nam  
aut mala

aut mala est uita iucūda, id est, uoluptaria, quod si est, non solum neminem ad eam debes adiutare, sed omnibus utpote noxiam ac mortiferam, quantum potes adimere, aut si conciliare alijs eam, ut bonam nō licet modo, sed etiam debes, cur non tibi in primis ipsi? cui non minus propitium esse te quā alijs decet. neq; eīm quū te natura moneat uti in alios bonus sis, eadē te rursus iubet, in temet s̄uū atq; indēmētē esse. Vitam ergo iucundam inquirunt, id est uoluptatem tanq̄ operationum omnium finem, ipsa nobis natura pr̄scribit, ex cuius pr̄scripto uiuere, uirtutem definiunt. At quū natura mortales inuitet ad hilarioris uitæ mutuū subsidium (quod certe merito facit. neq; eīm tam supra generis humani sortē quisq; est, ut solus naturæ curæ sit, quæ uniuersos ex æquo fouet, quos eiusdem formæ cōmunionē cōplectitur) eadem te nimirū iubet etiā atq; etiā obseruare, ne sic tuis cōmodis obsecūdes: ut aliorū procures incōmoda. Seruanda igitur censent non inita solū inter priuatos pacta, sed publicas etiā leges, quas aut bonus princeps iuste pmulgauit, aut populus, nec oppressus tyrannide, nec dolo circūscriptus, de partendis uitæ commodis, hoc est materia uoluptatis, cōmuni consensu sanxit. Hijs inoffensis legibus tuum curare commodum, prudentia est: publicum pr̄terea, pietatis: Sed alienam uoluptatem pr̄reptum ire, dum cōsequare tuam: ea uero iniuria est. cōtra tibi aliquid ipsi

o demere

At nunc quidam acersunt dolores uelut in his sita sit religio, cum ferēdi potius sint si incidant ad pietatis officium tē dēti, aut naturæ necessitate accidunt.

Pacta & leges.



Officia ui/  
tae mutua.

demere, quod addas alijs, id demū est humanitatis ac  
benignitatis officiū, quod ipsum nunq̄ tantū aufert cō  
modi, quantū refert. Nam & beneficiorū uicissitudine  
pensatur, & ipsa benefacti cōscientia, ac recordatio cha/  
ritatis eorū & beneuolentiæ quibus benefeceris, plus  
uoluptatis affert animo, quàm fuisset illa corporis qua  
abstinuisti. Postremo (quod facile persuadet animo li  
benter assentienti religio) breuis & exiguae uoluptatis  
uicē, ingenti ac nunq̄ interituro gaudio rependit deus.  
Itaq; hoc pacto censent, & excussa sedulo & perpenfa  
re om̄es actiōes nostras. atq; in his uirtutes etiā ipsas,  
uoluptatem tandē uelut finem, felicitate inq; respicere.

Voluptas  
quid.

Falsæ uolu/  
ptates.

Voluptatē appellant omnē corporis animi ue motū  
statūq; in quo uersari natura duce delectet. Appetitio  
nem naturæ, non temere addunt. Nam ut quicquid na  
tura iucūdum est, ad quod neq; per iniuriā tenditur,  
nec iucūdius aliud amittitur, nec labor succedit, nō sen  
sus modo, sed recta quoq; ratio persequit̄, ita quæ præ  
ter naturam dulcia sibi mortales uanissima cōspiratio  
ne confingunt (tanq̄ in ipsis esset perinde res ac uoca  
bula commutare) ea omnia statuunt adeo nihil ad feli  
citem facere, ut plurimū officiant etiam, uel eo quod  
quibus semel insederunt, ne ueris ac genuinis oblecta  
mentis usq; uacet locus, totum prorsus animum falsa  
uoluptatis opinione præoccupāt. Sunt enim perquam  
multa, q̄ uæ quum suapte natura nihil contineant sua  
uitatis

uitatis, imo bona pars amaritudinis etiam plurimum, peruersa, tum improbarum cupiditatum illecebra, non pro summis tantum uoluptatibus habeantur: uerum etiam inter præcipuas uitæ causas numerentur. In hoc adulterinæ uoluptatis genere, eos collocant, quos ante memorauī, qui quo meliorem togam habent, eo sibi meliores ipsi uidentur, qua una in re, bis errant. Neque enim minus falsi sunt, quod meliorem putant togam suam, quam quod se. Cur enim si uestis usum spectes, tenuioris fili lana præstet crassiori? at illi tamen tanquam natura non errore præcelleret, attollunt cristas, & sibimet quoque precij credunt inde non nihil accedere. eoque honorem, quem uilius uestiti sperare non essent ausi elegantiori togæ, uelut suo iure exigunt, & prætermissi negligētius indignantur. At hoc ipsum quoque, uanis & nihil profuturis honoribus affici, an non eiusdem inscitia est? Nam quid naturalis & ueræ uoluptatis affert nudatus alterius uertex, aut curuati poplites, hoc cene tuorum poplitum dolori medebitur? aut tui capitis phrenesim leuabit? In hac fucatae uoluptatis imagine, mirum quam suauiter insaniunt non qui nobilitatis opinione sibi blandiuntur ac plaudunt, quod eiusmodi maioribus nasci contigerit, quorum longa series diues (neque enim nunc aliud est nobilitas) habita sit, præsertim in prædijs, nec pilo quidem minus sibi nobiles uidentur, etiam si maiores nihil inde reliquerint, aut relictum

Error eorum  
qui sibi ob  
cultum placet.

Stulti honores.

Vana nobilitas.

o 2 ipsi obligu



Stultiffi/  
ma uolu/  
ptas ex gē/  
mis.

Opinio ho/  
minū p̄ciū  
addit, aut  
adimit gē  
mis.

Mira fictio  
& aptiffi/  
ma.

ipsi obligurierint. His adnumerant eos qui gemmis ac lapillis (ut dixi) capiuntur, ac dñi quodammodo sibi uidentur facti, si quando eximium aliquē consequantur, eius præsertim generis, quod sua tempestate, maximo apud suos æstimetur. neq; em̄ apud omnes, neq; omni tempore, eadem genera sunt in precio: Sed nec nisi exemptum auro ac nudum comparāt. Imo ne sic quidē, nisi adiurato uenditore, & præstanti cautionem, uerā gemmam a lapidem uerum esse, tam solliciti sunt: ne oculis eorū, ueri loco adulterinus imponat. At spectaturo tibi, cur minus præbeat oblectamēti factitius, quē tuus oculus non discernit à uero. Vterq; ex æquo ualere debet, tibi, nō minus hercle q̄ cæco. Quid hñ qui superfluas opes adseruant, ut nullo acerui usu, sed sola cōtemplatione delectentur, num ueram percipiūt: an falsa potius uoluptate luduntur? aut hñ qui diuerso uitio, aurum quo nunq; sint usuri, fortasse nec uisuri amplius, abscondunt, & solliciti ne perdant, perdunt. quid em̄ aliud est, usibus demptum tuis & omniū fortasse mortaliū, telluri reddere? & tu tamen abstruso thesauro, uelut animi iam securus lætitia gestis. Quem si quis furto sustulerit, cuius tu ignarus furti, decem post annis obieris, toto illo decennio, quo subtractæ pecuniæ supfuisisti, quid tua retulit, surreptū an saluū fuisse? utrōq; certe modo tantundē usus ad te peruenit, Ad has tam Alea ineptas lætitiās, aleatores (quorū insaniam auditu, non usu

usu cognouere) uenatores præterea, atq; aucupes, adiū Venatio.  
 gunt. Nam quid habet, inquit, uoluptatis, talos in al  
 ueum proijcere, quod toties fecisti, ut si quid uolupta  
 tis inesset, oriri tamen potuisset ex frequenti usu satie  
 tas: aut quæ suauitas esse potest, ac nō fastidiū potius.  
 in audiēdo latratu, atq; ululatu canum? aut qui maior  
 uoluptatis sensus est, cum leporem canis insequitur, q̄  
 quū canis canem? nempe idem utrobicq; agitur, accuri  
 tur enim, si te cursus oblectet. At si te cædis spes, lania  
 tus expectatio sub oculis peragendi retinet, misericor  
 diam potius mouere debet, spectare, lepusculum à ca  
 ne, imbecillum à ualidiore, fugacem actimidū à feroce,  
 innoxiiū deniq; à crudeli discerptū. Itaq; Vt opiēs to  
 tum hoc uenandi exercitium, ut rem liberis indignam,  
 in lanios (quā artē per seruos obire eos supra diximus)  
 reiecerunt. infimam enim eius partem esse uenationē  
 statuūt, reliquas eius partes & utiliores & honestiores  
 ut quæ & multo magis conferant, & animalia necessita  
 tis dūtaxat gratia perimāt, quū uenator ab miseri ani  
 malculi cæde ac laniatu, nihil nisi uoluptatē petat, quā  
 spectandæ necis libidinē in ipsis etiam bestijs, aut ab  
 animi crudelis affectu censent exoriri, aut in crudelitatē  
 deniq; assiduo tā effera uoluptatis usu defluere. Hæc  
 igitur & quicquid est eiusmodi (sunt em̄ innumera) q̄  
 q̄ pro uoluptatibus mortalium uulgus habeat, illi ta  
 men quum natura nihil in sit suaue, planē statuūt, cum

Athæcho  
 die ars est  
 deorū au  
 licorum.



uera uoluptate nihil habere cōmerciū. Nam quod uulgo sensum iucunditate perfundunt (quod uoluptatis opus uidetur) nihil de sententia decedunt. nō em̄ ipsius rei natura, sed ipsorum peruersa consuetudo in causa est. cuius uitio fit, ut amara pro dulcibus amplectantur. Nō aliter ac mulieres grauidæ picem & seuum, corrupto gustu, melle mellitius arbitrantur. Nec cuiuscūq; tamen aut morbo, aut consuetudine deprauatum iudicium, mutare naturam, ut non aliarum rerum, ita nec uoluptatis potest. Voluptatum quas ueras fatētur, species diuersas faciunt. Siquidem alias animo, corpori alias tribuunt. Animo dant intellectum, eamq; dulce dīnem quam ueri contemplatio pepererit. Adhæc sua uis additur bene actæ uitæ memoria, & spes nō dubia futuri boni. Corporis uoluptatem in duas partiuntur formas, quarū prima sit ea, quæ sensum perspicua suauitate perfundit, quod alias earum instauratione partitium fit, quas insitus nobis calor exhauserit. Nam hæc cibo potūq; redduntur, alias dum egeruntur illa, quorum copia corpus exuberat. hæc suggeritur, dum excrementis intestina purgamus, aut opera liberis datur. aut ullius prurigo partis frictu scalptuūe lenitur. Interdum uero uoluptas oritur, nec redditura quicquā quod mēbra nostra desyderent, nec ademptura quo laborent: cæterum quæ sensus nostros tamen uī quadam occultata, sed illustri motu titillet afficiatq; & in se conuertat,

qualis ex

Citta in  
gravidis

Veræ uolu  
ptatis spēs.

Volupta/  
tes corpis.

qualis ex musica nascitur. Alteram corporeæ uoluptatis formã, eam uolunt esse, quæ in quieto, atq; æquabili corporis statu consistat, id est nimirum sua cuiusq; nullo interpellata malo sanitas. Hæc siquidẽ, si nihil eã doloris oppugnet, per se ipsa delectat, etiã si nulla extrinsecus adhibita uoluptate moueat. Quãtq; em̄ sese minus effert, minusq; offert sensui, q̄ tumida illa edẽdi bibendiq; libido, nihilo tamen secius multi eam statuũt uoluptatũ maximã, omnes ferẽ Vtopienses magnã & uelut fundamentũ omnium acbasim fatentur, ut quæ uel sola placidam & optabilem uitæ conditionem reddat, & qua sublata, nullus usq; reliquus sit cuiq; uoluptati locus. Nã dolore prorsus uacare, nisi adsit sanitas, stuporẽ certe nõ uoluptatẽ uocant. Iam dudum exploratum est apud eos decretũ illorũ, qui stabilem & tràquilã sanitatẽ (nam hæc quoq; quæstio gnauiter apud eos agitata est) ideo nõ habendã pro uoluptate censebant, quod præsentem nõ posse diceret, nisi motu quopiam extrario sentiri. Verũ cõtra nũc in hoc propè uniuersi cõspirant, sanitatem uel in primis uoluptati esse. Etem̄ quũ in morbo, inquit, dolor sit, qui uoluptati implacabilis hostis est, nõ aliter, ac sanitati morbus, qd ni uicissim insit sanitatis tranquillitati uoluptas? nihil em̄ ad hãc rem referre putãt, seu morbus dolor esse, seu morbo dolor inesse dicat. Tãtũdẽ em̄ utrõq; modo effici. Quippe si sanitas, aut uoluptas ipsa sit, aut necessa

Valcat  
possessor  
oportet;

rio uo/



rio uoluptatem pariat, uelut calor igni gignitur, nimirum utrobicq; efficitur, ut quibus immota sanitas adest his uoluptas abesse non possit. Præterea dū uescimur, inquirunt, quid aliud quàm sanitas quæ labefactari cœperat, aduersus esurientem (cibo commilitone) depugnat, in qua dū paulatim inualefcit, ille ipse profectus ad solitū uigorem suggerit illam, qua sic reficimur, uoluptatem. Sanitas ergo quæ in conflictu lætatur, eadē nō gaudebit adepta uictoriam? Sed pristinum robur, quod solum toto conflictu petiuerat tandem, feliciter affecuta, protinus obstupescet: nec bona sua cognoscet atq; amplexabitur? Nam quod non sentiri sanitas dicta est, id uero per quàm procul à uero putant. Quis enim uigilans, inquirunt, sanū esse se non sentit, nisi qui non est: quē ne tātus, aut stupor, aut lethargus adstringit, ut sanitatem non iucundā sibi fateatur ac delectabilem? at delectatio quid aliud quàm alio nomine uoluptas est? Amplectuntur ergo in primis animi uoluptates, (eas enim primas omnium principesq; ducūt) quarum potissimam partem censent ab exercitio uirtutum bonæq; uitæ conscientia proficisci. Earum uoluptatū quas corpus suggerit, palmam sanitati deferunt. Nam edendi, bibendiq; suauitatem, & quicquid eandem oblectamenti rationem habet, appetenda quidem, sed non nisi sanitatis gratia statuunt. Neq; em̄ per se iucunda esse talia, sed quatenus aduersæ ualitudini clanculū surrepenti

surrepenti resistunt, ideóq; sapienti, sicuti magis depre-  
 candos morbos, quàm optandam medicinam, & dolo-  
 res profligandos potius, quàm adsciscenda solatia, ita  
 hoc quoq; uoluptatis genere non egere quàm deliniri  
 præstitit, quo uoluptatis genere si quisq; se beatum  
 putet, is necesse est fateatur, se tum demum fore felicissi-  
 mum, si ea uita contigerit, quæ in perpetua fame, siti,  
 pruritu, esu, potatione, scalptu, frictuq; traducat: quæ  
 quàm non foeda solum, sed misera etiam sit, quis non  
 uidet? Infimæ profecto omnium hæ uoluptates sunt,  
 ut minime synceræ, neq; enim unq; subeunt, nisi con-  
 trarijs coniunctæ doloribus, Nempe cum edendi uo-  
 luptate copulatur esuries, idq; nõ satis æqua lege. Nam  
 ut uehementior, ita longior quoq; dolor est, quippe &  
 ante uoluptatem nascitur, & nisi uoluptate unà cõmo-  
 riente, non extinguitur. Huiusmodi ergo uoluptates,  
 nisi quatenus expetit necessitas, haud magni habēdas  
 putat. Gaudēt tamē etiā his, gratiq; agnoscant naturæ  
 parentis indulgentiam, quæ foetus suos ad id quod ne-  
 cessitatis causa tam assidue faciūdum erat, etiam blan-  
 dissima suauitate pelliceat. Quanto enim in tedio ui-  
 uendū erat, si ut cæteræ ægritudines quæ nos infestant  
 rarius, ita hñ quoq; cotidiani famis ac sitis morbi, uene-  
 nis ac pharmacis amaris essent abigendi? At formam,  
 uires, agilitatem, hæc ut propria, iucundaq; naturæ do-  
 na libēter fouent. Quin eas quoq; uoluptates, quæ per  
 p aures,



áures, oculos, ac nares admittunt, quas natura proprias  
 ac peculiáres esse homini uoluit (neq; enim aliud ani-  
 mantium genus, aut mundi formam pulchritudinẽq;  
 suspicit, aut odorum: nisi ad cibi discrimen, ulla cõmo-  
 uetur gratia: neq; consonas inter se discordesq; sonorũ  
 distantias internoscit) & has inquam ut iucunda quæ-  
 dam uitæ condimenta persequuntur. In omnibus autẽ  
 hunc habet modum ne maiorem minor impediát, neu  
 dolorem aliquando uoluptas pariat, quod necessario  
 sequi censent, si inhonesta sit. At certe formæ decus con-  
 temnere: uires deterere, agilitatem in pigritiam uertere,  
 corpus exhaurire ieiunijs, sanitati iniuriam facere: & cæ-  
 tera naturæ blandimenta respuere: nisi quis hæc sua cõ-  
 moda negligat, dum aliorũ publicam uel ardentius pro-  
 curat, cuius laboris uice maiorem a deo uoluptatem ex-  
 pectet: alioquin ob inanem uirtutis umbrã nullius bo-  
 no, semet affligere: uel quo aduersa ferre minus mole-  
 ste possit: nunq; fortasse uentura. hoc uero putant esse  
 dementissimũ, animiq; & in se crudelis: & erga naturã  
 ingratißimũ: cui tanquã debere quicq; dedignetur:  
 omnibus eius beneficijs renunciat. Hæc est eorum de  
 uirtute ac uoluptate sententiã: qua nisi sanctius aliquid  
 inspiret homini: cælitus immissa religio: nullam inuesti-  
 gari credunt humana ratione ueriores: qua in re recte  
 ne an secus sentiant, excutere nos, neq; tempus patitur,  
 neq; necesse est, quippe qui narranda eorum instituta,  
 non etiam

Annotan/  
 dũ & hoc  
 diligẽter.

non etiam tuenda suscepimus. Caterum hoc mihi cer-  
 te persuadeo, ut ut sese habeāt hæc decreta: nusq̄ neq̄ Felicitas  
 præstantiorem populum, neq̄ feliciorem esse rempu- Vtopiēsiū  
 blicam. Corpore sunt agili uegetoq̄: uirium amplius ac descri-  
 ptio.  
 quàm statura promittat. nec ea tamen improcera: &  
 quum neq̄ solo sint usq̄ qua q̄ fertili: nec admodū sa-  
 lubri cælo: aduersus aerem ita sese temperantia uictus  
 muniūt: terræ sic medentur industria: ut nusquam gen-  
 tium sit frugis, pecorisq̄ proventus uberior: aut homi-  
 nū uiuaciora corpora: paucioribusq̄ morbis obnoxia.  
 Itaq̄ non ea modo quæ uulgo faciūt agricolæ: diligen-  
 ter ibi administrata conspicias: ut terram natura ma-  
 ligniorem, arte atq̄ opera iuuent: sed populi manibus  
 alibi radicitus euulsam syluam, alibi consitam uideas:  
 qua in re habita est nō ubertatis: sed uecturæ ratio: ut  
 essent ligna, aut mari, aut fluuijs, aut urbibus ipsis uici-  
 niora, minore enim cum labore terrestri itinere, fruges  
 quàm ligna longius afferūtur. Gens facilis ac faceta, sol-  
 lers, ocio gaudēs, corporis laborū (quum est usus) satis  
 patiēs, Caterū aliàs haud q̄q̄ sanè appetēs: animi stu-  
 dijs infatigata. Qui quū à nobis accepissent de literis & Vtilitas lin-  
 disciplina Græcorū (Nam in latinis præter historias ac gua græcæ  
 poetas nihil erat quod uidebant magnope probatu-  
 ri) mirū quāto studio cōtenderūt, ut eas liceret ipsis: no-  
 stra interpretatiōe pdiscere. Cœpimus ergo legere, ma-  
 Docilitas  
 Vtopiēsiū  
 mira.  
 gis adeo primū, ne recusare laborē uideremur, q̄ quod



fructū eius aliquē speraremus. At ubi paulum processimus, ipsorū diligentia fecit, ut nostrā haud frustra impēdendā animo statim præciperemus. Si quidē literarū formas, tam facile imitari, uerba tam expedite pronunciare, tam celeriter mandare memoriæ, & tanta cum fide reddere cœperunt, ut nobis miraculi esset loco, nisi quod pleraq; pars eorum, qui non sua solum sponte accensi, uerū senatus quoq; decreto iussi, ista sibi discenda sumpserūt: E numero scholasticorum, selectissimis ingenijs, & matura ætate fuerunt. Itaq; minus quàm triennio nihil erat in lingua, quod requirerent bonos autores, nisi obstet libri menda, inoffensè perlegerent. Eas literas ut equidem conijcio ob id quoq; facilius arripuerunt, quod non nihil illis essent cognatæ. Suspicionem enim eam gentem a græcis originē duxisse: propterea quod sermo illorum cætera ferè Persicus, nō nulla græci sermonis uestigia seruet in urbium ac magistratuum uocabulis. Habent ex me, (Nam librorum sarcinā mediocrem loco mercium quarto nauigaturus in nauem conieci quod mecum planè decreueram nunq; potius redire quàm cito) Platonis opera pleraq; Aristotelis plura, Theophrastū item de plantis, sed pluribus, quod doleo, in locis mutilum. In librum enim dum nauigabamus negligentius habitum, cercopithecus incidit: qui lasciuies ac ludibundus, paginas aliquot hinc atq; inde euulsas lacerauit. Ex hijs qui scripsere grammaticam.

At nunc stipes & caudices dicantur literis: felicissima ingenia uoluptatibus corumpunt.

cam, Lascarem habent tantum, Theodorum enim nō aduexi mecum, nec dictionarium aliquem præter Hesychium, ac Dioscoridem: Plutarchi libellos habēt charissimos, & Luciani quoq; facetijs ac lepore capiuntur. Ex poetis habent Aristophanem, Homerum, atq; Euripidem: tum Sophodem minusculis Aldi formulis. Ex historicis Thucydidem atq; Herodotum: necnon Herodianum. Quin in re medica quoq; sodalis meus Tricius Apinatus aduexerat; secum parua quædam Hippocratis opuscula, ac Microtechnen Galeni, quos libros magno in precio habent: siquidem & si omnium ferè gentium, re medica minime egent, nusq; tamen in maiore honore est, uel eo ipso quod eius cognitionem numerāt inter pulcherrimas atq; utilissimas partes philosophiæ: cuius ope philosophiæ dum naturæ secreta scrutantur, uidentur sibi non solum admirabilem inde uoluptatem percipere: sed apud autorem quoq; eius, atq; opificem summam inire gratiam: Quæ cæterorum more artificum arbitratur: mundi huius uisendam machinam homini (quem solum tantæ rei capacem fecit) exposuisse spectandam: eòq; chariorem habere: curiosum ac sollicitum inspectorem, operisq; sui admiratorem: quàm eum qui uelut animal expers mentis: tantū ac tam mirabile spectaculum, stupidus immotusq; neglexerit. Vtopiensium itaq; exercitata literis ingenia mire ualent ad inuentiones artium; quæ faciant aliquid

Medicina  
utilissima.

Contēplatio  
naturæ.



ad commodæ uitæ compēdia. Sed duas tamen debent nobis Chalcographorū & faciendæ chartæ, nec solis tamen nobis sed sibi quoq; bonam eius partem. Nam quum ostenderemus eis libris chartaceis impressas ab Aldo literas, & de chartæ faciendæ materia, ac literas imprimendi facultate loqueremur: aliquid magis q̄ explicaremus (neq; enim quisq; erat nostrum qui alterutram calleret) ipsi statim acutissime coniecerunt rem: & quum ante pellibus corticibus ac papyro tantū scriberent, iam chartam ilico facere, & literas imprimere tentarunt: quæ quum primo non satis procederēt, eadem sæpius experiēdo, breui sunt utrūq; consecuti, tantūq; effecerunt, ut si essent Græcorū exemplaria librorum: codices deesse nō possent. At nūc nihil habēt amplius, q̄ à me cōmemoratū est, id uero quod habēt impressis iam libris in multa exemplariorū millia propagaue-  
 re. Quisquis eo spectādi gratia uenerit, quem insignis aliqua dos ingenij aut longa pegrinatione usum: multarum cognitio terrarum cōmendet (quo nomine gratus fuit noster appulsus) pronis animis excipitur. Quippe libenter audiunt, quid ubiq; terrarum geratur. Cæterum mercandi gratia non admodum frequenter appellitur. Quid enim ferrent: nisi aut ferrum, aut quod quisq; referre mallet, aurum argētū uel? Tum quæ ex ipsis exportanda sint, ea consultius putant ab se efferrī quàm ab alijs illinc peti, quo & exteras undiq; gentes exploratiores

exploratiores habeant, neq; maritimarū rerum usum ac peritiā oblitum eant.

DE SERVIS.

**P**ro seruis neq; bello captos habent nisi ab ipsis gesto, neq; seruorum filios: neq; deniq; quenq; quē apud alias gentes seruientem possent comparare, sed aut si cuius apud se flagitium in seruitium uertitur, aut quos apud exterarū urbes (quod genus multo frequentius est) admissum facinus destinauit supplicio. Eorum enim multos, interdum æstimatos uili, sæpius etiā gratis impetratos, auferunt. Hæc seruorum genera non in opere solum perpetuo: uerum etiam in uinculis habēt: sed suos durius quos eo deploratiores, ac deteriora meritos exempla censent, quod tam prædara educatione ad uirtutem egregie instructi: contineri tamen ab scelerare non potuerint. Aliud seruorum genus est: quum alterius populi mediastinus quispiā laboriosus ac pauper elegerit apud eos sua sponte seruire. Hos honeste tractant ac nisi quod laboris: ut pote consuetis, imponitur plusculum non multo minus clementer ac ciues habent: uolentem discedere (quod non sæpe fit) neq; retinent inuitum, neque inanem dimittunt. Egotantes: ut dixi, magno cum adfectu curant, nihilq; profus omittunt quo sanitati eos, uel medicinæ uel uictus obseruatione, restituant. Quin insanabili morbo laborantes

Mira huius gentis æquitas.

De ægotis.



Mors spon  
tanea.

bo laborantes assidendo, colloquendo, adhibendo demum quæ possunt leuamenta solantur. Cæterum si non immedicabilis modo morbus sit ueruetiam perpetuo uexet atq; discrutiet: tum sacerdotes ac magistratus hortantur hominem, quando quidem omnibus uitæ munijs impar alijs molestus ac sibi grauis morti iam suæ superuiuat, ne secū statuat pestem diutius ac luem alere, neue quum tormentum ei uita sit mori dubitet, quin bona spe fretus acerba illa uita uelut carcere atq; aculeo uel ipse semet eximat: uel ab alijs eripi se sua uoluntate patiatur: hoc illum quum non commoda, sed supplicium abrupturus morte sit prudenter facturum, quoniam uero sacerdotum in ea reconcilijs, id est interpretum dei sit obsecuturus, etiam pie sancteq; facturū. Hæc quibus persuaserint: aut inedia sponte uitā finiūt, aut sopiti sine mortis sensu soluūtur. Inuitum uero neminem tollunt nec officij erga eum quicq; imminuunt persuasos hoc pacto defungi honorificū. Alioqui qui mortem sibi consciuerit causa non probata sacerdotibus & senatui: hunc neq; terra neq; igne dignantur: sed in paludem aliquam turpiter insepultus abiicitur.

Decon/  
iugijs.

Fœmina non ante annum duodeuicesimū nubit. Mas non nisi expletis quatuor etiā amplius. Ante coniugiū, mas aut fœmina si conuincatur furtiua libidinis, graui ter in eū eamue animaduertit: coniugioq; illis in totū interdicitur, nisi uenia principis noxam remiserit, sed & pater

pater & materq̄ familias cuius in domo admissum flagitium est: tanq̄ suas partes parum diligēter tutati magnæ obiacent infamiae: id facinus ideo tam seuerè uindictant, quod futurum prospiciunt, ut rari in coniugale amorem coalescerent: in quo ætatem omnem cum uno uideant exigendā: & perferendas insuper quas ea res affert molestias, nisi à uago concubitu diligēter arceantur. Porro in deligendis coniugibus ineptissimū ritum (uti nobis uisum est) adprimeq̄ ridiculum, illi serio ac seuerè obseruant. Mulierem enim seu uirgo seu uidua sit, grauis & honesta matrona proco nudam exhibet, ac probus aliquis uir uicissim nudum puellæ procum sistit. Hunc morem quum uelut ineptum ridentes improbaremus, illi contra cæterarum omnium gentium insignem demirari stultitiam, qui quū in equuleo comparando, ubi de paucis agitur nummis, tam cauti sint, ut q̄uis ferè nudū nisi detracta sella tamen, omnibusq̄ reuulsis ephippijs recusent emere, ne sub illis operculis hulus aliquod delitesceret, in deligenda coniuge, qua ex re aut uoluptas, aut nausea sit totā per uitam comitatura, tam negligenter agant, ut reliquo corpore uestibus obuoluto, totam mulierē uix ab unius palmæ spatio (nihil enim præter uultum uisitur) æstiment adiungantq̄ sibi non absq̄ magno (si quid offendat postea) male coherēdi periculo. Nam neq̄ omnes tam sapientes sunt ut solos mores respiciant, & in ipsorum quoq̄

Et si parū uerecūde haud tam incaute.

q̄ sapientum



Diuortiū.

sapientum coniugijs, ad animi uirtutes non nihil addi-  
 tamenti corporis etiam dotes adijciunt, certe tam foeda  
 deformitas, latere sub illis potest inuolucris ut aliena-  
 re prorsus animū ab uxore queat, quum corpore iam  
 seiungi non liceat: Qualis deformitas si quo casu con-  
 tingat post contractas nuptias, suam quisq; sortem ne-  
 cesse ferat, ante uero ne quis capiatur insidijs, legibus  
 caueri debet, idq; tanto maiore studio fuit curandum  
 quod & soli illarū orbis plagarū singulis sunt contenti  
 cōiugibus: & matrimoniū ibi haud saepe aliter, q̄ mor-  
 te soluitur: nisi adulterium: in causa fuerit, aut morū nō  
 ferenda molestia. Nempe alterutri sic offenso facta ab  
 senatu coniugis mutādi uenia: alter infamem simul ac  
 cælibem perpetuo uitam ducit. Alioquin inuitam con-  
 iugē, cuius nulla sit noxa repudiare, quod corporis obti-  
 gerit calamitas, id uero nullo pacto ferunt: nam & cru-  
 dele iudicant, tum quenq; deserit, cum maxime eget so-  
 latio, & senectuti, quum & morbos afferat & morbus  
 ipsa sit: incertam atq; infirmā fidem fore. Cæterum ac-  
 cidit interdum ut quum non satis inter se coniugum  
 conueniant mores repertis utriq; alijs quibus cum spe-  
 rent se suauius esse uicturos amborum sponte separa-  
 ti: noua matrimonia cōtrahant, haud absq; senatus au-  
 toritate tamen, qui nisi causa per se atq; uxores suas di-  
 ligenter cognita: diuortia non admittit. Imo ne sic qui-  
 dem, facile, quod rem minime utilem sciunt firmandæ  
 coniugum

coniugum charitati, facilem nouarū nuptiarum spem esse propositam. Temeratores coniugij grauissima seruitute plectuntur, & si neuter erat caelebs, iniuriam passi (uelint modo) repudiatis adulteris cōiugio inter se ipsi iunguntur alioquin quibus uidebitur. At si laeorum alteruter erga tam male merentem coniugem: in amore persistat: tamen uti coniugij lege non prohibetur si uelit in opera damnatum sequi: acciditq; interdum ut alterius poenitentia alterius officiosa sedulitas miserationem commouens principi, libertatem rursus impetret. Cæterum ad scelus iam relapso nex infligitur. Cæteris facinoribus nullam certam poenam lex ulla præstituit: sed ut quodq; atrox, aut contra uisum est: ita supplicium senatus decernit. Vxores mariti castigant, & parentes liberos: nisi quid tam ingens admiserint: ut id publice puniri, morum intersit. sed ferè grauissima quæq; scelera seruitutis incommodo puniuntur, id siquidem & sceleratis non minus triste: & reipublicæ magis commodum arbitrantur, quàm si mactare noxios & protinus amoliri festinent. Nam & labore quàm nece magis profunt, & exemplo diutius alios ab simili flagitio deterrent. quod si sic habiti rebellent atq; recalcitrent, tum demum uelut indomitæ beluæ. quos coercere carcer & catena non potest, trucidantur. At patientibus nō adimitur omnis omnino spes: quippe longis domiti

Aestimatio supplicij penes magistratum.



Stupri sol/  
licitati pœ/  
na.

Voluptas  
e morio/  
nibus.

Fucata  
forma.

Et præmijs  
inuitãdi ci  
ues ad offi  
cium.

malis si eam pœnitentiam præ se ferant, quæ peccatum  
testetur magis eis displicere quàm pœnam, principis in  
terdum prærogatiua: interdû suffragijs populi, aut mi  
tigatur seruitus aut remittitur. Sollicitasse ad stuprum  
nihilominus quàm stuprassè periculi est. In omni siquid  
dem flagitio certum destinatumq; conatum æquant  
facto. neq; enim id quod defuit ei putant prodesse de  
bere: per quem nõ stetit: quo minus nihil defuerit. Mo  
riones in delitijs habentur, quos ut affecisse contume  
lia magno in probro est, ita uoluptatem ab stultitia ca  
pere non uerant. Si quidem id morionibus ipsis maxi  
mo esse bono censent, cuius qui tam seuerus ac tristis  
est ut nullum neq; factum neq; dictum rideat ei tutan  
dum non credunt, ueriti ne non satis indulgenter cure  
tur ab eo, cui non modo nulli usui, sed ne oblectamen  
to quidem (qua sola dote ualent) futurus esset. Irride  
re deformem aut mutilum, turpe ac deforme nõ ei, qui  
ridetur, habetur, sed irrisori qui cuiq; quod in eius po  
testate nõ erat ut fugeret, id uitij loco stulte exprobrat.  
Ut enim formã naturalem nõ tueri segnis atq; inertis  
ducunt, sic adiuumentũ ab fucis quærere infamis apud  
illos insolentia est. Vsu enim ipso sentiunt, quàm non  
ullum formæ decus uxores æque ac morum probitas  
& reuerentia cõmendat maritis. Nam ut forma nõ nul  
li sola capiuntur, ita nemo nisi uirtute atq; obsequio re  
tinetur. Non pœnis tantum deterrent à flagitijs, sed  
propositis

propositis quoq; honoribus ad uirtutes inuitat, ideoq; statuas uiris insignibus & de republica prædare meritis in foro collocant, in rerum bene gestarum memoriam, simul ut ipsorum posteris maiorum suorum gloria calcar & incitamentum ad uirtutem sit. Qui magistratum ullum ambierit ex spes omnium redditur. Conuiuunt amabiliter, quippe nec magistratus ullus insolens, aut terribilis est: patres appellantur: & exhibent. iisdem defertur: ut debet: ab uolentibus honor: nõ ab inuitis exigitur. Ne principem quidẽ ipsum, uestis aut diadema, sed gestatus frumentı manipulus discernit, ut pontificis insigne est prælatus cereus. Leges habent per quã pauca. sufficiunt enim sic institutis paucissimã. Quin hoc in primis apud alios improbant populos, quod legum interpretumq; uolumina, non infinita sufficiunt. Ipsi uero censent iniquissimum: ullos homines his obligari legibus: quã aut numerosiores sint, quã ut perlegi queant: aut obscuriores quã ut à quouis possint intelligi: porrò causidicos: qui causas tractent callide: ac leges uasre, disputent: prorsus omnes excludunt. censent enim ex usu esse: ut suam quisq; causam agat: eademq; referat iudici: quã narraturus patrono fuerat. Sic & minus ambagum fore & facilius elici ueritatem. dum eo dicente: quem nullus patronus fucum docuit: iudex solerter expendit singula: & contra uersutorum calumnias simplicioribus ingenijs opitulat. hæc apud

Damnat<sup>9</sup>  
ambitus.  
Honor ma  
gistratuũ.  
Dignitas  
principis.

Leges  
pauca.

Aduocato  
rum inuti  
listurba.



alias gentes: in tanto perplexissimarum aceruo legum difficile est obseruari. Cæterum apud eos unusquisq; est legis peritus. Nam & sunt (ut dixi) paucissimæ: & interpretationum præterea ut quæq; est maxime crassa: ita maxime æquam censent. Nempe quum omnes leges (inquiunt) ea tantum causa promulgentur: ut ab hijs quisq; sui commonefiat officij: subtilior interpretatio paucissimos admonet (pauci enim sunt qui assequantur) quum interim simplicior ac magis obuius legum sensus: omnibus in apto sit: alioquin quod ad uulgus attinet: cuius & maximus est numerus & maxime eget admonitu: quid referat utrum legem omnino non condas: an conditam in talem interpreteris sententiam: quàm nisi magno ingenio & longa disputatione nemo possit eruere: ad quam inuestigandã neq; crassum uulgi iudicium queat attingere: neq; uita in comparando uictu occupata sufficere. Hijs eorum uirtutibus incitati finitimi: qui quidem liberi sunt & suæ spontis (Multos enim ipsi iam olim tyrannide liberauerunt) magistratus sibi: ab illis alij quotannis: alij in lustrum impetrant: quos defunctos imperio, cum honore ac laude reducant: nouosq; secum rursus in patriã reuehant. Atq; hi quidem populi optime profecto ac saluberrime reipublicæ suæ consulunt: cuius & salus & pernicies. quum ab moribus magistratuum pendeat: quos nam potuissent elegisse prudentius, quàm qui  
neq;

neq; ullo precio queant ab honesto deduci ( utpote quod breui sit remigraturis inutile ) ignoti ciuibus, aut prauo cuiuscq; studio aut similitate flecti. Quæ duo mala, affectus atq; auaritiæ, sicubi incubuere iudicijs, illico iustitiam omnem, fortissimum reipublicæ neruum dissoluunt. Hos Vtopiani populos, quibus qui impetent ab ipsis petunt, appellant socios, cæteros quos beneficjs auxerunt amicos uocant. Fœdera quæ reliquæ De fœderibus. inter se gentes toties ineunt: frangunt ac renouant, ipsi nulla cum gente feriunt. Quorsum enim fœdus inquit: quasi non hominem homini satis natura conciliet quàm qui contempserit, hunc uerba scilicet putes curaturum. In hanc sententiam eo uel maxime trahuntur, quod in illis terrarum plagis, fœdera pactaq; principum solent parum bona fide seruari. Etenim in Europa idq; his potissimum partibus quas CHRISTI fides & religio possidet, sancta est & inuiolabilis ubiq; maiestas fœderum, partim ipsa iustitia & bonitate principum, partim summorum reuerentia metuq; pontificum, qui ut nihil in se recipiunt ipsi: quod non religiosissime præstant. ita cæteros omnes principes iubent, ut pollicitis omnibus modis immorentur, tergiuersantes uero pastoralis censura & seueritate compellunt. Merito sane censent turpissimam rem uideri si illorum fœderibus absit fides: qui peculiari nomine fideles appellantur. At in illo nouo orbe terrarum, quæ circulus æquator uix tam longe



ab hoc nostro orbe semouet: quæ uita moresque dissidēt: fœderum nulla fiducia est: quorum ut quoque plurimis ac sanctissimis ceremonijs innodatum fuerit: ita citissime soluitur inuenta facile in uerbis calumnia, quæ sic interim de industria dictant callide: ut nunquam tam firmis adstringi uinculis queant: quin elabantur aliqua, fœdusque & fidem pariter eludant. Quam uafriciem, imo quam fraudem dolumque: si priuatorum deprehenderēt interuenisse contractui: magno supercilio rem sacrilegam: & furca dignam clamitarent, hi nimirum ipsi: qui eius consilij principibus dati: semet gloriatur Autores. Quo fit ut iustitia tota uideatur, aut non nisi plebea uirtus & humilis, quæque longo interuallo subsidat infra regale fastigium: aut uti saltem duæ sint quarum altera uulgi deceat, pedestris & humirepa: neue usque septa transilire queat, multis undique restricta uinculis, altera principum uirtus, quæ sicuti sit quam illa popularis augustior: sic est etiã longo interuallo liberior, ut cui nihil non liceat nisi quod non libeat. Hos mores ut dixi principum: illic fœdera tam male seruantium puto in causa esse: ne ulla feriant Vtopiensis: mutaturi fortasse sententiam si hic uiuerent. Quamquam illis uidetur ut optime seruentur: male tamen inoleuisse fœderis omnino sancienti consuetudinem qua fit, ut (perinde ac si populum populo: quos exiguo spacio, collis tantum aut riuus discriminat: nulla naturæ societas copularet) hostes

hostes atque inimicos inuicem sese natos putent, meritoq; in mutuam grassari perniciem, nisi fœdera prohibeant, quin his ipsis quoq; initis, non amicitiam coalescere, sed manere prædandi licentiam, quatenus per imprudētiam dictandi fœderis, nihil quod prohibeat satis caute comprehensum in pactis est. At illi contra sentent, neminem pro inimico habendum, à quo nihil iniuriæ profectum est. Naturæ consortium, fœderis uice esse, & satius, ualentiusq; homines inuicem beneuolentia, quàm pactis, animo quàm uerbis connecti.

## DE RE MILITARI.

**B**ellum utpote rem planè beluinam, nec ulli tamen beluarum formæ in tam assiduo, atq; homini est usu, summopere abominantur, contrâq; morem gentium fermè omniū nihil æque ducunt in gloriam, atq; petitam è bello gloriam. eoque licet assidue militari sese disciplina exerceant, neque id uiri modo, sed fœminæ quoque, statis diebus, ne ad bellum sint, quum exigat usus, inhabiles: non temere capessunt tamen, nisi quo aut suos fines tueantur, aut amicorum terris, infusos hostes propulsent, aut populum quempiam tyrannide pressum, miserati; (quod humanitatis gratia faciunt) suis uiribus Tyrâni iugo, & seruitute liberent. Quamquàm auxilium gratificantur amicis non semper quidem, quo se defendant, sed interdum quoq; illatas retulient,



lient, atq; ulciscantur iniurias. uerum id ita demum faciunt, si re adhuc integra consulantur ipsi, & probata causa, repetitis ac non redditis rebus belli autores inferendi sint, quod non tunc solum decernūt, quoties hostili incurſu abacta est praeda, uerum tum quoque multo infestius, quum eorum negotiatores usquam gentium, uel iniquarum prætectu legum, uel sinistra deriuatione bonarum, iniustam subeunt, iustitiæ colore, calumniam. Nec alia fuit eius origo belli, quod pro Nephelogeſis aduersus Alaopolitas, paulo ante nostram memoriam, Vtopienses gessere, quam apud Alaopolitas Nephelogeſtarum mercatoribus illata prætectu iuris (ut uisum est ipsis) iniuria certe, siue illud ius, siue ea iniuria fuit, bello tam atroci est uindicta, quū ad proprias utriusq; partis uires, odiq; circūiectarum etiam gentium studia atque opes adiungerentur, ut florentissimis populorum alijs concussis, alijs uehementer afflictis, orientia ex malis mala, Alaopolitarum seruitus demum, ac deditio finierit, qua in Nephelogeſtarum (neq; enim sibi certabant Vtopienses) potestatem concessere, gentis, florentibus Alaopolitarum rebus, haud quaquam cum illis conferendæ. Tam acriter Vtopienses amicorum, etiam in pecunijs, iniuriam persequuntur, suas ipsorū, non item, qui sicubi circumscripti bonis excidant, modo corporibus absit uis hactenus irascuntur, uti quoad satisfactio fiat, eius cōmercio gētis abſtineant.

neant. Non quod minoris sibi curæ ciues, quæ socij sint, sed horum tamen pecuniam intercipi, ægrius quæ suam ferunt, propterea quod amicorum negotiatores, quoniam de suo perdunt priuato, graue uulnus ex iactura sentiunt. At ipsorum ciuibus nihil nisi de publica perit, præterea quod abundabat domi, ac ueluti supererat, alioqui non emittendum foras. Quo fit uti interterritum citra cuiusquæ sensum accidat. Quo circa nimis crudele censent id damnum multorum ulcisci moribus, cuius damni incommodum nemo ipsorum, aut uita, aut uictu persentiscat. Cæterum si quis suorum uictor per iniuriam debilitetur, aut occidat, siue id publico factum consilio, siue priuato sit, per legatos re comperta, nisi deditis noxijs placari nõ possunt, quin ilico bellum denuncient. Noxæ deditos, aut morte, aut seruitio puniunt. Cruentæ uictoriæ non piget modo eos, sed pudet quoque, reputantes inscitiam esse quælibet preciosas merces nimio emisse, arte doloque uictos, oppressos hostes impendio gloriantur, triumphumque ob eam rem publicus agunt, & uelut re strenue gesta, tropheum erigunt. tunc enim demum uiriliter sese iactant, & cum uirtute gessisse, quoties ita uicerint, quomodo nullum animal præter hominem potuit, id est ingenij uiribus. Nam corporis inquit ursi, leones, apri, lupi, canes, cæteraque beluæ dimicant, quarum ut plerumque nos robore ac ferocia uincunt, ita cunctæ ingenio, & ratione superantur.

Magno  
empta uictoria.



Hoc unum illi in bello spectant, uti id obtineant, quod si fuissent ante consequuti, bellum non fuerant illaturi, aut si id res uetet, tam seueram ab his uindictam expectant, quibus factum imputant, ut idem ausuros in posterum terror absterreat. Hos propositi sui scopos destinant, quos mature petunt, at ita tamē, uti prior uitandi periculi cura, quàm laudis aut famæ cōsequendæ sit. Itaq; protinus indicto bello, schedulas ipsorum publico signo roboratas, locis maxime cōspicuis hosticæ terræ, clam uno tempore multas appendi procurant, quibus ingentia pollicentur præmia, si quis principem aduersarium sustulerit, deinde minora quancq; illa quoq; egregia decernunt, pro singulis eorum capitibus, quorum nomina in iisdem literis proscribūt. hi sunt quos secundum principem ipsum, autores initi aduersus se consilij ducunt. Quicquid percussori præfiniunt, hoc gemināt ei, qui uiuū ē proscriptis aliquē ad se pduxerint, quum ipsos quoq; proscriptos, præmijs iisdem, addita etiam impunitate, contra socios inuitant. Itaq; fit celeriter, ut & ceteros mortales suspectos habeant, & sibi in uicem ipsi, neq; fidentes satis, neq; fidi sint, maximōq; in metu & non minore periculo uersentur. Nam saepe numero constat euenisse, uti bona pars eorum & princeps in primis ipse ab his proderentur, in quibus maximam spem reposuerunt. Tam facile quoduis in facinus impellūt munera, quibus illi nullum exhibent modum.

dum. Sed memores in quantum discrimen hortantur, operam dant, uti periculi magnitudo beneficiorū mole compensetur. eoque non immensam modo auri uim, sed prædia quoque magni redditus in locis apud amicos tutissimis, propria ac perpetua pollicentur, & summa cum fide præstant. Hunc licitandi mercandique hostis morem, apud alios improbatum, uelut animi degeneris crudele facinus illi magnæ sibi laudi ducunt, tanquam prudentes, qui maximis hoc pacto bellis, sine ullo prorsus prælio defungantur, humanique ac misericordes etiam, qui paucorum nece noxiorum, numerosas innocentium uitas redimant, qui pugnando fuerint occubaturi. Partim è suis, partim ex hostibus, quorum turbam, uulgusque non minus feruè quam suos miserantur, gnari non sua sponte eos bellum capessere, sed principum ad id furis agi. Si res hoc pacto non procedat, dissidiorum semina iaciunt, aluntque fratre principis, aut aliquo è nobilibus in spem potiundi regni perducto. Si factiones internæ languerint, finitimas hostibus gentes excitant, committuntque, eruto uetusto quoque titulo, quales nuncque regibus desunt, suas ad bellum opes polliciti, pecuniâ affluenter suggerunt. Ciues parcissime, quos tam unice habent charos, tantique sese mutuo faciunt, ut neminem sint è suis cum aduerso principe libenter commutaturi. At aurum, argentumque quoniam unum hunc in usum omne seruant, haud grauatim erogant, utpote non mi-



nus cōmode uicturi, etiam si uniuersum impenderent. Quin præter domesticas diuitias est illis foris quoque infinitus thesaurus, quo plurimæ gentes, uti ante dixi, in ipsorum ære sunt. ita milites undiq; conductos ad bellum mittunt, præsertim ex Zapoletis. Hic populus quingentis passuum millibus ab Vtopia distat, orientem solem uersus, horridus, agrestis, ferox, syluas montesq; asperos, quibus sunt innutriti, præferunt. Dura gens, æstus, frigoris, & laboris patiens, deliciarū expers omnium, neque agriculturæ studens, & cum ædificiorum tum uestitus indiligens, pecorum duntaxat curam habent. Magna ex parte uenatu & raptu uiuunt. Ad solum bellum nati, cuius gerendi facultatē studiose quærunt, repertā cupide amplectuntur, & magno numero egressi, cuius requirenti milites uili semet offerūt. Hanc unam, uitæ artem nouerūt, qua mors quæritur, sub quibus merent, acriter pro hijs & incorrupta fide dimicāt. Verum in nullum certum diem sese obstringunt, sed ea lege in partes ueniunt, ut posteriore die, uel ab hostibus, oblato maiore stipendio sint staturi, ñdem perendie rursus inuitati plusculo remigrant. Rarum oritur bellum, in quo non bona pars illorū in utroq; sint exercitu. itaq; accidit quotidie, ut sanguinis necessitudine, coniuncti, qui & ñsdem in partibus conducti familiarissime semet inuicem utebantur, paulo post in contrarijs distracti copias, hostiliter concurrant, & infestis animis,

mis, obliuiscuntur generis, immemores amicitiae, mutuo sese cō-  
 fodiant, nulla alia causa in mutuam incitati perniciem,  
 quam quod à diuersis principibus exigua pecuniola  
 conducti, cuius tam exactam habent rationem, ut ad  
 diurnū stipendium unius accessione assis facile ad com-  
 mutandas partes impellantur. Ita celeriter imbiberunt  
 auaritiam, quæ tamen nulli est eis usui. Nam quæ san-  
 guine quærunt, protinus per luxum, & eum tamen mi-  
 serum consumunt. Hic populus Vtopiensibus aduer-  
 sus quosuis mortales militat, quod tanti ab hijs eorum  
 conducatur opera quanti nusquam alibi. Vtopienses si  
 quidē ut bonos quærūt quibus utantur ita hos quoq;  
 homines pessimos quibus abutantur. quos quū usus  
 postulat, magnis impulsos pollicitationibus, maximis  
 obijciunt periculis, unde plerunq; magna pars nunq;  
 ad exigēda promissa reuertitur, superstitibus, quæ sunt  
 polliciti bona fide, persoluunt, quoad similes ausus in-  
 cendantur. Neq; enim pensi quicquam habent, quam  
 multos ex eis perdant. rati de genere humano maxi-  
 mam merituos gratiam se, si tota illa colluue populi  
 tam tetri, ac nepharij orbem terrarū purgare possent.  
 Secundum hos eorum copijs utuntur, pro quibus ar-  
 ma capiunt, deinde auxiliaribus cæterorum amicorum  
 turmis. Postremo suos ciues adiungunt, è quibus ali-  
 quem uirtutis probatæ uirum, totius exercitus summæ  
 præficiunt. Huic duos ita substituunt, uti eo incolumi,  
 ambo



ambo priuati sint, capto aut interempto, alter è duobꝫ uelut hæreditate succedat, eicꝫ ex euentu tertius. ne (ut sunt bellorum sortes uariæ) periditante duce totus perturbetur exercitus. E quaꝫ ciuitate delectus exercetur ex his, qui sponte nomen profitentur. neque enim inuitus quisquam foras in militiam traditur, quod persuasum habeant, si quis sit natura timidior, nõ ipsum modo nihil facturum strennue, sed metum etiam comitibus incussurum. Cæterum si quod bellum ingruat in patriam, ignauos huiusmodi, modo ualeant corpore, in naues mixtos melioribus collocat: Aut in mœnibus sparsim disponunt. unde non sit refugiendi locus. ita suorum pudor, hostis in manibus, atꝫ adempta fugæ spes, timorem obruunt, & saepe extrema necessitas in uirtutem uertitur. At sicuti ad externũ bellum ex ipsis nemo protrahitur nolens, ita fœminas uolentes in militiam comitari maritos, adeo non prohibent, ut exhortentur etiam, & laudibus incitent, profectas cum suo quarũꝫ uiro, pariter in acie constituunt, tum sui quemꝫ liberi affines cognati circumsistunt, ut hi de proximo sint mutuo sibi subsidio, quos maxime ad ferendas inuicem suppetias natura stimulat. In maximo probro est coniunx absꝫ coniuge redux, aut amisso parente reuersus filius. quo fit, uti si ad ipsorũ manus uentũ sit modo perstet hostes, longo & lugubri prælio ad internitionem usque decernatur. Nempe ut omnibus curant

rant modis ne ipsis dimicare necesse sit, modo bello possint uicaria conductitorum manu defungi, ita quã uitari non potest quin ipsi ineant pugnam, tam intrepide capessunt, quã quoad licuit prudenter detrectabant, nec tam primo ferociunt impetu quã mora sensim & duratione inualescunt, tam offirmatis animis ut interim citius quã auerti queant: Quippe uictus illa securitas quæ cuiq; domi est, ademptaq; de posteris anxia cogitãdi cura (Nam hæc solitudo generosos ubique spiritus frangit) sublimem & uinci dedignantẽ facit. Ad hæc militaris disciplinæ peritia fiduciam præbet, postremo rectæ opinionones (quibus & doctrina & bonis reipublicæ institutis imbuti à pueris sunt) uirtutẽ addunt, qua neq; tam uilem habent uitam, ut temere prodigant, neq; tam improbe charam, ut quum honestas ponendam suadeat, auare turpiterq; retineãt. Dũ ubiq; pugna maxima feruet, lectissimi iuuenes coniu-  
 rati, deuoti q; ducem sibi deposcũt aduersum, hũc aperte inuadunt, hunc ex insidijs adoriuntur, idem eminus idem cominus petitur, longóq; ac ppetuo cuneo, summissis assidue in fatigatorum locum recentibus, oppugnatur. raróq; accidit (ni sibi fuga prospiciat) ut non intereat aut uiuus in hostium potestatem ueniat. Si ab ipsis uictoria sit, haud quaquã cæde grassantur, fugatos enim comprehendunt, quã occidunt libentius: neq; unquã ita persequuntur fugientes, ut non unã

Dux potissimum impetendus, quo citius finiatur bellum.



interim sub signis instructam aciem retineant, adeo  
 uisi cæteris superati partibus, postrema acie sua uicto-  
 riam adepti sint, elabi potius hostes uniuersos sinant,  
 quàm insequi fugiētes perturbatis suorum ordinibus  
 insuescant. memores sibimet, haud semel usu uenisse,  
 ut mole totius exercitus uicta profligatâq; quū hostes  
 uictoria gestientes, hac atq; illac abeuntes persequerē-  
 tur, pauci ipsorum in subsidijs collocati ad occasiones  
 intenti, dispersos ac palantes illos & præsumpta securi-  
 tate negligentes derepente adorti, totius euentum præ-  
 liij mutauerunt. extortâq; è manibus tam certa & indub-  
 itata uictoria, uicti uictores inuicem uicerunt. Haud  
 facile dictu est, astutiores instruendis insidijs, an cautio-  
 res ad uitandas sient. fugam parare credas, quum ni-  
 hil minus in animo habent, contra quum id consilij ca-  
 piunt, nihil minus cogitare putes. Nam si nimium sese  
 sentiunt, aut numero, aut loco premi, tunc aut noctu,  
 agmine silente, castra mouent, aut aliquo stratagema-  
 te eludunt, aut interdum ita sensim sese referunt, tali ser-  
 uato ordine, ut non minus periculi sit cedentes quàm  
 instantes adoriri. Castra diligentissime communiunt  
 fossa prealta latâque, terra quæ egeritur introrsum reie-  
 cta, nec in eam rem opera mediastrinorū utuntur, ipso-  
 rum manibus militum res agitur, totusq; exercitus in  
 opere est, exceptis qui pro uallo in armis ad subitos ca-  
 sus excubant. Itaq; tam multis adnitentibus, magna  
 multumq;

Quoq; rui  
 in tunc  
 200000  
 200000  
 200000  
 multa

inultumq; amplexa loci munimenta, omni fide citius  
 perficiunt. Armis utuntur ad excipiendos ictus, fir- Forma ar/  
morum.  
 mis, nec ad motum gestumue quemlibet ineptis, adeo  
 ut ne natando quidem molesta sentiant. Nam armati  
 natate inter militaris disciplinae rudimenta consuescunt.  
 tela sunt eminus sagittae, quas acerrime simul & certissi-  
 me iaculantur non pedites modo, sed ex equis etiam,  
 cominus uero non gladij, sed secures uel acie letales, uel  
 pondere seu caesim, seu punctim feriant. Machinas exco-  
 gitant solertissime, factas accurratissime caelant ne ante  
 perditam quam res postulet. Ludibrio magis quam usui  
 sint, in quibus fabricandis hoc in primis respiciunt, uti  
 uectu faciles & habiles circumactu sint. Initas cum De indu/  
cjs.  
 hostibus inducias tam sancte obseruant, ut ne laceffiti  
 quidem uiolent. Hostilem terram non depopulan-  
 tur, neque segetes exurunt, imo ne hominum equo-  
 rumue pedibus, conterantur, quantum fieri potest pro-  
 uident, rati in ipsorum usus crescere. Inermem nemi-  
 nem laedunt, nisi idem speculator sit. Deditas urbes  
 tuentur, at nec expugnatas, diripiunt, sed per quos de-  
 ditio est impedita eos enecant, caeteris defensoribus in  
 seruitutem addictis. Imbellem turbam omnem relin-  
 quunt intactam. Si quos deditioem suasisse compere-  
 rint, his est damnatorum bonis aliquam partem impar-  
 tiunt, reliqua sectione auxiliares donant. Nam ipsorum  
 nemo quicquam de praeda capit. Caeterum confecto



Athodie  
Victores  
maximam  
partem de/  
pendunt.

bello, non amicis impensas in quos insumpsere, sed uictis imputant, exiguntq; eo nomine, partim pecuniam quam in similes bellorum usus reseruant, partim prædia quæ sint ipsis apud eos perpetua non exigui census. Huiusmodi reditus nunc apud multas gentes habent, qui uarijs ex causis paulatim nati, supra septingenta ducatorum millia in singulos annos excreuere, in quos è suis ciuibus aliquos emittunt quæstorum nomine, qui magnifice uiuant, personamq; magnatum illic præ se ferant, at multum tamen superest quod inferatur arario, nisi malint eidem genti credere, quod sæpe tantisper faciunt, quoad uti necesse sit uixq; accidit unquam, ut totam reposcant. Ex his prædijs partem assignant illis, qui ipsorum hortatu tale discrimen aduēt quale ante monstraui, si quis princeps armis aduersus eos sumptis, eorum ditionem paret inuadere, magnis illico uiribus extra suos fines occurrūt: nam neq; temere in suis terris bellum gerunt, neq; ulla necessitas tanta est, ut eos cogat aliena auxilia in insulam suam admittere.

DE RELIGIONIBVS  
VTOPIENSIVM.

**R**ELIGIONES sunt non per insulam modo: uerum singulas etiam urbes uariæ, alijs Solem, Lunam alijs, alijs aliud errantium syderum dei uice uene

uenerantibus, sunt quibus homo quispiam, cuius olim aut uirtus aut gloria enituit, non pro deo tantum, sed pro summo etiam deo suspicitur. At multo maxima pars, eademq; longe prudētior, nihil horum, sed unum quoddam numen putant, incognitum, æternum, immensum, inexplicabile, quod supra mentis humanæ captum sit, per mundum hunc uniuersum, uirtute non mole diffusum, hunc parentem uocant. Origines, auctus, progressus, uices, finesq; rerum omnium, huic acceptos uni referūt, nec diuinos honores alijs præterea ulli, applicant. Quin cæteris quoq; omnibus, quàm quàm diuersa credentibus, hoc tamen cum istis conuenit, quod esse quidem unum censent summum, cui & uniuersitatis opificium, & prouidētia debeatur, eumq; communiter omnes patria lingua Mythram appellant, sed eo dissentiunt, quod idem alius apud alios habetur. Autumante quoq; quicquid id sit, quod ipse summum ducit, eandem illam prorsus esse naturam, cuius unius numini ac maiestati, rerum omnium summa, omnium consensu gentium tribuitur. Cæterum paulatim omnes ab ea superstitionum uarietate desciscunt, atq; in unam illam coalescūt religionem, quæ reliquas ratione uidetur antecellere. Neq; dubium est quin cæteræ iam pridem euanuissent, nisi quicquid improsperrum cuiquam inter mutandæ religionis cōsilia fors obieciſſe, non id accidisse casu, sed cælitus immisſum inter-



pretaretur timor, tanq̄ numine, cuius relinquebatur cultus. impium contra se propositum uindicante. At posteaq̄ acceperunt à nobis CHRISTI nomen, doctrinam, mores, miracula, nec minus mirandam tot martyrum constantiam, quorum sponte fusus sanguis, tam numerosas gentes in suam sectam longe lateque traduxit, non credas quàm pronis in eam affectibus etiã ipsi concesserint, siue hoc secretius inspirante deo, siue quod eadem ei uisa est hæresi proxima, quæ est apud ipsos potissima, quanquàm hoc quoq̄ fuisse non paulum momenti crediderim, quod CHRISTO cõmunem suorum uictum audierant placuisse. & apud germanissimos Christianorũ conuentus adhuc in usu esse. Certe quoquo id momento accidit, haud pauci nostram in religionem coierunt Lymphacq̄ sacra sunt abluti. Verum quoniam in nobis quatuor (totidem enim duntaxat supereramus, nam duo fati concesserant) nemo id quod doleo, sacerdos erat. Cæteris initiati, ea tamẽ adhuc sacramenta desyderant, quæ apud nos non nisi sacerdotes conferunt, intelligunt tamen, optantq̄ ita ut nihil uehementius, quin hoc quoq̄ sedulo iam inter se disputant an sine Christiani pontificis missu quisq̄ e suo numero delectus sacerdotij consequatur characterem. & electuri, sanè uidebãtur. uerum quum ego discederem, nondum elegerant. Quin hi quoque religioni Christianæ

Cornobis

ni Christiana, qui non assentiunt, neminem tamen absterrent, nullum oppugnant imbutum. Nisi quod unus è nostro coetu me praesente coercitus est. Is quum recens ablutus, nobis contra suadentibus, de CHRISTI cultu publice maiore studio, quam prudentia differeret, usque adeo coepit incallescere, ut iam nostra modo sacra caeteris anteferret, sed reliqua protenus uniuersa damnaret. Prophana ipsa, cultores impios ac sacrilegos, aeterno plectendos igni uociferaretur. Talia diu concionantem comprehendunt, ac reum non spreta religionis, sed excitati in populo tumultus agunt, peraguntque, damnatum, exilio multant, siquidem hoc interim antiquissima instituta numerant, ne sua cuiquam religio fraudi sit. Vt opus enim iam inde ab initio, quum accepisset incolas ante suum aduentum de religionibus inter se assidue dimicasse, atque animaduertisset eam rem, quod in commune dissidentes, singulae pro patria sectae pugnant, occasionem praestitisse sibi uincendarum omnium, adeptus uictoriam in primis sanxit, uti quam cuique religionem libeat sequi liceat, ut uero alios quoque in suam traducat, haecenus niti possit, uti placide, ac modeste suam rationibus astruat, non ut acerbè caeteras destruat, si suadendo non persuadeat, neque uim ullam adhibeat, & conuicijs temperet, per  
tulantius

Laude tra-  
hendi sunt  
hoies ad re-  
ligionem.



tulanter hac de re contendente exilio, aut seruitute  
 mulctant. Hæc Vtopus instituit nõ respectu pacis mo-  
 do quã assiduo certamine, atq; in e xpianabili odio fundi-  
 tus uidit eueri, sed q; arbitratus est, uti sic decerneret,  
 ipsius etiam religionis interesse, de qua nihil est ausus  
 temere definire, uelut incertũ habens, an uariũ ac mul-  
 tiplicem expetens cultum deus, aliud inspiret alijs, certe  
 ui ac minis exigere, & quod tu uerum credis idem omni-  
 bus uideatur, hoc uero & insolens & ineptum censuit,  
 tum si maxime una uera sit, cæteræ omnes uanæ, facile  
 tamen præuidit (modo cum ratione ac modestia res  
 agatur) futurum deniq; ut ipsa per se ueri uis emergat  
 aliquando atq; emineat. Sin armis & tumultu certetur,  
 ut sint pessimi quiq; maxime peruioces, optimam ac  
 sanctissimam religionem ob uanissimas inter se super-  
 stitiones, ut segetes inter spinas ac frutices obrutum iri.  
 Itaq; hanc totam rem in medio posuit, & quid creden-  
 dum putaret liberum cuiq; reliquit. Nisi quod sancte  
 ac seuerè uetuit, ne quis usq; adeo ab humanæ naturæ  
 dignitate degeneret, ut animas quoq; interire cum cor-  
 pore, aut mundũ temere ferri, sublata prouidentia pu-  
 tet, atq; ideo post hanc uitã supplicia uitij's decreta, uir-  
 tuti præmia cõstituta credũt. cõtra sentientem, ne in ho-  
 minum quidem ducunt numero, ut qui sublimem ani-  
 mæ suæ naturam, ad pecuini corpusculi uilitatem de-  
 iecerit, tantum abest ut inter ciues ponant, quorum  
 instituta

instituta, moresq; (si per metum liceat) omnes, floccifac-  
 cturus sit. Cui enim dubium esse potest, quin is publi-  
 cas patriæ leges, aut arte clam eludere, aut uinitatur in-  
 fringere, dum suæ priuatim cupiditati seruiat, cui nul-  
 lus ultra leges metus, nihil ultra corpus spei superest  
 amplius. Quamobrem sic animato nullus communica-  
 tur honos, nullus magistratus committitur, nulli publi-  
 co muneri præficitur. Ita passim uelut inertis, ac iacen-  
 tis naturæ despicitur. Cæterum nullo afficiunt supplicio,  
 quod persuasum habeant, nulli hoc in manu esse, ut quic-  
 quid libet, sentiat. sed nec minis adigunt ullis, animum  
 ut dissimulet suum, nec fucos admittunt, & mendacia,  
 quæ uelut proxima fraudi, mirum quàm habent inuisa.  
 Verum ne pro sua disputet sententiâ prohibent, atque  
 id duntaxat apud uulgus. Nam alioquin apud sacer-  
 dotes, grauesq; uiros seorsum, non sinunt modo, sed  
 hortantur quoque, confisi fore, ut ea tandem uesania  
 rationi cedat. Sunt & alij, nec hij sanè pauci, nempe im-  
 prohibiti, ueluti neque ratione penitus pro se carentes,  
 neque mali, qui uitio longe diuerso, brutorum quoque  
 æternas esse animas opinantur. At nostris tamen neq;  
 dignitate comparandas, neq; ad æquam natas felicitate  
 tem. hominum enim cuncti ferè tam immensam fore  
 beatitudinem pro certo atq; explorato habent, ut mor-  
 bum lamententur omnium, mortem uero nullius, nisi  
 quæ uident anxie è uita, inuitumq; diuelli. Nempe hoc

Mira opti-  
 nio de ani-  
 mab<sup>9</sup> bru-  
 torum;



pro pessimo habet augurio, tanquam anima exspes ac male conscia, occulto quopiam imminentis poenae praesagio, reformidet exitum. Ad hoc haudquaquam gratum deo, eius putat aduentum fore, qui quum sit accersitus, non accurrit libens, sed inuitus ac detrectans pertrahitur. Hoc igitur mortis genus, qui intuentur horrent, itaque defunctos, moesti ac silentes efferunt, precatiq; propitiu manibus deum, uti eorum clementer infirmitatibus ignoscat, terra cadauer obruunt. Contra, quicumque alacriter ac pleni bona spe decesserint, hos nemo luget, sed cantu prosequuti funus, animas deo, magno commendantes affectu, corpora tandem reuerenter magis quam dolenter concremant, columnarumq; loco insculptis defuncti titulis erigunt, domum reuersi, mores, actaq; eius recensent, nec ulla uitae pars, aut sapius, aut libentius, quam laetus tractatur interitus. Hanc probitatis memoriam, & uiuis efficacissima rentur incitamenta uirtutum, & gratissimum defunctis cultum putant, quos interesse quoq; de se sermonibus opinantur, quamquam (ut est hebes mortalium acies) inuisibiles. Nam neque felicium sorti conueniat, libertate carere migrandi quo uelint, & ingratorum fuerit prorsus abiecisse desiderium amicos inuisendi suos, quibus eos dum uiuerent, mutuus amor, charitasq; deuinxerat, quamquam bonis uiris, ut caetera bona, auctam post fata potius, quam imminutam coniectant. Mortuos ergo uersari  
inter

inter uiuentes credunt, dictorum factorumq; spectatores, eóq; res agendas fidentius aggrediuntur, talibus uelut freti præsidib<sup>9</sup>, & ab inhonesto secreto deterret eos, credita maiorum præsentia. Auguria, cæterasq; superstitionis uanæ diuinationes, quarum apud alias gentes magna est obseruatio, negligunt prorsus, atque irrident. Miracula uero, quæ nullo naturæ proueniunt ad miniculo, uelut præsentis opera, testesq; numinis uenerantur. qualia & ibi frequenter extare ferunt, & magnis interdum ac dubijs in rebus publica supplicatione, certa cum fiducia procurant, impetrantque. Gratum deo cultum putant naturæ contemplationem, laudemque ab ea. sunt tamen, hñq; haud sanè pauci, qui religione ducti, literas negligunt, nulli rerum cognitioni student, neque ocio prorsus ulli uacant, negocijs tantum, bonisq; in cæteris officijs statuunt, futuram post fata felicitatem promereri. Itaq; alij ægrotis inseruiunt, alij uias reficiunt, purgant fossas, pontes reparant, cespites, arenas, lapides effodiunt, arbores demoliuntur ac dissecant, bigisq; ligna, fruges, item alia in urbes important, nec in publicum modo, sed priuatim quoque ministros, ac plus quàm seruos agunt. Nam quicquid usquàm operis est asperum, difficile, sordidum, à quo plerosque labor, fastidium, desperatio deterreat, hoc illi sibi totum libentes, hilaresque desumunt, cæteris ocium procurant, ipsi perpetuo in opere ac labore uersantur,

Vita actiua.



santur, nec imputant tamen, nec aliorum fugillant uitã,  
 nec suam efferunt. Hñ quo magis sese seruos exhibent,  
 eo maiore apud omnes in honore sunt. Eorum tamen  
 hæreses duæ sunt, Altera cælibum, qui nõ Venere mo-  
 do in totum abstinent, sed carniũ esu quoq; quidam  
 animalium etiã omnium, reiectisq; penitus tãquã  
 noxijs uitæ præsentis uoluptatibus, futuræ duntaxat,  
 per uigilias ac sudores inhiãt, eius propediẽm obtinen-  
 dæ spe. alacres interim, uegetiq;. Altera laboris haud  
 minus appetens, coniugium præfert, ut cuius nec asper-  
 nantur solatium, & opus, naturæ debere se, & patriæ li-  
 beros putant. Nullam uoluptatem refugiũt, quæ nihil  
 eos ab labore demoretur. Carnes quadrupedũ uel eo  
 nomine diligunt, quod tali cibo se ualidiores ad opus  
 quodq; censeant. Hos Vtopiani prudentiores, at illos  
 sanctiores reputant. Quos quod cælibatũ anteferunt  
 matrimonio, asperamq; uitam placidæ anteponunt, si  
 rationibus niterentur irriderent, nunc uero quum se fa-  
 teantur religione duci suspiciunt ac reuerentur. Nihil  
 enim sollicitius obseruant, quã ne temere quicquã  
 ulla de religione pronuncient. Huiusmodi ergo sunt,  
 quos illi peculiari nomine sua lingua Buthrescas uo-  
 cant, quod uerbum latine religiosos licet interpretari.  
 Sacerdotes habent eximia sanctitate, eõq; admodum  
 paucos, neq; enim plus quã tredecim in singulis ha-  
 bent urbibus pari templorum numero, nisi quum itur  
 ad

ad bellum. tunc em̄ septem ex illis cū exercitu profectis  
 totidem sufficiuntur interim, sed illi reuersi, suū quisq;  
 locum recuperat, qui supersunt, hī quoad decedenti-  
 bus illis ordine succedant, comites interea sunt Pontifi-  
 cis. Nam unus reliquis præficitur. Eliguntur à populo,  
 idēq; cæterorum ritu magistratuum, occultis, ad studia  
 uitanda, suffragijs. electi à suo collegio consecratur. Hī  
 rebus diuinis præsent, religiones curant, ac morum ue-  
 luti censores sunt, magnóq; pudori ducit ab hīs quen-  
 quàm tanquàm uitæ parum probatæ accersi, compella-  
 riue. Cæterum ut hortari atque admonere illorum est;  
 ita coërcere atque in facinorosos animaduertere prin-  
 cipis, atque aliorum est magistratuum, nisi quod sacris  
 interdicit, quos improbe malos comperiunt, nec ul-  
 lum ferè supplicium est quod horreant magis. Nam  
 & summa percelluntur infamia, & occulto religionis me-  
 tu lacerantur, ne corporibus quidem diu futuris in tu-  
 to. quippe ni properam pœnitentiam sacerdotibus ap-  
 probent, comprehensi impietatis pœnam Senatui per-  
 soluunt, pueritia iuuentusq; ab illis eruditur, nec prior  
 literarū cura. quàm morum ac uirtutis habetur, namq;  
 summam adhibēt industriam, ut bonas protenus opi-  
 niones, & conseruandæ ipsorum reipublicæ utiles, tene-  
 ris adhuc, & sequacibus puerorum animis instillent,  
 quæ ubi pueris penitus infederint, uiros per totam ui-  
 tam comitantur, magnamq; ad tuendum publicæ rei



Fœminæ  
sacerdotes

statum ( qui non nisi uitijs dilabatur, quæ ex peruerſis  
nascuntur opinionibus) afferunt utilitatem. Sacerdoti-  
bus (ni fœminæ ſint. nam neque ille ſexuſ excluditur,  
ſed rarius, & non niſi uidua, natûque grandis eligitur)  
uxores ſunt popularium ſelectiſſimæ. Neq; enim ulli  
apud Vtopienſes magiſtratuſ maior habetur honoſ  
uſq; adeo, ut ſi quid etiam flagitiſ admiferint, nulli pu-  
blico iudicio ſubſint, deo tantum, ac ſibi relinquuntur.  
Neque enim ſas putant illum, quantumuis ſceleſtum,  
mortali manu cõtingere, qui Deo tam ſingulari modo  
uelut anathema dedicatus eſt. Qui moſ illis facilior eſt  
obſeruatu, quod ſacerdotes & tam pauci, & tanta cum  
cura deliguntur. Nam neque temere accidit, ut qui ex  
bonis optimuſ ad tantam dignitatem, ſoliuſ reſpectu  
uirtutis euehitur, in corruptelam & uitium degeneret,  
& ſi iam maxime contingeret, ut eſt mortalium natura  
mutabilis, tamen qua ſunt paucitate, nec ulla præter ho-  
norem poteſtate præditi, ad publicam certe perniciem  
nihil magni ab hiſ momenti pertimeſcẽdum ſit. Quoſ  
ideo tam raroſ atq; infrequentes habent, ne dignitas  
ordinis, quem nunc tanta ueneratione proſequuntur,  
communicato cum multis honore uileſceret, præſer-  
tim quum difficile putent frequentes inuenire tam bo-  
noſ, ut ei ſint dignitati pareſ, ad quam gerendam non  
ſufficit mediocribuſ eſſe uirtutibuſ. Nec eorum æſtima-  
tio apud ſuoſ magiſ, quàm apud exteraſ etiam gen-  
teſ

Excõmuni-  
catio,

At apud  
noſ quãta  
turba eſt.

tes habetur, quod inde facile patet, unde etiam natum  
 puto. Nempe decernentibus prælio copijs, seorsum illi  
 non admodum procul confidunt in genibus, sacras in-  
 duti uestes, tensis ad cælum palmis, primum omnium  
 pacem, proxime, suis uictoriam, sed neutri cruētam par-  
 ti comprecantur, uincensibus suis decurrunt in aciem,  
 sæuientesq; in profligatos inhibent, uidisse tantū atq;  
 appellasse præsentem ad uitam satis, diffluentium con-  
 tactus uestium, reliquas quoq; fortunas ab omni bel-  
 lorum iniuria defendit. Qua ex re apud omnes undiq;  
 gentes, tanta illis ueneratio, tantum ueræ maiestatis ac-  
 cessit, ut sæpe ab hostibus non minus salutis ad ciues  
 reportarint, quàm ab ipsis ad hostes attulissent. siqui-  
 dem aliquando constat, inclinata suorum acie, despera-  
 tis rebus, quum ipsi in fugam uerterentur, hostes in cæ-  
 dem ac prædam ruerent, interuentu sacerdotum inter-  
 pellatam stragem, ac diremptis inuicem copijs, pacem  
 æquis conditionibus esse compositam atque constitu-  
 tam. Neq; enim unquam fuit ulla gens tam fera, crude-  
 lis ac barbara, apud quos ipsorum corpus non sacro-  
 sanctum, atq; inuiolabile sit habitum. festos celebrant  
 initialem atque ultimum cuiusq; mensis diem, & anni  
 item, quem in menses partiuntur, circuitu lunæ finitos,  
 ut solis ambitus annum circinat. Primos quoque dies  
 Cynemernos, postremos ipsorum lingua Trapemern-  
 nos appellant, quæ uocabula perinde sonant, ac si pri-

O sacerdo-  
 tes nostris  
 longe san-  
 ctiores.

Festos; die-  
 rum apud  
 Vtopienses  
 obseruatio



Templa cuiusmodi.

mifesti & finifesti uocentur. Delubra uisuntur egregia, utpote nō operosa modo, sed quod erat in tanta ipsorum paucitate necessarium, immensi etiam populi capacia. Sunt tamen omnia subobscura, nec id aedificandi inscitia factum, sed consilio sacerdotum ferunt, quod immodicam lucem cogitationes dispergere, partiore ac uelut dubia colligi animos, & intendi religionem putant. quæ quoniam non est ibi apud omnes eadem, & uniuersæ tamen eius formæ quanquam uariæ ac multiplices, in diuinæ naturæ cultum uelut in unum finem diuersa uia commigrant, idcirco nihil in templis uisitur, auditur uē, quod non quadrare ad cunctas in commune uideatur. Si quod proprium sit cuiusquam sectæ sacrum, id intra domesticos quisque parietes curat, publica tali peragunt ordine, qui nulli prorsus expriuatim derogat. Itaque nulla deorum effigies in templo cōspicitur, quo liberum cuiusque sit, qua forma deum uelit è summa religione concipere. nullū peculiare dei nomen inuocant, sed Mythræ duntaxat, quo uocabulo cuncti in unā diuinæ maiestatis naturam, quæcunque sit illa, conspirant, nullæ concipiuntur preces, quas non pronunciare quiuis inoffensa sua secta possit. Ad templum ergo in finifestis diebus uespere conueniunt, ad huc ieiuni, acturi deo de anno, mēse uē cuius id festum postremus dies est, prospere acto gratias, postero die, nam is primifestus est, mane ad templa confluitur, ut  
 insequentis

insequentis anni, mensisue, quem ab illo auspicaturi festo sint, faustum felicemque successum comprecetur. At in finifestis antea quam templum petunt uxores, domi ad uirorum pedes, liberi ad parentum prouoluti, peccasse fatentur sese aut admissio aliquo, aut officio indiligenter obito, ueniamque errati precantur, ita si qua se nebecula domesticae similitudinis offuderat, tali satisfactio-  
ne discutitur, uti animo puro ac sereno sacrificijs intersint, nam interesse turbido, religio est, eoque odij, iraeue in quenque sibi conscij, nisi reconciliati ac defecatis affectibus ad sacrificia non ingerunt sese, uindictae celeris, magnaque metu. Eo quum ueniunt, uiri in dextram delubri partem, foeminae seorsum in sinistram commeant, tum ita se collocant, ut cuiusque domus masculi ante patrem familias consideant, foeminarum mater familias agmen claudat. Ita prospicitur, uti omnes omnium gestus foris ab his obseruetur, quorum autoritate domi ac disciplina reguntur, quin hoc quoque sedulo cauent, uti iunior ibi passim cum seniore copuletur, ne pueri pueris crediti, id temporis puerilibus transigant ineptijs, in quo deberent maxime religiosum erga superos metum, maximum, ac prope unicum uirtutibus incitamentum concipere. Nullum animal in sacrificijs mactant, nec sanguine rentur, ac caedibus diuinam gaudere clementiam, qui uitam animantibus ideo est largitus, ut uiuerent.

Thus incendunt & alia item odoramenta, ad haec ce-

Confessio  
Vtopiesiu.

At apud  
nos q sunt  
inquinatiss  
simi, aris  
pximi esse  
cotendunt.



reos numerosos præferunt, non quod hæc nesciant nihil ad diuinam conferre naturam, quippe ut nec ipsas hominum præces, sed & innoxium colendi genus placeat, & hijs odoribus luminibusq; ac cæteris etiam ceremonijs nescio quomodo sese sentiunt homines erigi, atque in dei cultum animo alacriore consurgere. Candidis in templo uestibus amicitur populus, sacerdos uersicolores induitur, & opere & forma mirabiles materia non perinde preciosa. neque enim auro intextæ, aut raris coagmentatæ lapidibus, sed diuersis auium plumis, tam scite, tantóq; artificio laboratæ sunt, ut operis precium nullius æstimatio materiæ fuerit æquatura. Ad hoc in illis uolucrum pennis, plumisq; & certis earũ ordinibus, quibus in sacerdotis ueste discriminantur, arcana quædam dicunt cõtineri mysteria, quorum interpretatione cognita (quæ per sacrificos diligenter traditur) diuinorum in se beneficiorum, suæq; uicissim pietatis in deum, ac mutui quoq; inter se officij admonentur. Quum primum sacerdos ita ornatus ex adyto sese offert, cuncti protinus in terram uenerabundi procumbunt, tam alto ab omni parte silentio, ut ipsa rei facies, terrorem quædam uelut præsentis cuiuspiam numinis incutiat. Tellure paulum morati, dato ab sacerdote signo, erigunt sese. tum laudes deo canũt, quas musicis instrumentis interstingunt, alijs magna ex parte formis, quàm quæ nostro uisuntur orbe. Ex illis pleræq;

Musica  
Vtopiensium.

itaq; sicuti quæ nobis in usu sunt, multum suauitate uin-  
 cunt. ita quædam nostris ne conferenda quidem sint.  
 Verum una in re haud dubie longo nos interuallo præ-  
 cellūt, quod omnis eorum musica, siue quæ personatur  
 organis, siue quam uoce modulantur humana, ita na-  
 turales affectus imitatur & exprimit, ita sonus accom-  
 modatur ad rem, seu deprecantis oratio sit, seu lata,  
 placabilis, turbida, lugubris, irata, ita rei sensum quen-  
 dam melodiæ forma repræsentat, ut animos auditorū  
 mirum in modum afficiat, penetret, incendat, solēns  
 ad ultimum conceptis uerbis preces, sacerdos pariter  
 populūscq; percensent, ita compositas, ut quæ simul  
 cuncti recitant, priuatim quisque ad semet referat. In  
 his deum & creationis, & gubernationis, & cæterorum  
 præterea bonorum omnium, quilibet recognoscit au-  
 torē, tot ob recepta beneficia gratias agit, nominatim  
 uero quod deo propitio in eam rem publicā incidit  
 quæ sit felicissima, eam religionem sortitus sit, quā spe-  
 ret esse uerissimam. Qua in re, si quid erret, aut si quid  
 alterutra melius, & quod deus magis approbet, orare  
 se eius bonitas efficiat, hoc ut ipse cognoscat, paratum  
 enim sequi se quaquā uersus ab eo ducatur, sin & hæc  
 Reip. forma sit optima, & sua religio rectissima, tū uti  
 & ipsi cōstantiā tribuat, & cæteros mortales omneis ad  
 eadē instituta uiuēdi, in eandē de deo opinionē perdu-  
 cat, nisi inscrutabilē eius uoluntatē etiā sit, quod in hac  
 religio.



religionum uarietate delectet. Deniq; precatur, ut facile defunctum exitu ad se recipiat, quàm cito, seroue præ finire quidem nō audere se. Quanquàm quod inoffensa eius maiestate fiat, multo magis ipsi futurum cordi sit, difficillima morte obita, ad deum peruadere, quàm ab eo diutius, psperrimo uitæ cursu distineri. Hac præce dicta rursus in terrā proni, pauloq; post erecti, discedunt pransum, & quod superest diei, ludis & exercitiō militaris disciplinæ percurrūt. Descripsi uobis quàm potui uerissime eius formam Reip. quā ego certe non optimam tantum, sed solam etiam censeo, quæ sibi suo iure possit Reip. uendicare uocabulum. Siquidem alibi, de publico loquentes ubiq; commodo, priuatū curant. Hic ubi nihil priuati est, serio publicū negotiū agunt, certe utrobq; merito. Nam alibi, quotus quisq; est qui nesciat, nisi quid seorsum prospiciat sibi, quantumuis florente Rep. semet tamē fame periturū, eōq; necessitas urget, ut sui potius, q̄ populi id est aliorū habendā sibi rationē censeat. Cōtra hic, ubi omnia omniū sunt nemo dubitat (curet modo, ut plena sint horrea publica) nihil quicq; priuati cuiquàm defuturū. Neq; enim maligna rerum distributio est, neq; inops, neque mendicus ibi quisquàm. & quum nemo quicquàm habeat, omnes tamen diuites sunt. Nam quid ditius esse potest, quàm adempta prorsus omni solitudine, læto ac tranquillo animo uiuere? non de suo uictu trepidum,

dum, non uxoris querula flagitatione uexatum, non  
 paupertatem filio metuētem, nō de filiaē dote anxium,  
 sed de suo, suorumq; omnium, uxoris, filiorum, nepo-  
 tum, pronepotum, abnepotum, & quā longam poste-  
 rorum seriem suorum, generosi præsument, uictu esse,  
 ac felicitate securum. Quid quod nihilo minus his pro-  
 spicitur, qui nūc impotes olim laborauerunt, quā his  
 qui nunc laborant. Hic aliquis uelim cum hac æquitate  
 audeat aliarum iustitiam gentium comparare, apud  
 quas dispeream, si ullum prorsus comperio, iustitiæ,  
 æquitatisq; uestigium. Nam quæ hæc iustitia est, ut no-  
 bilis quispiam, aut aurifex, aut scenerator, aut deniq;  
 alius quisquā eorum, qui aut omnino nihil agunt,  
 aut id quod agunt, eius generis est, ut nō sit Reip. ma-  
 gnopere necessarium, lautam ac splendidam uitam, uel  
 ex ocio, uel superuacuo negotio consequatur, quum in-  
 terim mediastinus, auriga, faber, agricola, tanto, tamq;  
 assiduo labore, quā uix iumenta sustineant, tam ne-  
 cessario, ut sine eo ne unum quidem annum possit ulla  
 durare Resp. uictum tamen adeo malignum parant,  
 uitam adeo miseram ducūt, ut longe potior uideri pos-  
 sit conditio iumentorum, quibus nec tam perpetuus la-  
 bor, nec uictus multo deterior est, & ipsis etiā suauior,  
 nec ullus interim de futuro timor. At hos & labor steri-  
 lis, atq; infructuosus, in præsentī stimulat, & inopis re-  
 cordatio senectutis occidit, quippe quibus parcior est  
 u diurna



diurna merces, quàm ut eidem possit diei sufficere, tantum abest ut excreseat, & supersit aliquid quod quotidie queat in senectutis usum reponi. An non hæc iniqua est & ingrata respublica, quæ generosis ut uocant & aurificibus, & id genus reliquis, aut ociosis, aut tantum adulatoribus, & inanium uoluptatum artificibus, tanta munera prodigit. agricolis cōtra, carbonarijs, mediastinis, aurigis & fabris, sine quibus nulla omnino Resp. esset, nihil benigne prospicit. Sed eorum florentis ætatis abusa laboribus, annis tādē ac morbo graues, omnium rerum indigos, tot uigiliarum immemor, tot ac tantorum oblita beneficiorum miserima morte repensat ingratißima. Quid quod ex diurno pauperū demenso diuites cotidie aliquid, nō modo priuata fraude, sed publicis etiam legibus abrasunt, ita quod ante uidebatur iniustum, optime de Rep. meritis pessimam referre gratiam, hoc isti deprauatum etiā fecerunt, tum prouulgata lege iustitiam. Ita q; omnes has quæ hodie usquàm florent Resp. animo intuenti ac uersanti mihi, nihil sic me amet deus, occurrit aliud quàm quædā conspiratio diuitum, de suis commodis Reip. nomine, titulōq; tractantium. comminiscunturq; & excogitant omnes modos atque artes quibus, quæ malis artibus ipsi congesserunt, ea primum ut absque perdendi metu retineant, post hoc ut pauperum omnium opera, oc laboribus quàm minimo sibi redimant, eisque abutan-

tur.

Hæc anno  
ta lector.

tur. Hæc machinamenta, ubi semel diuites publico nomine hoc est etiam pauperum, decreuerunt obseruari, iam leges fiunt. At homines deterrimi cum inexplebili cupiditate, quæ fuerant omnibus suffectura, ea omnia inter se partiuerint, quàm longe tamen ab Vtopiensium Reip. felicitate absunt: è qua cum ipso usu sublata penitus omni aueritate pecuniæ, quanta moles molestiarum recisa, quanta scelerum seges radicitus euulsa est? Quis enim nescit fraudes, furta, rapinas, rixas, tumultus, iurgia, seditiones, cædes, proditones, ueneficia, cotidianis uindicata potius quàm refrenata supplicijs, interempta pecunia commori, ad hæc metum sollicitudinem, curas, labores, uigilias, eodem momento quo pecunia perituras, quin paupertas ipsa, quæ sola pecunijs uisa est indigere, pecunia prorsus undiq; sublata, protinus etiam ipsa decresceret, id quo fiat illustrius, reuolue in animo tecum annū aliquem sterilē atq; infœcundū, in quo multa hominū millia, fames abstulerit, contendo planè in fine illius penuriæ excussis diuitū horreis, tantum frugum potuisse reperiri, quantū si fuisset inter eos distributum, quos macies ac tabes absumpsit illam cæli, soliq; parcitatem, nemo omnino sensisset, tam facile uictus parari posset, nisi beata illa pecunia, quæ præclare scilicet inuēta est, ut aditus ad uictum per eam patresceret, sola nobis ad uictum uiam intercluderet. Sentiant ista, non dubito, etiam diuites, nec ignorāt quan-



Mire dictū

to potior esset illa conditio nulla re necessaria carere, quàm multis abundare superfluis, tam numerosis eripi malis, quàm magnis obsideri diuitijs. Neque mihi quidem dubitare subit, quin uel sui cuiusq; commodi ratio, uel CHRISTI seruatoris autoritas (qui neq; pro tanta sapientia potuit ignorare quid optimum esset, neq; qua erat bonitate id consulere, quod non optimū sciret) totum orbem facile in huius Reip. leges iamdudum traxisset, nisi una tātum belua, omnium princeps parensq; pestium superbia, reluctaretur. hæc non suis cōmodis prosperitatem, sed ex alienis metitur incommodis. hæc ne Dea quidē fieri uellet, nullis relictis miseris quibus imperare atque insultare possit. Quorum miserijs præfulgeat ipsius comparata felicitas, quorum suis explicatis opibus, angat atque incendat inopiam. Hæc auerni serpens mortalium pererrans pectora, ne meliorem uitæ capebant uiam, uelut remora retrahit ac remoratur. quæ quoniam pressius hominibus infixata est, q̄ ut facile possit euelli, hanc Reip. formā, quam omnibus libenter optarim, Vtopiensibus saltem contigisse gaudeo, qui ea uitæ sunt instituta sequuti, quibus Reip. fundamenta iecerunt non modo felicissime, uerum etiam quātum humana prælagiri coniectura contigit, æternum duratura. Extirpatis enim cum cæteris uitijs ambitionis, & factionum radicibus, nihil impendet periculi, ne domestico dissidio laboretur, quæ  
 una

una multarum urbium egregie munitas opes pessun-  
 dedit. At salua domi cōcordia, & salubribus institutis,  
 non omnium finitimorum inuidia principum (quæ sæ-  
 pius id iam olim semper reuerberata tentauit) concute-  
 re illud imperium, aut commouere queat. Hæc ubi Ra-  
 phael recensuit, quanquàm haud pauca mihi succurre-  
 bant, quæ in eius populi moribus, legibusq; perquam  
 absurde uidebātur instituta, non solum de belli geren-  
 di ratione, & rebus diuinis, ac religione, alijsq; insuper  
 eorum institutis, sed in eo quoque ipso maxime, quod  
 maximum totius institutionis fundamentum est uita  
 scilicet, uictuque communi, sine ullo pecuniæ commer-  
 cio, qua una re funditus euertitur omnis nobilitas, ma-  
 gnificencia, splendor, maiestas, uera ut publica est opi-  
 nio decora atq; ornamenta Reipub. tamen quoniam  
 defessum narrando sciebam, neque mihi satis explora-  
 tum erat, posset ne ferre, ut contra suam sententiam sen-  
 tiretur, præsertim quod recordabar, eo nomine quos-  
 dam ab illo reprehensos, quasi uererentur, ne non satis  
 putarentur sapere, nisi aliquid inuenirent, in quo uelli-  
 care aliorum inuenta possent, idcirco & illorum institu-  
 tione, & ipsius oratione laudata, manu apprehendens  
 intro cœnatum duco, præfatus tamen aliud nobis tem-  
 pus, ijsdem de rebus altius cogitandi, atque uberius  
 cum eo conferendi fore. Quod utinam aliquando con-  
 tingeret interea quemadmodum haud possum omni-  
 u 3 bus



bus assentiri quæ dicta sunt, alioqui ab homine citra  
 controuersiam eruditissimo simul & rerum humanarū  
 peritissimo, ita facile confiteor permulta esse in Vtopi-  
 ensium republica, quæ in nostris ciuitatibus optatim  
 uerius, quàm sperarim.

SECUNDI LIBRI FINIS.

SERMONIS POMERIDIANI RAPHAËLIS HY-  
 THLODAEI, DE LEGIBVS ET INSTITV-  
 TIS VTOPIENSIS INSVLAE PAUCIS  
 ADHVC COGNITAE, PER CLA-  
 RISSIMVM ET ERVDITISSI-  
 MVM VIRVM D. THOMAM  
 MORVM CIVEM ET VI-  
 CECOMITEM LON-  
 DINENSEM,  
 FINIS.

# HIERONYMVS

BU SLIDIVS THOMAE

MORO S. D.



NON SAT FVIT ORNATISSIME  
 More, olim omnem curam, operam,  
 studium, intulisse in rem & comodū  
 singulorū, nisi uel ea ( quæ tua pietas  
 & liberalitas est) conferres in uniuersum,  
 ratus hoc (tuū qualecunq; foret)  
 beneficium, eo maiorem hinc mereri fauorem, uenari  
 gratiam, aucupari gloriam, quāto illud & latius propa-  
 gatum, & in plures distributum, pluribus esset profutu-  
 rum. Quod & si aliās semper præstare contenderis, ta-  
 men id maxime es nuper mira felicitate adsecutus, scili-  
 cet pomeridiano illo sermone abs te in literas relato.  
 Quem de recte & bene cōstituta (ab omnibus expeten-  
 da) Vtopiēsium Rep. ædidisti. In cuius pulcherrimi in-  
 stituti felici descripiōe nihil est, in quo uel summa eru-  
 ditio, uel absoluta rerum humanarū peritiā desyderari  
 possit. Quando ea quidē ambo in illo tanta paritate &  
 æquabili congressu cōcurrunt, ut neutro alteri herbam  
 porrigente, utrunq; æquo Marte de gloria contendat.  
 Tam siquidē multifariā polles doctrina, Rursum tam  
 multa, eaq; certa rerū peritiā, ut prorsus expertus affir-



mes quicquid scripseris, doctissime scribas, quicquid affirmandum destinaueris. Mira profecto, raraq; felicitas, ac planè eo rarior, quo magis ipsa sese inuidens plurimis, nō præbet nisi raris. Maxime ihs, qui sicut cando- re uelint, ita eruditione sciant, fide queât, autoritate pos sint, tam pie, recte, prouide, in cōmune cōsulere, sicut tu iam facis probe, qui quod nō solum tibi, uerū etiam toti te gentium orbi existimas, operæ precium duxeris, hoc tuo pulcherrimo merito, uel totū ipsum orbem demereri, qd' præstare alia ratione neq; rectius, neq; melius potuisses, cū ipsis mortalibus ratione pollentibus, eam Reip. ideam, eam morū formulam, absolutissimū inq; simulacrum præscribere, quo nullo unq; in orbe uisum sit, uel salubrius institutū, uel magis absolutū, uel quod magis expetendum uideatur, utpote multo quidē præstante, atq; longo post se interuallo relinquēte, tot celebratissimas, tantopere decantatas Lacedæmoniorum, Atheniēsiū, Romanorū, respublicas. Quæ si ihsdem essent auspicijs auspicatæ, ihsdē (quibus hæc tua Resp.) institutis, legibus, decretis, moribus, moderatæ. Profecto hæc nō dum labefactatæ & solo æquatæ. Iam prohdolor citra spem omnem instaurationis extinctæ iacerent. Sed cōtra, incolumes adhuc, beatæ, felices, fortunatissime agerent. Interim rerum dominæ, suū late imperium terra mariq; fortitæ. Quarū quidem rerū publicarum, tu miserandā miseratus sortē, ne aliæ itidē (quæ hodie

hodie rerum potitæ summū tenent) parem sustinerent  
 uicem, prospicere uoluisti, scilicet hac tua absolutissima  
 republica, quæ nō tam in condendis legibus, quæ uel pro  
 batissimis magistratibus formandis, maxime elabora-  
 uit. Nec id quidē ab re, quādo alioqui sine illis omnes  
 (uel optimæ) leges, si Platoni credimus, mortuæ cense-  
 rentur. præsertim ad quorum magistratuū simulacrū,  
 probitatis specimē, exemplar morū, iustitiæ imaginē,  
 totus status, & rectus tenor cuiusuis absolutæ Reip. sit  
 effingendus. In quo in primis concurrant, prudentia in  
 optimatibus, fortitudo in militibus, temperantia in sin-  
 gulis, iustitia in omnibus. quibus quū tua (quā tantope  
 re celebras) respublica sit tam pulcherrime, ut liquet, cō-  
 posita. Non mirū si hinc ueniat non solū multis timen-  
 da, sed & cunctis gentibus ueneranda, simul omnibus  
 sæculis prædicanda. Idēq; eo magis, quod in ea omnis  
 proprietatis cōtentione sublata, nulli sit quippiam pro-  
 prij. Cæterum in rem ipsam cōmunem, communia sunt  
 omnibus omnia, Adeo ut omnis res, quæuis actio seu  
 publica, seu priuata, non ad multorū cupiditatem, non  
 ad paucorū libidinem spectet, sed ad unam iustitiam,  
 æquabilitatem, cōmunionem sustinendam (quantula-  
 cunq; sit) tota referat. Quo illa integre relata, omnis ma-  
 teries, fax & fomes, ambitus, luxus, inuidentiæ, iniuriæ  
 facessat necesse est. In quæ nonnunquā, aut priuata rerū  
 possessio, aut ardens habendi sitis, omniumq; miserri-  
 ma rerum



ma rerum ambitio, mortales (uel reluctantes) protrudit, maximo suo, idque incomparabili malo. Quando hinc sæpenumero dissensiones animorum, motus armorum, & bella plusquam ciuilia derepente oriantur. Quibus non solum florentissimus status beatissimarum Rerum funditus pessundatur, uerum illarum olim parta gloria, acti triumphi, clara trophea, totiesque opima spolia, de uictis hostibus relata, penitus oblitterantur. Quod si in his hæc nostra pagina minore forte, ac uelim, fidem fecerit, certe in promptu aderunt testes ad quos te relegere, locupletissimi, uidelicet tot & tantæ olim uastatæ urbes, dirutæ ciuitates, præstratæ Resp. incensi & consumpti uici, quorum uti hodie uix ullæ tantæ calamitatis reliquiæ, aut uestigia uisuntur, ita nec nomina illorum ulla quantum uis uetus, & longe deducta historia, sat probe tenet. Quas quidem insignis clades, uastationes, euersiones, cæterasque belli calamitates, nostræ (si quæ sint) Resp. facile euaserint, modo ad unam Vtopiesium reipublicæ normam sese adamussim componentes, ab ea ne transuersum quidem, ut aiunt, unguem recedant. Quod sic demum præstantes, tandem re ipsa cumulatissime agnoscent, quantum hoc tuum in se collatum beneficium profuerit, maxime quo accedente, didicerint, suam Remp. saluam incolumem, triumphantem seruare. Proinde tantum tibi suo presentissimo seruatori debituræ, quantum is haud iniuria promeretur, qui non tantum aliquem è reipublica ciuem, sed

A D T H O. M O R V M E P I S T A

fed uel ipsam totā Rēp. seruarit. Interea Vale, ac feliciter perge nō nihīl usq; meditari, agere, elaborare, quod in Remp. collatum, illi perpetuitatem, tibi immortalitatem addat. Vale doctissime, & idē humanissime More, tuæ Britāniæ, ac nostri huius orbis decus. Ex ædibus nostris Mechliniæ, M. D. XVI.

GERARDVS NOVIOMAGVS  
DE VTOPIA.

Dulcia lector amas? sunt hic dulcissima quæq;.

Vtile si quæris, nil legis utilius.

Siue utrunq; uoles, utroq; hæc insula abundat,

Quo linguam ornes, quo doceas animum.

Hic fontes aperit, recti prauicq; disertus

Morus, Londini gloria prima sui.

CORNELIUS GRAPHEVS AD LECTOREM.

Vis noua monstra, nouo dudum nunc orbe reperto?

Viuendi uaria uis ratione modos?

Vis qui uirtutum fontes? uis unde malorum

Principia? & quantum rebus inane latet?

Hæc lege, quæ uario Morus dedit ille colore,

Morus Londinæ nobilitatis honos.

BASILEAE APVD IOANNEM FROBE

NIVM MENSE MARTIO.

AN. M. D. XVIII.



ἴνεοδε φρὸνιμοι ὡς οἱ ὄφας,

Prudens simplicitas amoris redi.



אֲנִי הָיִיתִי כְּאֵלֶּיךָ וְכָל־הַיּוֹם אֲנִי כְּאֵלֶּיךָ

ἀνέροι ὡς αἱ περσεραί.

IN INCLYTA GERMANIAE BASILEA.

M. D. XVIII.



The title page is framed by a highly decorative border. At the top, a large arch contains a central emblem of a caduceus (a staff with two snakes) surrounded by a laurel wreath. The arch is supported by two columns with intricate floral and scrollwork carvings. The bottom of the page features a rectangular illustration depicting a busy workshop or printing house. On the left, a man carries a large bundle on his back. In the center, a man sits at a table writing, while another man stands nearby. On the right, a woman in a long dress and headscarf is engaged in a task, possibly related to bookbinding or printing. The scene is filled with various tools and objects, suggesting a busy, industrious environment.

EPIGRAM  
MATA

DES. ERASMI ROTE  
RODAMI.

APVD INCLYTAM  
GERMANIAE BA  
SILEAM.



Κρατῆρας ἢ παιδῶ πύχον  
 αὐτῆτο νεκταρίου, δίοε  
 πᾶσα τῶ μεγίστ, τοικιλόι  
 φρωρ ἢ δια καὶ δελείνδε,  
 ἄμβροσίαν εἰς τῆ συμπότῳ  
 παρνασίωμ φιλοτήσιαε  
 φροῦσα. τῆ δὲ ἠπι  
 Ο ζεῦε. τέκνον ἀγῶ παιδεμόμ  
 κάμοι μέλα, τῶ ξενίφ,  
 τῶμ συμπότῳμ πῶνασίωμ.  
 εἰδνμ δαυ πῶ δωρεάμ  
 τὸ φη ἀμαλθεῖνε κέρσε,  
 ἔρασμικῶμ τῆ ἀνθέωμ,  
 τῶμ ἠυδέωμ, λάβε,  
 συμφῶμ θυσίαε οὐραάδωμ.  
 οἷε ὠκεανός τῶ νεκταρ  
 κάμβροσίσε εἰβή πλοσμονῆ.  
 ἔσω δὲ, μελιφδόγγοις, δροσ  
 μισῆσι, τέρπνισομ πόμα,  
 καλοῖε τέρῶσι, ἡμέρα,  
 καὶ ταῖε χάρισημ ἐπισκόποισ.  
 Αἰεὶ δὲ δαδῆ τῶ κέρσε  
 ἔρασμικῶ τὰ λείρια,  
 σέφη θεοῖε. τὰ τῆ δίοε  
 πῶνασίοισ ἀγγέλλετη  
 παιδῶ. θεοί δε συμπόται  
 χαίρουσι. τέρπονται κερᾶ  
 τῶμ ἀνδέωμ ἔρασμικῶμ.

Tubingæ XIIII. Calend. Septemb.

Anno. M. D. XVI.

# IOANNES FRO-

BENIVS CANDIDO LRCTO

RI S. D.



**A**CCEPIMVS iam pridem, Erasmi Roterodami compatriſi noſtri Epigrammata à ſtudioſis ſummopere flagitari. Proinde dedimus operam, ut quicquid illius uerſicolorū aut apud Beatum noſtrum Rhenanū eſſet, aut Brunonem Amorbacchiū, id omne uno complexi libello typis noſtris excuderemus. Quancūq; intelligebamus, plurimum nos hac re ſtudioſis, Erasmo uero minimū gratificaturos. Nam magnam horum Epigrammatum partem non in hoc ſcripſit ut æderentur, ſed ut amiculis ſuis (ut eſt minime moroſus) obſequeret. Quin ipſi uidimus cum abhinc ſeſquiannum apud nos ageret Euāgelica & Apoſtolica monumēta, partim latine uertens, partim recognoſcens, & doctiſſimas illas in nouū inſtrumētum Annotationes, nec non in diuum Hieronymū ſcholia ſcriberet, deum immortalem, q̄ laborioſis lucubrationibus, q̄ pertinaci ſtudio, quantum ſudoris illi cotidie exhauriebatur? ipſi inquam uidimus nō deſuiſſe è magnatibus, qui uirum occupatiſſimū (ſi quiſquā in literis unquā fuit occupatus) interpellare

L 2    re de



re de nugis auderent, aliquot epigrammation aut epistolum eblandientes. Sed em̄ quid ageret uir suauissimi morum facilitate præditus. negaret, in ciuile hoc exi gentibus uideret. scriberet, at animus alijs cogitationibus impediatur. nec ab inceptis laboribus quicquid respirare licebat. Nihilo secius scribebat, sed ex tempore & obiter ad Musarum sacra diuertens. Quancumque huius extemporalia planè talia sunt, ut aliorum diu meditata anteponi mereantur. Et ueniet nunc triobolaris aliquis pædagogulus, qui instar Momi, tantum carpenti studio singulis curiosissime exploratis, uerbulum aliquod reperiet, quod sibi non probet, ut non Baptistinicum aut Faustinum, aut denique si dijs placet Marullicum. hic statim succlamabit, o uirum carminis indotum. Regererem in illum ego, si quem superbe sic ineptientem audirem, o nebulonem, o furciferum, Tu ne tantum tibi tribuis, ut tanti uiri censorem agas? Decem totis mensibus non posses uel unum uersiculum scribere, caput scabens & arrosis ante digitis, quod genus hic multos, (ut Horatius inquit) stans pede in uno, minima parte horæ, amanuensi suo dictat. Sed hæc in malignos istos. Candidi uel infeliciores boni cõsulunt, tantum abest ut quæ docta sunt, uellicent. Bene Vale. Basileæ Cal. Martiis. Anno M. D. XVIII. Des. Erasmi

## DES ERASMI RO-

TERODAMI RHYTHMVS IAMBIGVS  
 IN LAVDEM ANNAE AVIAE  
 IESV CHRISTI:



Alue parens sanctissima

Sacro beata coniuge,

Sacratiore filia,

Nepote sacratissimo.

Domo quid hac illustrius?

Ornatiusue? Quæ altera

Tam multiplex habuit decus?

Tantum una monstrorum tulit?

Hic hic maritum annis grauem

Effoeta anus facit patrem.

Est uirgo foeta filia

Nepos dei uerbum, ac deus.

Gener pudicus se negat

Partus parentem uxori.

At integram iurat, neq;

Riuale pallet suspicax.

Ergo Anna mater optima.

Cumulatius multo tuas

Lachrymas deus solatus est.

Quam uel Rebecca, uel Sara.

L, Vd



Vel illius, quæ te refert  
 Et rebus, & uocabulo.  
 Quæ dum silenter anxij  
 Proferret æstus pectoris,  
 Vifa est Heli multo mero  
 Amens, paruinq; sobria.  
 At te pio cum coniuge  
 Amore prolis annua  
 Templis ferentem munera  
 Procax sacerdos reppulit.  
 Heus, inquit, hinc mihi ocys  
 Prophana uota tollite,  
 Ipsi simul procul procul  
 Aris sacris absistite.  
 Vestran' deo donaria  
 Futura grata creditis?  
 Quorum pudendæ nuptiæ  
 Præter libidinem nihil  
 Luxum & senilem scilicet  
 Tanto tulere tempore?  
 Quo se locorum uerterent  
 Vultus pudentum coniugum,  
 Repulsa quos tam fœda, tam  
 Insignis exanimauerat?  
 Ioachim pudorem non ferens  
 Gregum ad suorum pascua  
 Se proripit,

Se proripit. tristis suam  
Recepit Anna se domum.  
Largis uterq; fletibus  
Votisq; pertinacibus  
Orare non cessat deum  
Ut probe probrum tolleret.  
Cælum penetrarunt preces  
Adest ab astris Angelus  
Qui prole promissa, graues  
Luctus iuberet ponere.  
Surgunt alacres, inuicem  
Narrare uisa gestiunt,  
Porta maritus aurea  
Se queritantem coniugem  
Offendit. hic lætus stupor,  
Dulces utriq; lachrymas  
Excussit. hinc modicos lares  
Iunctis reuisunt gressibus,  
Haud uana uox oraculi  
Lusit piam senum fidem:  
Bis Luna nata quinquies  
Anum uidet puerperam.  
Tanto quidem felicius,  
Fœcunda quanto serius,  
Fit Anna filia; parens,  
Nec filia; cuiuslibet.

Sed filia,



Sed filia, quæ fertilis  
 Eademq; uirgo gigneret.  
 At quem beata gigneret?  
 Summi parentis filium.

Qui sceptrâ terræ & ætheris  
 Cum patre habet communia,  
 Qui deus & idem homo, necis  
 Autore, uicto per necem,

Vitam reduxit mortuis,  
 Aperuit in cælos iter.

O terq; quaterq; & amplius  
 Parens beata, Nam potes

Iuua preces mortalium  
 Tuo uacantum cultui,

Nam te patrona quidlibet  
 Speramus assequi, modo

Voles, uoletq; & filia.  
 Nec huic petenti pusio

Negare quicquàm nouerit.  
 Amat parentem filius

Neq; filio negat pater  
 Amans & ipse filium.

Amen.

Ad Guiliel/

DES. ERASMI ROTERODAMI CARMEN AD  
 GVILIELMVM COPVM BASILEIENSEM  
 DE SENECTVTIS INCOMMODIS,  
 HEROICO CARMINE, ET IAM/  
 BIGO DIMETRO CATA  
 LECTICO.



Nica nobilium medicorum gloria Cope,  
 Seu quis requirat artem,  
 Siue fidē spectet, seu curā, in quolibet ho-  
 Vel iniquus ipse nostro (rum  
 Præcipuos tribuit Gulielmo liuor honores.  
 Cedit fugitq; morbi  
 Ingenio genus omne tuo. Teterima porro  
 Senecta morbus ingens,  
 Nullis arceriūe potest, pelliūe medelis.  
 Quin derepente oborta,  
 Corporis epotet succos, animiēq; uigorem  
 Hebetet, simul trecentis  
 Hinc atq; hinc stipata malis, quibus omnia carptim  
 Vellitq; dederitq;  
 Commoda, quæ secum subolefcens uexerit atas,  
 Formam, statum, colorem.  
 Partem animi memorē, cum pectore, lumina, somnos  
 Vires, alacritatem,  
 Autorem uitæ igniculum, decerpit, & huius  
 Nutricium liquorem,

m Vitales



Vitaleis adimit flatus, cum sanguine corpus,  
 Rîsus, iocos, lepóres.  
 Deniq; totum hominem paulatim surripit ipsi.  
 Necq; de priore tandem  
 Præterq; nomen, tituluq; relinquit inaniem.  
 Cuiusmodi tuemur  
 Passim marmoreis inscalpta uocabula bustis.  
 Vtrum hæc senecta quæso,  
 An mors lenta magis dicenda est: inuida fata, &  
 Impendio maligna,  
 Vt quæ deteriora labantis stamina uitæ,  
 Pernicitate tanta  
 Accelerare uelint, rapidisq; allabier alis.  
 At floridam iuuentam  
 Vsque adeo male præcipiti decurrere filo,  
 Vt illius priusquam  
 Cognita sat bona sint, iam nos fugitiua relinquunt.  
 Et citius atq; nosmet  
 Planè uiuere senserimus, iam uiuere fracti  
 Repente desinamus.  
 At cerui uolucres, & cornix garrula, uiuunt  
 Tot sæculis, uigentq;  
 Vni porrò homini post septima protinus, idq;  
 Vix dum peracta lustra,  
 Corporeum robur cariota senecta fatigat.  
 Necq; id satis, sed ante

Quàm

Quàm decimum lustrum uolitans absoluerit ætas,  
Tentare non ueretur  
Immortalem hominis, ductamq; ex æthere partem.  
Et hanc laceffit audax,  
Nec timet ingenij sacros incessere neruos,  
Sua si fides probato  
Constat Aristoteli, sed quorsum opus obsecro tanto  
Autore, quando certam  
Ipsa fidem, heu nimium facit experientia certam.  
Quàm nuper hunc Erasmus  
Vidisti media uiridem florere iuuenta:  
Nunc is repente uersus,  
Incipit urgentis senij sentiscere damna,  
Et alius esse tendit,  
Dissimilisq; sui, nec adhuc phœbeius orbis  
Quadrages reuexit  
Natalem lucem, quæ bruma ineunte Calendas  
Quinta anteit Nouembreis.  
Nunc mihi iam raris sparguntur tempora canis,  
Et albicare mentum  
Incipiens, iam præteritis uernantibus annis,  
Vitæ monet cadentis  
Aduentare hyemem, gelidamq; instare senectam.  
Eheu fugacis, ohe  
Pars ueluti melior, sic & properantior æui  
O sæculi caduci



Flos nimium breuis, & nulla reparabilis arte,  
 Teneræ o uiror iuuentæ,  
 O dulces anni, o felicia tempora uitæ  
 Ut danculum excidistis,  
 Ut sensum fallente fuga, lapsuq; uolucris  
 Furtim auolastis, ohe  
 Haud simili properant undosa relinquere cursu,  
 Virideis fluenta ripas.  
 Impete nec simili, fugiunt caua nubila, siccis  
 Quoties aguntur euris.  
 Sic sic effugiunt tacitæ uaga somnia noctis  
 Simul auolante somno,  
 Quæ desyderium, curas & præter inaneis,  
 Sui nihil relinquunt.  
 Sic rosa, quæ tenero modo murice tincta rubebat  
 Tenui senescit haustro.  
 Atq; ita, me miserum, nucibus dum ludo puellus,  
 Dum literas ephebus  
 Ardeo, dum scrutor, pugnasq; uiasq; sophorum,  
 Dum rhetorum colores,  
 Blandaq; mellifluæ deamo figmenta poësis,  
 Dum necto syllogisimos,  
 Pingere dum meditor tenuis sine corpore formas,  
 Dum sedulus per omne  
 Autorum uoluo genus, impiger undiq; carpo,  
 Apis in modum Matinæ,

Pædias solidum cupiens absoluere cyclum,  
 Sine fine gestienti.  
 Singula correptus dum circumuector amore,  
 Dum nil placet relinqui,  
 Dumq; prophana sacris, dum iungere græca latinis  
 Studeoq; moliorq;  
 Dum cognoscendi studio, terraq; mariq;  
 Volitare, dum niuofas  
 Cordi est, & iuuat & libet ereptare per alpeis,  
 Dulceis parare amicos  
 Dum studeo, atq; uiris iuuat innotescere doctis,  
 Furtim inter ista pigrum  
 Obrepfit senium, & subito segnescere uireis  
 Mirorq; sentioq;  
 Vixq; mihi spatium iam defluxisse ualentis  
 Persuadeo iuuentæ.  
 Quur adeo circumspecte parcq; lapillis,  
 Quur purpuris & ostro  
 Mortales utuntur, & ætas aurea, tanto  
 Preciosior lapillis,  
 Et quouis auro, quouis preciosior ostro,  
 Prodígitur, inq; nugis  
 Conteritur miseris nullo uecorditer usu,  
 Siniturq; abire frustra?  
 Adde quod illa queant sarciri perdita, Crassos  
 Speres tibi licebit,



Et Lydos speres Cræfos, iam Codrus, & Irus  
 Sed quod semel seuera  
 Pensilibus fufis Clotho deuoluerit æuum,  
 Id nec uenena Circes,  
 Nec magicum Maia nati gestamina, sceptrum  
 Neq; dira Thessalorum,  
 Medææ succis reuocare precamina possint.  
 Non si uel ipse diuûm  
 Nectare te saturet pater, ambrosiôq; liquore.  
 Nanq; his ali iuuentam  
 Arceri senium scripsit nugator Homerus.  
 Non si tibi efficaci  
 Rore riget corpus Tithoni Lutea coniunx.  
 Non si ter, octiesq;  
 Phaon per Chias Venerem transuexeris undas.  
 Non si tibi ipse Chiron  
 Omneis admoueat, quas tellus proferit, herbas.  
 Nec anulus, nec ulla  
 Pharmaca, cum neruis annos remorantur eunteis.  
 Atqui ferunt Magorum  
 Monstrifico sisti torrentia flumina cantu,  
 Iisdem ferunt relabi  
 Præcipites amnes, uerso in contraria cursu.  
 Et Cynthiae uolucres,  
 Et rapidas Phœbi sisti, figiq; quadrigas.  
 Sed ut hæc stupenda possint

Carmina.

Carmina, non speres tamen improbus, ut tibi quondā  
Aut iam peracta uitæ  
Sæcla, iterum referant, aut prætereuntia sistant.  
Sol mergitur, uicissimq;  
Exoritur nouus, & nitido redit ore serenus.  
Extincta luna rursus  
Nascitur, inq; uices nunc decrescente minuta  
Sensim senescit orbe.  
Nunc uegeta arridet tenero iuueniliter ore.  
Redit ad suam iuuentam.  
Bruma ubi consenuit, zephyris redeuntibus annus.  
Et post gelu, niueisq;  
Ver nitidum, floresq; reuersa reducit hirundo.  
At nostra posteaquàm  
Feruida præterijt sæclis labentibus ætas,  
Vbi tristis occupauit  
Corpus hyems, capitisq; horrentia tempora, postq;  
Niue canuere densa,  
Nulla recursuri spes, aut successio ueris,  
Verum malis supremum  
Imponit mors una, malorum maxima, finem.  
More Phrygum inter ista  
Incipimus sero sapere, & dispendia uitæ  
Incogitanter actæ  
Ploramus miseri, & consumptos turpiter annos.  
Horremus, execramur.

Quæ



Que quondã heu nimiũ placuere, & quæ uehementer  
 Mellita uisa dudum,  
 Tum tristi cruciant recoleantia pectora felle  
 Frustrãq; maceramur  
 Tam rarum sine fruge bonum fluxisse, quod omni  
 Bene collocare cura  
 Par erat, & nullam temere disperdere partem,  
 At nunc mihi oscitanti  
 Qualibus heu nugis, quanta est data portio uitæ.  
 Satis hactenus miselle  
 Cessatum, satis est dormitum, pellere somnos  
 Nunc tempus est Erasme  
 Nunc expergisci & tota resipiscere mente  
 Velis dehinc, equisq;  
 Et pedibus, manibusq;, & totis deniq; neruis  
 Nitendum, ut antea acti  
 Temporis, & studio iactura uolubilis æui  
 Vigilante sarciatur  
 Dum licet, ac dum tristis adhuc in limine primo  
 Consistimus senectæ,  
 Dum noua canicies, & adhuc numerabilis, & dum  
 Pilis notata raris  
 Tempora, duntaxat spatium effluxisse uirentis  
 Iam clamitant iuuentæ,  
 Nec tam præsentem iam testificantur adesse  
 Quam nunciant citatum

Ferre gradum, & sterilem procul aduentare senectam.  
Cuiusmodi uideatur

Tum rerum facies, quum autumnii frigore primo,  
Iam uernus ille pratis

Decessit decor, ac languescunt lumina florum,  
Iam iam minus nitentis

Herbas affirmes, Boreasq; geluq; nocentis  
Iam prætimere brumæ.

Ergo animus, dum totus adhuc constatq; uigetq;  
Et corporis pusillum

Detrimenta nocent, age iam meliora sequamur.  
Quicquid mihi deinceps

Fata æui superesse uolent, id protinus omne  
CHRISTO dicitur uni.

Quo, cui uel solidam decuit sacrariet, ut cui  
Bis, terq; debeat,ur,

Principio gratis donata, hinc reddita gratis,  
Totiesq; uindicata,

Huic saltem pars deterior, breuiorq; dicitur.  
Posthac ualete nugæ,

Fucatæq; uoluptates, risusq; iociq;  
Lusus, & illecebræ,

Splendida nobilium decreta ualete sophorum,  
Valete syllogismi.

Blandæ Pegasides, animosq; trahentia Pithûs  
Pigmenta, flosculiq;.

N      Pectore



Pectore iam soli toto penitusq; dicato,  
 Certum est uacare CHRISTO.  
 Hic mihi solus erit studium, dulcesq; Camcenæ,  
 Honos, decus, uoluptas.  
 Omnia solus erit, neq; quicq; ea cura (quod aiunt)  
 Mouebit Hippodidem,  
 Terrea si moles, compagóq; corporis huius  
 Marcescet obsolescens,  
 Mens modo pura mihi, scelerumq; ignara, per illum  
 Niteatque, floreatque,  
 Donec summa dies pariter cum corpore mentem  
 Ad pristinum nouata  
 Conuictum reuocabit, & hinc iam uere perenni  
 Pars utraq; fruatur.  
 Hæc facito, ut rata sint uitæ exorabilis autor,  
 Vitæque restitutor.  
 Quo sine nil possunt unquam mortalia uota, &  
 Vires labant caducæ.

ERASMVVS AD IOANNEM SAPI  
 DVM SVVM, IN DISCESSV.

Quando distrahimur absens absentis amici  
 Candide Ioannes hoc tibi pignus, habe.  
 Quoq; magis spatium seiunget corpora nostra,  
 Mutuus hoc propius pectora iungat amor.  
 Illustrissimo

# ILL VSTRISSIMO

PVERO DVCI HENRICO ERASMVVS

ROTERODAMVS S. P. D.



Eminisse debes Henrice Dux illustris-  
sime, eos qui te gemmis, auroue ho-  
norant, dare primum aliena, quippe  
fortunæ munera, præterea caduca, de-  
inde qualia quæ plurimi mortales pos-  
sint elargiri, postremo quæ tibi ipsi  
domi abūdēt, quæque donare alijs quæ accipere, magno  
principi longe sit pulchrius. At qui carnē suo ingenio,  
suis uigilijs elucubratum, nomini tuo dicat: is mihi nō  
paulo præstantiora uidetur offerre: utpote qui non ali-  
ena, sed propria largiatur, nec paucis annis intermoritu-  
ra: sed quæ gloriam etiam tuam immortalem queant  
efficere, tum ea quæ per quæ pauci possint donare (neque  
enim pecuniosorum & bonorum poetarum par copia)  
denique quæ non minus sit regibus pulchrum accipere,  
quæ remunerari. Et opibus quidē nemo non regum abū-  
dauit, nominis immortalitatem nō ita multi sunt asse-  
quuti, quam quidem illi pulcherrimis facinoribus eme-  
reri possunt, at soli uates eruditjs carminibus præsta-  
re. Siquidem & ceras & imagines, & stemmata, & aure-  
as statuas, & incisos in æs titulos, & operosas pyrami-  
das, longa annorū series demolitur, Sola poetarū mo-

N 2 numenta



numēta, ipsa ætate, quæ res omnis debilitat inualescūt. Quod prudēter intelligens, Alexander ille cognomēto Magnus, à Cherylo poëta. nō admodū sanè bono, singulos uersiculos tolerabileis, singulis Philippicis ex pacto redimebat. prospiciebat nimirū & Apellis tabulas, & Lysippi statuas, paucis annis interituras, nec quicquid omnino fortiū uirorū memoriā æternā posse reddere: præter immortalitate dignas, eruditorū hominum literas. nec ullū esse gloriæ genus syncerius, ac præstantius, quæ quod à posteris uirtuti datur hominū, non fortunæ. non ab amore, non à metu, non ab assentatione, sed libero iudicio profectū. Age iā qui malos uersus tā chære prodigus emit, nōne optet Homericos non singulis aureis, sed singulis urbibus emerari? Quæ quidē poëta, & in delitijs habuisse, & Achilli inuidisse legitur, beatum illū pronuncians, nō solū uirtute, sed potissimū tali uirtutū suarū præcone. Quanquæ nō me clam est, hac nostra memoria, principes plerosque literis tā non delectari, quæ eas nō intelligunt, qui utrumque iuxta ineptū existimant, imo pudendū, optimatē uirū, uel scire literas, uel à literatis laudari, quasi uero sint ipsi, uel cū Alexandro, uel cū Cæsare, uel omnino cū ullo ueterū, aut grauitate, aut sapientia, aut benefactorū gloria conferendū. Ineptū putant à poëta laudari, quia desierūt facere laudanda, nec tamen à gnatonibus suis laudari refugiunt, à quibus rideri se, aut sciunt, aut id si nesciūt, stultissimi  
sint

sint oportet. Quos quidē ego uel ipso Mida stolidiores  
 iudico, qui a sininis auriculis deturpatus est, nō q̄ carmi  
 na contēneret, sed quod agrestia praeferret eruditis. Mi  
 da itaq; nō tā animus defuit, q̄ iudiciū. at his nostris  
 utrunq; . A quorū stultitia quū intelligere generosam  
 tuā indolē uehementer abhorrere, dux clarissime, eōq;  
 iā nunc à puero tuos conatus spectare, ut non tā tuorū  
 temporū, q̄ ueterū similis euadere cupias, non ueritus  
 sum hunc qualēcunq; panegyricū nomini tuo nūcupa  
 re. Qui si tuæ celsitudini, longe impar (ut est) uidebitur,  
 memineris facito & Artaxersem regem præstātissimū  
 aquā à rusticano quodā operatio, quā ille manu utra/  
 q; haustā, obequitāti obtulerat, hilarē, subridētēq; ac  
 cepisse, & eiusdē nominis aliū ( ut opinor ) pro malo, à  
 pauperculo quopiā allato, perinde, ut pro magnificen  
 tissimo munere gratias egisse, ratū uidelicet, nō minus  
 esse regale parua prompte accipere, q̄ magna munifi  
 ce elargiri. Quid? nonne etiā superi ipsi, qui nullis mor  
 taliū opibus egent, ita muneribus huiusmodi delectan  
 tur, ut cōtempta interim diuitū Hecatombē, rusticana  
 mica, & thusculo paupere placentur, animo nimirū of  
 ferentis nō rerū precio, nostra donaria metiētes. Et hæc  
 quidē interea tāq; ludicra munuscula tuæ pueritiæ dica  
 uimus, uberiora largituri, ubi tua uirtus unā cum ætate  
 accrescens uberiorē carminū materiā suppeditabit. ad  
 quod equidē te adhortarer, nisi & ipse iā dudū sponte



tua uelis, remisq; ( ut aiunt ) eò tenderes, & domi haberes Skeltonum, unum Britannicarum literarum lumen ac decus, qui tua studia possit, nō solum accendere, sed etiam consummare. Bene uale, & bonas literas splendore tuo illustra, autoritate tuere, liberalitate foue.

ODE ERASMI ROTERODAMI DE LAV  
dibus Britannia, Regisq; Henrici septimi, ac  
regiorum liberorum, carmine hexa-  
metro, & Iambico trimetro  
acatalectico.

BRITANNIA LOQVITVR.



I iactare licet magnorū munera diuūm,  
Sibiq; ueris fas placere dotibus,  
Quir mihi nō uidear fortunatissima tell<sup>9</sup>  
» Digna est malis, bona quæ parū nouit  
(sua.

India, ex/  
trema.

Arabia.

Panchaia.

Hispania

Tagus.

Aegypti

Nilus.

Vina Rhe/  
ni.

Aphricæ  
fertilitas.

Vltima lanigeris animosa est India lucis,

Suis superbus est Arabs odoribus,

Thuriferis gaudet Panchaia diues harenis

Ibera flumen terra iactat aureum.

Aegypto faciunt animos septem ostia Nili,

Laudata Rheni uina tollunt accolae.

Læta nec uberibus sibi displicet Africa glebis,

Hæc portubus superbit, illa mercibus.

At mihi

At mihi nec fontes, nec ditia flumina defunt.  
 Sulciue pingues, prata nec ridentia.  
 Fœta uiris, fœcunda feris, fœcunda metallis.  
 Ne glorier, quod ambiens largas opes.  
 Porrigit Oceanus, neu quod nec amicus ulla  
 Cœlum, nec aura dulcius spirat plaga.  
 Serus in occiduas mihi Phœbus conditur undas.  
 Sororq; nocteis blanda ducit lucidas.  
 Possẽ ego laudati contemnere uellera Beti,  
 Vbi uillus albis mollior bidentibus.  
 Et tua non nequeam miracula temnere Memphi.  
 Verum illa maior, iustiorq; gloria,  
 Quod Latijs, quod sum celebrata Britannia Graijs,  
 Orbem uetustas, quod uocauit alterum.  
 Non tamen hæc iacto. nam sunt antiqua, sed inde  
 Attollo cristas, ac triumpho serio,  
 Quod mihi rex pulchri pars est pulcherrima regni.  
 Rex unicum huius sæculi miraculum.  
 Instructus pariter Martisq; & Palladis armis,  
 Belli peritus, pacis est amantior.  
 Indulgens alijs, sibi nil permittit, habenas  
 Suis relaxans ciuibus, stringit sibi.  
 Hoc regnum ille putat, patriæ charissimus esse,  
 Blandus bonis, solis timendus impijs.  
 Non Decijs sua Roma, suo non Attica Codro,  
 Pluris fuit, fatis redempta mutuis.

Angliæ  
dotes.

Temperie  
es Angliæ.

Lōgi dies.  
Noctes lu-  
cida.

Lana An-  
glia.

Miracula  
Angliæ.

Alter mū-  
dus An-  
glia.

Regis Hen-  
rici laudes

Artes belli  
& pacis.

Regis mo-  
deratio.

Regis cle-  
mentia.

Regis in  
patriam  
pietas.

Numinis



Regis reli/ Numinis ac cæli tanta est reuerentia, quanta  
gio. Nec erat Metello, nec marito Aegeriæ.

Regis facū/ Non mellita magis Pyllo facundia regi,  
dia. Nec Cæsari mens maior, aut sublimior,

Regis libe/ Nec Meccenati, uel dextra benignior unquæ  
ralissimi Vel sanguinis tam magna parsimonia.  
sūma san/ Creditus Aeneas Veneris de semine cretus.  
guinis par/ Dictus parente Scipio satus Ioue.  
simonia. Quid si prisca meum uidissent sæcula regem,  
Hoc ore tam decente, tali pectore?  
Nonne Iouem humanis ipsum succurrere rebus,  
Nostro latentem credidissent corpore?  
Atque hic semper erit magni mihi numinis instar.  
Meus hic Apollo sæculi pater aurei.

Alludit ad Hoc oriente meis gens ferrea cessit ab oris,  
assertū im/ Fraudes reuersa Astrea distulit malas.  
perium. Non secus, ac toto uanesunt sydera cælo  
Alludit ad Simul ore Titan emicauit igneo.  
uictū eum Claudere iam Ianum fas est, iam ducere longas  
qui se re/ Custode rerum tam potente ferias.  
gis filiū e/ Me miseram, quæ huic æternos Iuppiter annos  
mētiebat. Non addidisti, cuncta quæ donaueris?  
Pax An/ Nolunt nostra suis æquari numina regnis.  
glia. At si qua magnos uota tangunt cælites,  
Optat regi Serus sydereas certe referatur in arces,  
immortali tatem. Fatale sera stamen amputet Atropos.

Finit

Finijt Alcides speciosos morte labores,  
 Debetur altum regibus cælum bonis.  
 Hunc repetant superi, sed tum, quum Nestoris aũ,  
 Vbi senectam uicerit Tithoniam  
 Et uiuet tamen usq; mihi, dum regia proles  
 Referet parentis nomen, os, & indolem.  
 Quæ mihi purpureis iam quina adolescit in aulis  
 Regum futuri tres patres, matres duæ.  
 Non aliter pictis Pesti uernantis in hortis,  
 Almo nitentis rore pubescunt rosæ,  
 Formosæ Veneri flos acceptissimus, & quo  
 Nec spirat alter, aut renidet blandius,  
 Nec cui nexilibus sit gratia tanta coronis,  
 Ambire solus regiam dignis comam.  
 Hic ubi cultoris lasciuia industria docti,  
 Miscere gaudet punicanteis candidis.  
 Plurimâq; in spina rutilat rosa, & albicat, unâ  
 Vt lacteum si murici iungas ebur,  
 Omnibus idem odor est, ros omneis educat idem,  
 Eadem iuuenta, forma par, idem frutex.  
 Atq; eadem tellus succo nutritat eodem.  
 Fouentur auris iisdem, eodem sydere.  
 Sunt duo, quæ uariant, cognatâq; germina pulchros,  
 Aetas, colorq; diuidunt discrimine.  
 Hæc modo nata, latet propè cortice tota uirenti,  
 Tenuicq; rima tenera lucet purpura.

Laus gricq;  
 regis libe-  
 rorum.

Cõparatio  
 de rosis pe-  
 stanis,  
 Rosæ lau-  
 des.

Rubra ro-  
 sa & alba.

Rosa Ed-  
 mundi.

○ Hæc



- Rosa Maria. Hæc niuei tantum fastigia protulit oris,  
Sensim at dehiscens turgidos rumpit sinus.
- Rosa Henri. Exerit hæc totum discissa ueste mucronem,  
Clausas minata iam comas euoluere.
- Rosa Margaritæ. Illæq; lacteolos nondum exinuauit amictus,  
Vix credit auris tam rudeis adhuc opes,  
Candida sed tenui suffunditur ora rubore,  
Seu fratris hic est, siue syderis color.  
Maxima ter seno foliorum gaudet honore,  
Tyrio micantes explicans ostro comas.
- Rosa Arcturi. Non sic lana rubet bis Concha imbuta marina,  
Non sic Eois phœbus emergens aquis.  
Nec solum arridet pulchro uenientibus ore,  
Luteola sed iam pollicetur semina.
- Arcturi laus. Hic meus Arcturus qui nominis omine felix,  
Virtute reddet, quem refert uocabulo.
- Arcturi in doles. Aspice quod specimen generosæ frontis in illo est,  
Ut lucet oculis uiuidus mentis uigor.
- Arcturi præmatu-  
ra prudentia. Præcoqua nec tardam expectat sapientia pubem,  
Præuertit annos indoles ardens suos.  
Talis Iesides, illiq; simillima proles,
- Dauid puer. Hic quum timendas dissecat puer feras,  
Hæc quando ancipitem potuit dissoluere litem,  
Salomon puer. Mala inq; fraudem, fraude docta prodere.
- Margaritæ laus. Proxima consequitur Nymphæ quæ nomina ducit  
Ab unione, Persici foetu maris.
- Vnionis natura.

Omne

Omine delector, blando candore lapillus  
Placet pudore Margarita lacteo.

Hic teres est, nec inæquali leuore rotundus,  
In Margaritæ moribus scabrum nihil.

Est noua cum liquido gemmæ cognatio cælo,  
Claret sereno sole, pallet nubilo.

At mea uirgo pijs est addictissima diuis,  
Cælumq; mauult, quàm uagum pelagus sequi.

Hanc qui cum socijs uidisset ludere Nymphis,  
Habiliq; fratrem tela torquentem manu,

Aureus hic Phœbus, soror hæc argentea Phœbi est,  
Per ipsa iuret alma Phœbi lumina.

Iam puer Henricus genitoris nomine lætus,  
Monstrante fonteis uate Skeltono sacros.

Palladias teneris meditatur ab unguibus arteis,  
Quàm multus illi lucet in uultu pater,

Talis in Ascanio renitebat imago parentis,  
Sic pulchram Achilles ore reddebat Thetin.

Nescio quid Mariæ præclari spondet ab ipso  
Nunq; occidentis syderis cognomine.

Sed cunas Edmonde tuas quo carmine dicam?  
Adeste plectris huc sorores aureis

Et puero fidibus placidos accersite somnos,  
Ac Fesceninis insonate uersibus.

Muneribus blandis cunabula spargite Nymphæ,  
Aggerite, quicquid est odori graminis.

Q 2. Ambrosiam,



300 DES. ERASMI ROTERODAMI  
Ambrosiã, Castiã, Calthamq;, Thymumq;, Crocumq;,  
Et Syra Amôma, nec insuauem Amaracum.  
Tum florum mille species, ac mille colores,  
Sed plurima omneis inter ardeat rosa.  
Hanc turbam, hanc niueam pulchris miscete corollis  
Gaudet paternis parua proles floribus.  
Vos precor o puero date uellera candida Parcæ,  
Eatq; fausto molle stamen pollice.

DES. ERASMI ROTERODAMI AD GAGVI  
NUM NON DVM VISVM, CARMEN  
HENDECASYLLABVM.

ALLOQVITVR MVSAS SVAS.



Vid dum mittimini uerenda ad ora  
Gaguini, lacerae ac leues Camoenæ,  
Restatis trepidæq; pallidæq;,  
Nec non Parmeno uti Terentianus  
Causas nectitis, ecquis? ecquid? ecquo?  
Vos solas adeo, fugit Roberti  
Nomen, scripta diserta cuius ingens  
Nouit, suspicit, ac adorat orbis?  
Ergo nos humilesq; barbaræq;  
Ad tantî patris irruemus, altas  
Docti, nobilis, ac potentis ædes?  
Magna est rusticitas, nihil pudere,  
Summa est rusticitas nimis pudere.

Ecquem

Ecquem fingitis obsecro Robertum?  
 Personam Tragicam: caute cultum  
 Tam raris studijs, & expolitum,  
 Vulgi moribus aestimare pectus.  
 Sunt fastidia tetra barbarorum,  
 Sunt commercia gratijs solutis  
 Cum blando Aonidum choro sororum.  
 Vanum ponite pectoris timorem,  
 Et doctum celeres adite uatem.  
 Vos quàmuis humilesq; barbarasq;  
 Blando comiter ille, candidoq;  
 Exceptabit (ut est benignus) ore.  
 Si dictaq; salute, redditaq;  
 Percontabitur, illico, unde, cuiæ?  
 Ne crassum pudeat solum fateri.  
 Obscuriue uocabulum magistri  
 Si quid ueneritis rogabit, hoc ora-  
 tum carminis huius ut Poëtam  
 Commendatum habeat, suumq; scribat.

IN ANNALES GAGVINI, ET EGLOGAS  
 FAVSTINAS, EIVSDEM CARMEN  
 RVRI SCRIPTVM, ET  
 AVTVMNO.



Vper quū uiridis nemoroso in margine ri  
 Irrigua spatiarer in herba. (pæ

O ; Errabam



Errabam tacitæ per amica silentia syluæ,  
 Dulci tactus corda furore.  
 Iam nemora & fontes, iam rustica uita placebat.  
 Turbam, & fumida tecta peroso.  
 Curnq; Marone meo, gelidis in uallibus Hemi  
 Sisti terq; quaterq; precabar.  
 Quum subito affulgens, Veneriq; simillima pulchra,  
 Obuia fit tua Fauste Thalia.  
 Protinus illa oculis est eminus agnita nostris,  
 Comi arrisit molliter ore.  
 Ut coram stetit, ecquid, agit meus, occupo, Faustus?  
 Quid uè decus commune Gaguinus?  
 Viuit uterq; & uterq; suo deuinctus Erasmo,  
 Aut eadem, aut meliora precatur.  
 Gaudeo. uerum age dic, quidnam molitur uterq;  
 Quod cantet schola Franca, legatue?  
 Quæ reor à tam ditibus atq; feracibus aruis,  
 Iamdudum annua munera sperat,  
 Autumnurinq; suum? primum tuus ille Robertus  
 Exæquat sermone soluto  
 Stemmata Francorum, & decus, & fera prælia regum.  
 Iam nihil est, quod Gallia docto  
 Inuideat Latio, suus ipsi contigit alter  
 Liuius, ac Salustius alter.  
 Quid tuus ille parat uates? quonam monumento  
 Faustum nigris inuidet umbris?

An filet

An filet, alterna cupiens recreare quiete  
 Longis hauſta laboribus arua?  
 Ille quidem felix agit ocia, qualia quondam  
 Scipiades agitare ſolebat,  
 Vrbe procul, tacitis, ſolus, neq; ſolus, in agris  
 Ocia pulchri plena negoci.  
 Quippe inter colles, uinetáq; Gallica ſolus,  
 Parrifis uagus errat in agris.  
 Sunt comites pingui gaudentes rure Camœnæ,  
 Illic raptus Apolline toto,  
 Et ſefe, & Muſis dignum, Phœbóq; poema  
 Agreſti meditatur auena.  
 Quale nec æquari doleat ſibi Tityrus ipſe,  
 Qui patulæ ſub tegmine fagi,  
 Sylueſtrem tenui tentabat arundine muſam.  
 Quale trahat, camposq; pecusq;  
 Quale queat rigidas deducere montibus ornos,  
 Siſtere flumina, flectere ſaxa,  
 Reddere quale queat placidos tigresq; luposq;  
 Quale ſeros euincere manes.  
 Deniq; (quod proprie tecum latabere) caſtum  
 Nulla hic Liuiã, nulla Columba.  
 Nuſquàm hic formoſum Corydon ardebit Alexin.  
 Phyllis toto in carmine nulla.  
 Quod neq; Sorbonæ nequeat cenſura probare.  
 Et multos habet illa Catones.

Quod



Quod neqꝫ grammaticus teneræ dictare iuuentæ,  
 Plagosa uereatur in antro,  
 Nec tetrico Hippolytum pudeat recitare parenti  
 Felicem ter & amplius illum,  
 Quisquis Faustina dicetur arundine Gallus,  
 Vel Varus, uel Pollio quisquis,  
 Viuet, & æternum pulchro cum carmine notus.  
 Quadrifido cantabitur orbe.

EIVSDEM IN MORBO DE FATIS  
 SVIS QVERELA:



Iror, quæ mihi sydera  
 Nascenti implacido lumine fulserint,  
 O Gaguine meum decus,  
 Nam seu iure aliquo nostra negotia  
 Ignes ætherei regunt,  
 Me primum teneras lumen ad insolens  
 Aedentem querimonias,  
 Nec mitis rutilo sydere Iuppiter  
 Aspexit, neqꝫ prospera  
 Arrisit radijs mi Venus aureis.  
 Tantum Mercurius celer  
 Adfulgens nitidis eminus ignibus.  
 Adflarat sua munera.  
 Sed stella uetuit falcifer inuida,  
 Vulcanicę minax rubens.

Rivalis,

Riualis, calidus cum gelido senex.  
Seu tres terrigenum deæ  
Fortunas triplici numine temperant,  
Sum durissima stamina  
Sortitus, Volucrem, seu potius deam  
Versare omnia credimus,  
Hanc in perniciem certe ego deierem  
Coniurasse meam miser.  
Felicis mihi nec fata Polycratis,  
Nec Scyllæ precor improbus.  
Arpinas toties consul, iniquus  
Fortunam insimulat suam,  
Quæ tot prospera, tot dulcia, paululo  
Fermento uitiauerit.  
Ingrate ille quidem rusticus, ac foro  
Rerum nescius utier,  
Alterius dominæ qui queritur uices.  
Sat felicem ego iudico,  
Qui præsentia lenire potest mala,  
Actis prosperius memor,  
Ac sperare iterum iam fore, quod fuit.  
At me matris ab ubere  
Fati persequitur tristis & asperi  
Idem ac perpetuus tenor,  
In me crediderim proruit improbi  
Pisis tota Promethei,

P Et quicquid



Et quicquid stabulat triste uel asperum,  
 Nigri in limine tartari.  
 Heu quid simplicibus uatibus inuidum  
 Numen, quis Genius malus?  
 Quæue infesta nouem Iuno sonoribus  
 Sic nostrum caput impetit?  
 O fatis genite prosperioribus  
 Bis Gaguine meum decus.  
 Hunc si tu minime temnis amiculum,  
 Non totus fuero miser,  
 Nec cedent grauibus pectora casibus.

ARX VVLGO DICTA  
 HAMMENSIS.



Eq̄a sim nō magna, caue cōtēpseris hostis,  
 Arx Tarpeia Remi nō mage tuta fuit.  
 Q̄ bene defensat primū hic q̄ sustinet ag-  
 Tū q̄ me cingit nō inamœna pal⁹. (ger.  
 Ista quidem omnigenos mihi cōmoda seruit in usus,  
 At subito infusis, quum uolo stagnat, aquis.  
 Iam uero, ut cesset, uigilum custodia pernox,  
 Stertat ut æra Lynceus in specula,  
 Attamen excubias Grus officiosa diurnas  
 Intus, nocte foris peruigil Anser agit.  
 Grus neq̄ docta, nec admonita, speculantis ad æra  
 Responsans, acri clangit in astra tuba.

Et procul

Et procul insidias (nam præsentire uidetur)  
 Fida, sono uigili prodit & arcet auis.  
 Anser item non doctus, obit sua munia, quum fas  
 Pabulat, & nota ad symbola rursus adest.  
 Ast ubi uicino se condidit æquore Titan,  
 Milite tum denso mœnia nostra subit.  
 Partituræq; aliquis mira arte locosq; uicesq;  
 Qui uie ætate prior fortæue lectus erit.  
 Nec cedunt statione sua, dum rursus ab undis  
 Emicet, & clarum lux agat alma diem.  
 Adde quod hic miles tam fidus & impiger, annos  
 Complures, nullo iam meret ære mihi.

EPITAPHIUM ODILIAE FIGEN/  
 DVM IN CIMITERIO  
 SVB SIGNO  
 CRVCIFIXI.



Epulta uiuum te salutat Odilia.  
 Quid ad sepultæ uerba mox fugit color?  
 Viuum saluto uiua, quur lubitum est rei  
 Placidæ bonæq; dira dare uocabula?  
 Mala uita mors est, & sepulchrum, & inferi.  
 Vna hæc tibi timenda, si mortem times.  
 Nam quod uocant mori, est pijs renascier.  
 Nostri peribit nihil, & haud pilus, nisi

P 2 Perit



Perit, feraci semen abditum scrobe,  
 Mox se benigno redditurum scenore.  
 Si rem putaris, quid mori est, nisi feri?  
 Condi sepulchro, quid? nisi occari fata?  
 Iamq; in propinquo est ille fatalis dies,  
 Quum uere nostro flantibus Fauonijs  
 Rediuiua putri pullulabunt è cauo.  
 Moxq; emicabit læta corporum seges.  
 Quorum uiror perennis, haud unq; amplius  
 Marcescet, hanc in spem fidelis interim  
 Sopita gremio terra seruat fragmina.  
 At mens caducis expedita uinculis  
 Inuisa quanquam, uiuit, ac te cominus  
 Sentit, uidetq; triplici discrimine  
 Vitæ anteactæ merita carpens præmia,  
 Messimq; pro semente quam fecit metens.  
 Bona pars relictis artibus circumuolans  
 Captat, pias hæc commeantium preces.  
 Ut à luendis expiata noxijs,  
 Quas terreo contraxit è contagio  
 Iam pura purum adire possit æthera.  
 Has flagitato subleua precamine,  
 Memor, uices te mox manere mutuas.  
 Pendentis alto uictimæ de stipite  
 Mors obsecranda est, obsecranda uulnera,  
 Hoc fonte, si quod efficax piaculum,

Viuisq;

Viuisq; manat, manat hinc & mortuis.  
 Si porro properas, tum precatus uerbulo  
 Lucem & quietem, perge cursum, te quoq;  
 Para sepulchro, mox sequuturus. uale.

EIVSDEM QVERELA DE FI-  
 LIO SVPERSTITE.

**D**ictū erat ad sacras mihi nomē Odilia lym  
 Idq; mei solū, iā superesse uides. (phas.  
 Cætera mors rapuit, cineres atq; arida tan  
 Terra parēs gremio cōfouet ossa suo. (tū  
 Quid tibi te dignum, nisi te mors saua precemur  
 Scindere cui cordi est, quæ bene iunxit amor?  
 Iam nihil est charam à membris discerpere uitam  
 Quiddam etiam dulci dulcius est anima.  
 Tu potes à gnato dilectam auellere matrem,  
 Impia, uel centum rumpere uincla potes.  
 Quos natura potens, te præter in omnia uictrix  
 Mutua quos pietas, quos ita rara fides.  
 Quos mores placiti, & dulcis concordia uitæ  
 Tam bene, tam multis nexibus unierant,  
 Hostu ut distraheres tollis, sine pignore matrem  
 Atq; ita pars melior orba relicta mei est.  
 Sed bene, qd' mors nostra scidit, tua **CHRISTE** resar-  
 Plusq; boni reddit, q̄ dedit ista mali. (cit

P 3 Respondet



RESPONDET FILIVS SVB PI-  
CTVRA CHRISTI CRV-  
CIFIXI MOYSI ET  
SERPENTIS.



Ita fugax haud longa dedit diuortia nostri,  
En mors æqua tibi, quæ tulit ipsa refert.  
Vna duos pietas uiuos bene iunxerat, ut nunc  
Amborum cineres una recondit humus.

Amborum, uultus tabula uisuntur eadem,  
Subripuit leto hoc ingeniosa manus.  
At tu spectator, sortis memor omnibus æquæ,  
Hæc saltem ex animo fundite uota sitis.  
CHRISTE necis domitor ac uitæ perpetis autor,  
Iugem animis uitam morte repone tua.  
Tu sacra illa silex, teretis quæ uerbere uirgæ  
Vitaleis scatebras gentibus iccta dedit.  
Tu quæ salutiferum serpentis in arbore signum,  
Quod ueteris colubri cuncta uenena domat.  
Quin hodiè quæ pijs uitæ fons ille perennis,  
Pectore defosso sanguis & unda scatet.  
Ille dat exanimes reduci recalescere flatu  
Hæc animæ maculas abluuit omnigenas.  
His age muneribus dulci cum pignore matrem  
In dextrum referens assere CHRISTE gregem.  
In filiam

IN FILIAM BEKAE QVOD SONAT  
RIVVM LINGVA NOSTRATE.



Vm Gulielma, p̄re Arnolde cognomine  
Iuris f̄os gemini, nō mō riu<sup>9</sup>erat. (Beka, is  
Cui gener Antoni placuisti ex om̄ib<sup>9</sup> un<sup>9</sup>,  
Isbrandum referens ore animoq; patrē.

Nec minus est mea uita tibi, quàm forma probata,  
Templa, domus, proles, hæc mea cura fuit.  
Quatuor enixam pueros totidemq; puellas,  
Mors rapit, intra æui septima lustra mei.  
Lector age huic requiem, cineriq; , animæq; precatus,  
Viue diu, imo diu est hic nihil, ergo bene.

EPITAPHIVM MARGARETAE HONORAE.

Hic sita Margareta est, merito cognomine Honora,

Fiscini tedis digna Guihelme tuis

Quàm bene congruerant, & forma, & pectus, & anni.

Et ne morte quidem dissolüendus amor.

Rapta sed est uiridis primæuo in flore iuuentæ,

Vt rosa lacteolis semadaperta comis.

Dimidius superest dulci sine coniuge coniunx

Mcerens, ut uiduus compare turtur aue.

EPISCOPO TRAIECTENSI DAVID

NOTHO PHILIPPI DVCIS

BORGONDIONVM.



Ic situs est præsul, nō tātū nomine Daud,  
Digna patre, p̄les magne Philippe tua.

Iste



Iste gregem plusq̄ patria pietate fouebat,  
Pacis amans, uirtuti ingenijsq̄ fauens.

EIDEM.

Hic David ille duci proles iactanda Philippo,  
Commissum patrio fouit amore gregem.

IACOBO BATTO, græco dimetro lambico.

Ἰάκωβε βάττε δάροιο

καλῶς θανάμ παλιμφύει.

EIDEM LATINI VERSVS.

Iaco be Batte ne time,  
Bene mo riens renascitur.

IN TERGO CODICIS BATTICI.

Sum Batti, qui me manibus subduxerit uncis  
Huic ne quo Battus defuat opto loco.

DVO SALINA ARGENTEA ABBATI CVI-  
dam dono missa, à monialibus, monasterij,  
uulgo dicti, uallis uirginum.

Virginea de ualle, duo sine labe salilla  
Adsumus, hanc mensam non nisi pura decent.

IN ALTERO SALINO.

Virginitas nitor argenti, sapientia sal est.

Virgo dat argentum, tu pater adde salem.

IN SEX TINTINABVLA RESTITVTA,  
quæ fulmine conflagrant.

Concinimus sex ara, at ego cui maxima uox est

Alpha & ω Triadi rite dicata uocor.

Nos

Nos, ædemq; sacram, Scaſti pia cura Girardi,  
Præſulis, abſumptam fulmine reſtituit.

IN TINTINABVLVM MARIAE SACRVM,  
Aenea mi uox eſt, ac ſic nulla aenea uox eſt,

Vt par Chriſtiparæ laudibus eſſe queat.

IN IDEM.

Maria nomen inditum eſt mihi mutuū,

Qua trinitati nil ſedet uiciniū.

TERTIVM BAPTISTAE SACRVM.

Vox clamantis erat, cuius gero nomina plebem

Ad CHRISTI cultum nocte diēq; uoco.

QVARTVM PETRO SACRVM.

Petro ſacra fugo cacodæmonas, arceo fulmen,

Funerâq; & feſtos cantibus orno dies.

QVINTVM MAGDALENÆ

SACRVM SCAZON.

Sum Magdalena, iuuit impiū fulmen,

Meliora quando cuncta dat pius præſul.

SEXTVM OMNIBVS SANCTIS SACRVM.

Exilis mihi uox, ſed quæ ferit eminus aures,

Dat mihi cælicolûm nomina tota cohors:

ALITER.

Non mihi Dodones, non ara prophana Corintheta

Certent, nam cunctis tinnio cælitibus.

IN AVLICVM QVENDAM CLE

RO INFESTVM.

Urſalus ecce Midas, ſed Lydo ſtultior illo

Se properat quouis nobilitare modo.

Q Et furit



Et furit in clerum, capit hinc exordia famæ,  
 Ecq̃ Mida subito uertitur in Phalarim.  
 Sic quondam exusto peperit sibi nomina templo  
 Credo autor generis græculus ille mali.  
 Tam stolidam mentem nullis aboleueris undis,  
 At rabiem solus tollere mucro queat.

IN EVNDEM.

Tam stolidum credo, nec te Mida pectus habebat  
 Malce nec in clerum tam uiolentus eras,  
 Quàm quidam, non est sententia dicere nomen,  
 Nam famam affectat qualibet ille uia.  
 Huic utinam aut aliquis asininas addat Apollo  
 Aut ambas Petrus demetat auriculas.  
 Aut certe crepet ipse magis, faciatq̃ paterni  
 Quod cognomenti syllaba prima monet.

IN EVNDEM.

Bacchanti in clerum tibi dixerat Vrsale quidam  
 Et ius Cæsareum lædier atq̃ sacrum,  
 Hictu ridebas hominem multumq̃ diuq̃  
 Et merito, quid enim hoc stultius ac leuius?  
 Qui præter tibi iura coqui notissima iuris  
 Auditum nomen crederet esse aliud.

IN PICTVRAM FABVLAE GIGANTEAE.  
 En stolida sine patre sati tellure Gigantes  
 Montibus accumulant montes, ipsuinq̃ minantur  
 Cælicolũm regem supera detrudere ab arce.

Sed

Sed male uasana cedent sine pectore uires:

IN EOSDEM FULMINE DEPULSOS.

Iuppiter extructas distubat fulmine moles

Ignibus inuoluens rapidis, monteisque uirosque.

Sic sic uis sine consilio, sic impia facta

Præcipitata ruunt superis ultoribus usque.

IN TABULAM PENTHEI TRUCIDATI.

Pentheia cernis Echioniden.

Hospitis Orgia qui Bromij

Spreuerat. impius ecce deo

Vindictæ iam malefacta luit.

Matris enim, Orgiadumque manu,

Dum fera creditur esse, perit.

Quam sceleri bene poena suo

Congruit, & mala digna malis.

IN PICTURAM EVROPAE STUPRATAE.

Hic qui à monte boues ad proxima littora uertit,

Aurea te, quis sit, uirga monere potest.

Tum testes alæ, neque non talaria, testis

In flauo bicolor crine galerus erit.

Si rogitas quid agat, patrio subseruit amori.

Inscius, obsequio, furta dolosa tegens.

Raptor enim niuei latirat sub imagine tauri

Improbis, ac prædam per freta longa uehet.

Vt Cretam attigerit, mox taurus desinet esse

Iuppiter, & uirgo non erit ista diu.

Q 2

Quid



Quid non cæcus amor mortalia pectora cogat,  
 Si taurum æthereum non piget esse Iouem?  
 Aut quæ formosis fatis est cautela puellis,  
 Hic quoq; stuprator si metuendus erat?

IN FRONTE LIBELLI DONO MISSI EPI  
 SCOPO ATREBATENSI. SCAZON.

Auibus sequundis uade charteum munus,  
 Exile quanq; te breuis dicat uates.  
 Liceat modo placere Præsuli docto.  
 Precio lapillos uiceris & Erithreos.

IN FRONTE LIBELLI DE IMPERA  
 TORIA MAIESTATE.

Christianum orbem tuenti qui fauetis Cæsari,  
 Huic fauebitis libello, qui tuetur Cæsarem.

IN FRONTE ODARVM GVILIELMI.

Huc, siquidem pia, si pudica Musa  
 Delectat, nihil hic uel inquinatum.  
 Vel quod melle nocens tegat uenenum.  
 CHRISTVM tota sonat chelis Guilhelmi.

IN FRONTE LIBELLI BVSLIDIO  
 DONO MISSI.

Non ego Buslidia decus adfero bibliothecæ,  
 Sed decus apponit bibliotheca mihi.

IN FRONTE ALTERIVS.

Non equidem ornabis tu Antoni bibliothecam.  
 Te magis ornabit bibliotheca liber.

In cæcum

IN CAECVM TRAGOEDIARVM  
CASTIGATOREM.

Quur adeo lector crebris offendere mendis?  
Qui castigauit, lumine captus erat.

SVB PICTVRA VVLTVS CHRISTI.  
Hic intuetur & intimos mentis sinus.  
Fac tota niteant pectoris penetralia.

AGIT CARMINE GRATIAS PRO-  
MISSO MVNERE.

Antistes sacer elegantiorum, ac  
Princeps Carmiliane literarum,  
En uersus tenuis tibi Poëta  
Hos pro munere splendido rependit.  
Hoc est scilicet, ære mutat aurum.  
At quid tandem aliud deis uel ipsis,  
Gratus sed tenuis referre uates  
Possit, quàm numeros modosq; uerum  
Largiri numeros tibi Petre, hoc est  
Syluæ ligna, uago mari addere undas.

IN FRONTE ENCHIRIDII.

Nil moror aut laudes, leuis aut conuicia uulgi,  
Pulchrum est uel doctis, uel placuisse pñs.  
Spe quoq; maius erit mihi si contingat utrunq;  
Cui CHRISTVS sapit, huic si placeo, bene habet.  
Vnicus ille mihi uenæ largitor Apollo,  
Sunt Helicon huius mystica uerba meus.

Q 3 Libellus



Mittere quur uerear magno leue munus amico  
 Quum capiant summos thufcula pauca deos.

IOANNI OKEGO MUSICO SVM-  
 MO, EPITAPHIUM.

Ergó ne conticuit  
 Vox illa quondam nobilis,  
 Aurea uox Okegi?  
 Sic musicæ extinctum decus?  
 Dic age, dic fidibus  
 Tristes Apollo nœnias.  
 Tu quoq; Calliope  
 Pullata cum sororibus  
 Funde pias lachrymas.  
 Lugete, quotquot musicæ  
 Dulce rapit studium,  
 Virumq; ferte laudibus.  
 Artis Apollinæ  
 Sacer ille Phœnix occidit.  
 Quid facis inuida mors?  
 Obmutuit uox aurea  
 Aurea uox Okegi,  
 Vel saxa flectere efficax,  
 Quæ toties liquidis  
 Et arte flexilibus modis  
 Per sacra tecta sonans,

Demulſit

Demulfit aures cælitum  
 Terrigenûmç simul  
 Penitusç mouit pectora:  
 Quid facis inuida mors:  
 Vel hoc iniqua maxime,  
 Aequa quod omnibus es.  
 Sat erat tibi promiscue  
 Tollere res hominum,  
 Diuina res est Musica  
 Numina quur uiolas:

HENRICI EPISCOPI CAMERACEN

SIS EPITAPHIVM.

Henricus hic est, Bergicæ stirpis decus,  
 Qui laude morum auita uicit stemmata.  
 Gregis salute nil habuit antiquius,  
 In quem pius paterna gessit uiscera.  
 Hic incitatus amore miro cælitum,  
 Iacobe sedem uisit impiger tuam,  
 Arcemç Petri uisit, & Solymas sacras.

DE EODEM.

Berganæ stirpis septem de fratribus unum  
 Condidit Henricum hoc inuida Parca loco.  
 Ille gregis Cameracini præsulç paterç,  
 Cui simul & patriæ non sibi, natus erat,  
 Bisç Iacobæam uisit pius aduena sedem,  
 Dehinc Romã, & Solymas uectus adusç sacras.

Sic



Sic pietate uagus, uirtute grauissimus, æuum  
Exegit felix & sine labe suum.

IN MAGNATEM QVENDAM, SED  
FICTO NOMINE, QVI LAVDES  
SVAS EXIGVO MVNVSCV-  
LO PENSARAT.



Orrexit errorem meum  
Lepide Marullus, nam mihi  
Laudatus æquo largius  
Nimium pusillo prodigum

Vatem redonat munere.  
O pectus, o memorabilem,  
Huius modestiam uiri.  
Non uult cani, quæ non facit,  
Vult & sileri quæ facit.  
Proin pudendis præmijs  
Inuitat ad palinodiam.  
Inuitat ad silentium.  
Non suadet hoc frugalitas  
Tenaxq; Parsimonia,  
Quum sannionibus quoq;  
Fœdisq; Morionibus  
Prolixa donet munera.  
Quod ista donat uatibus,  
Quæ dare minus q̄ nil dare est,  
Pudore non uitio facit.

ODE DICOLOS, DISTROPHOS, ALTERO  
uerſu Heroico Hexametro, altero Iambico

Dímetro. De caſa natalítia pueri

IESV, deſq; paupere puerperio

uirginis deiparæ Mariæ.



Cquid adhuc ueterũ ſequimur ſpectacula

Huc huc frequentes currite. (rerũ?

Hæc caſa, quæ lacera & ſtat agreſtibus hor

Novũ dabit ſpectaculum. (rida culmĩs,

Quale nihil ſæclis proavi uidere uetultis,

Nihil uidebunt poſteri.

Hic cuius tonitru tellusq; tremiſcit & æther,

Teneris crepat uagitibus.

Hic orbis magni moderator maximus infans

Virginea mulget ubera.

His ego non ſtabulis anguſta palatia Romæ

Felicitiora iudicem.

Non (operofa licet) Solomonia templa, nec auream

Lydi tyranni regiam.

Salua dara domus, cæloq; beatior ipſo,

Partus ſacrati conſcia.

Iure tibi Iouis inuideant Capitolia falſi,

Diuis ſuperba ſaxeis.

Aegyptus ſancta inuideat cunabula, monſtris

Finem datura turpibus.

R. Nec



Nec minus apta deo es, quod hiantibus undiq; rimis,  
 Imbres & Euros accipis.  
 Quod Iodiciis egens, rigidoq; incommoda sceno  
 Foetus rubenteis excipis.  
 Talia nascentem decuere cubilia CHRISTVM, ut  
 Qui dedocere uenerit  
 Fastum, nullaq; non suadentem turpia luxum.  
 Non hic renident purpuræ,  
 Sertá ue frondea, non imitantes fulmina tædæ,  
 Non mensa sumptuosior,  
 Nec strepit officijs domus ambitiosa, nec alti  
 Fouent puerperam thori.  
 Pannosus iacet in duris præsepibus infans.  
 Diuinus attamen uigor  
 Emicat, & patrios uagitu dispuit ignes.  
 Sensere præsentem deum,  
 (Quodq; licet) puero iumenta tepentibus auris  
 Frigus decembre temperant.  
 Vpilio calamis iisdem, quibus ante capellis,  
 Agreste, sed pium canit.  
 Aethereiq; chori uolitant cunabula circum,  
 Ut mensibus uernis, apum  
 Degenerem simul ac pepulere examina regem,  
 Regi nouo, fauentibus  
 Applaudunt alis, sublimemq; agmine tollunt.  
 Sic turma cælitum duci

Circumfusa

Circumfusa suo, gaudens stupet, atq; iacentem  
 Pronis adorat uultibus,  
 Et natalitium sonat ad præsepia carmen.  
 Coniux pudicus interim,  
 Fusus humi, magnum trepidus ueneratur alumnum.  
 Porrò puella, nobilis  
 Pars bona spectadi, defixis hæret ocellis,  
 Primumq; sese non capit,  
 Sèq; suumq; stupens genitrix uirguncula partum.  
 Nulli marito debitum.  
 At simul eiecit pietas materna stuporem,  
 Prædulce pignus corripit,  
 Ac modo porrectis prohibet uagire papillis,  
 Modo tepente frigidum  
 Blanda fouet gremio, paruiscq; dat oscula labris.  
 Nunc pectori adprimit suo,  
 Nunc blefo teneros inuitat murmure somnos,  
 Amabili inuicem modo.  
 Latam prole deo uideas gestire parentem,  
 Prolem parente uirgine.

DES. ERASMI ROTERODAMI EXPOSTV/  
 LATIO IESV CVM HOMINE SVA  
 PTE CVLPA PEREVNTE.



Vm mihi sint uni bona, quæ uel fródea tel  
 Vel olympus ingens continet, (lus,

R 2 Dicite



Dicite mortales, quæ uos dementia cepit?  
 Hæc aucupari ut unde uis  
 Malitis, quàm de proprio deposcere fonte,  
 Adeo benigno, & obuio?  
 Mendacesq; iuuet trepido, miseroq; tumultu  
 Umbras bonorum persequi?  
 Pauci me, qui sum ueræ largitor & autor  
 Felicitatis, expetant?  
 Forma rapit multos, me nil formosius usquàm est,  
 Formam ardet hanc nemo tamen.  
 Suspiciunt ceras, antiquaq; stemmata multi,  
 At me quid est illustrius?  
 Vt qui sim genitore deo deus ipse profectus,  
 Genitrice natus uirgine.  
 Vnde fit, ut mecum uix gestiat unus & alter  
 Affinitatem iungere?  
 Maximus ille ego sum cælicq; soliq; monarcha,  
 Seruire nobis cur pudet?  
 Diues item, & facilis dare magna, & multa roganti,  
 Rogari amo, nemo rogat.  
 Sumq; uocorq; patris summi sapientia, nemo  
 Me consulit mortalium.  
 Ipse ego sum ætherei splendorq; decusq; parentis,  
 Me nemo stupet, aut suspicit.  
 Sum firmus iuxta, ac iucundus amicus amico,  
 Me pariter, ac meas opes.

Candidus:

Candidus, atq; lubens charis impertio, nemo hanc  
Ambit necessitudinem.  
Sum uia qua sola cæli itur ad astra, tamen me  
Terit uiator infrequens.  
Cur tandem ignarum dubitat mihi credere uulgus?  
Aeterna cum sim ueritas.  
Pollicitis cur stulte meis diffidere perstas?  
Cum sit nihil fidelius.  
Autor ad hæc uitæ cum sim unicus, ipsa cæpi uita  
Cur sordeo mortalibus?  
Lux ego sum, cur huc uertunt sua lumina pauci?  
Dux, cur grauantur insequi?  
Viuenti recte certissima regula solus,  
Aliunde formas cur petunt?  
Ipse ego sum solus uera, & sine felle uoluptas,  
Quid est quod ita fastidior?  
Vnica pax animi, quin huc deponitis ægri  
Curas edaces pectoris?  
Si benefacta truces etiam meminere leones,  
Referuntq; beluæ uicem,  
Respondere ferè merito didicere dracones,  
Si meminit officij canis,  
Si redamant aquilæ, redamant delphines amantem,  
Cur efferacior feris,  
Me me non redamas homo? cui semel omnia feci,  
Quem condidi, quem sanguine

R 3 Afferui



Afferui proprio, propriaeque à morte recepi  
 Dispendio uitae uolens.  
 Si bos agnoscit dominum, si brutus asellus  
 Agnoscit altorem suum,  
 Cur me solus homo male gratus, nosse recusas,  
 Et conditorem, & uindicem?  
 Vnus ego hic tibi sum cunctorum summa bonorum?  
 Quid est quod extra me petas?  
 Quorsum distraheris per tot dispendia grassans  
 Laboriosa inertia?  
 Sum placabilis, & pronus miserescere, quia hoc  
 Miser ad asylum confugis?  
 Idem iustus, & implacabilis ultor iniqui,  
 Cur non times offendere?  
 Corpus ego, atque animum nutu sub tartara mitto,  
 Nostri metus uix ullum habet.  
 Proinde mei desertor homo secordia si te  
 Adducet in mortem tua,  
 Praeteritum nihil est, in me ne reijce culpam,  
 Malorum es ipse autor tibi.  
 Nam quid adhuc superest? si te neque prouocat ardens,  
 Suique prodiga charitas,  
 O bis marmoreum pectus, neque mitigat unquam  
 Adeo profusa benignitas,  
 Si neque tantarum uel spes certissima rerum  
 Expergeficit, & allicit.  
 Si neque tartareae cohibet formido gehennae,

Nec

Nec ullus admonet pudor,  
 Immo si durant magis hæc, adduntq; stuporem  
 Tam multa, tamq; insignia,  
 Ut facile immanesq; feras, chalybemq; petramq;  
 Rigore uicto molliant.  
 Quid faciat pietas, quibus artibus abstrahat ultro  
 Deuota morti pectora?  
 Inuitum seruare, nec est mentis, puto, sanæ,  
 Et patria prohibet æquitas.

## CARMEN IAMBICVM.



Non inuenusto antiquitas ænigmate  
 Studij magistram uirginem  
 Finxit Mineruam, ac literarum præfides  
 Finxit Camænas uirgines.  
 Nunc ipse uirgo matre natus uirgine,  
 Præsideo uirgineo gregi.  
 Et sospitator huius, & custos scholæ.  
 Ad sunt ministri uirgines,  
 Pueros meos mecum tuentes angeli.  
 Mihi grata ubiq; puritas,  
 Decetq; studia literarum puritas.  
 Procul ergo sacro à limine  
 Morum arceant mihi literatores luem,  
 Nihil huc recipiant barbarum.  
 Procul arceant illiteratas literas,  
 Nec regna polluant mea.

Sapphicum.



## SAPPHICVM



Oeperit faustis auibus precamur,  
Semper augescens meliore fato,  
Hic nouæ sudor nouus officinæ.

Auspice IESV.

Hic rudis (tanquàm noua testa) pubes  
Literas Graias, simul & Latinas,  
Et fidem sacram, tenerisq; CHRISTVM  
Combibet annis.

Quid fuit lata sobolem dedisse  
Corporis forma? nisi mens & ipsa  
Rite fingatur, studijsq; castis  
Culta nitescat?

Stirpe ab hac sensim noua pullulabit  
Ciuium proles, pietate iuxta, ac  
Literis pollens, breuiterq; regno  
Digna Britanno.

Ludus hic syluæ pariet futurae  
Semina, hinc diues nemus unde quaq;  
Densius surgens decorabit Anglum  
Latius orbem.

IMAGO PVERI IESV IN LVDO LITE-  
rario, quem nuper instituit Coletus.

Discite me primum pueri, atq; effingite puris  
Moribus, inde pias addite literulas.

Carmē

## CARMEN PHALECIVM.

Sedes hæc puero sacra est IESV,  
 Formandis pueris dicata. quare  
 Edico, procul hinc faceffat, aut qui  
 Spurcis moribus, aut inerudita  
 Ludum hunc inquinet eruditione.

## ALIVD.

Quin hunc ad puerum pueri concurritis omnes?  
 Vnus hic est uita regula, fonsq; piæ.  
 Hunc qui non sapiat, huius sapientia stulta est,  
 Absq; hoc uita hominis mors (mihi crede) mera est.

## CHRISTIANI HO-

MINIS INSTITVTVM ERASMI

ROTERODAMI.

Ad Galat. Quinto. Valet in CHRISTO fides,  
 quæ per dilectionem operatur.

## FIDES.

## CREDO. PRIMVS ARTICVLVS.

Confiteor primum ore pio, uenerorq; fideli  
 Mente deum patrem, uel nutu cuncta potentem.  
 Hunc, qui stelligeri spaciofa uolumina cæli,  
 Et solidum omniparæ telluris condidit orbem.

S Et in



ET IN IESVM. II.

Eius item gnatum IESVM, cognomine CHRISTVM,  
 Quem dominum nobis agnoscimus ac ueneramur.

QVI CONCEPTVS. III.

Hunc MARIA afflatu diuini numinis, aluo  
 Concepit uirgo, peperit purissima uirgo.

PASSVS SVB PONTIO. IIII.

Et graue supplicium immeritus damnante Pilato  
 Pertulit, infami suffixus in arbore mortem  
 Opperijt, tumulatus homo est, claususq; sepulchro.  
 Interea penetrat populator ad infera regna.

TERTIA DIE. V.

Mox ubi tertia lux mœsto se prompserat orbi,  
 Emerisit tumulo, superas rediuiuus in auras.

ASCENDIT. VI.

Inde palam ætheream scandit sublimis in arcem  
 Illic, iam dexter patri assidet omnipotenti.

ITERVM VENTVRVS EST. VII.

Idem olim rediturus, ut omnem iudicet orbem,  
 Et uiuos pariter, uitâq; ac lumine cassos.

CREDO IN SPIRITVM. VIII.

Te quoq; credo fide simili spirabile numen  
 Halitus, afflatusq; dei sacer, omnia lustrans.

SANCTAM ECCLESIAM. IX.

Et te confiteor sanctissima concio, qua gens  
 Christigena arcano nexu coit, omnis in unum

Corpus.

Corpus, & unanims capiti sociatur IESV.  
Hinc proprium nescit, sed habet communia cuncta.

REMISSIONEM PECCATORVM. X.

Hoc equidem in cœtu sancto, peccata remitti  
Credo, uel ihs sacro fuerint qui fonte renati.  
Vel qui diluerint ultro sua crimina fletu.

CARNIS RESVRRECTIONEM. XI.

Nec dubito, quin exanimata cadauera sursum  
In uitam redeant, animas sortita priores.

VITAM AETERNAM. XII.

Vtraq; pars nostri corpusq;, animusq; deinceps  
Iuncta simul, uitam ducent sine fine perennem.

SACRAMENTA. VII.

Hoc quoq; persuasum est, ecclesia mystica septem  
Munera dispensat, quæ sacramenta uocantur.  
Hinc uariæ dotes, & gratia plurima menti  
Cælitus inferitur, si quis modo sumpserit apte.

ORDO. I.

Ordine nanq; sacro, confertur sacra potestas  
Vt fungare ministerijs, CHRISTO auspice, sanctis.

MATRIMONIUM. II.

Munere coniugij nati hunc prodimus in orbem,  
Vsq; adeo pulchri, pulcherrima portio, mundi.

BAPTISMVS. III.

Munere baptismi longe felicius ijdem  
Qz prius, in te CHRISTE renascimur, atq; nouamur.

S 2 Confirmatio



## CONFIRMATIO. III.

Deinde in amore dei, nos confirmatio sacra  
Constabit, mentemq; inuicto robore durat.

## EVCHARISTIA. V.

Mysticus ille cibus (Græci dixerunt synaxin)  
Qui panis uiniq; palam sub imagine, CHRISTVM  
Ipsum præsentem uere exhibet, intima nostri  
Viscera, cælesti saginat, & educat esca,  
Inq; deo reddit uegetos, & reddit adultos.

## POENITENTIA. VI.

Si quem forte deo capitalis reddidit hostem  
Noxia, continuo metancea medebitur illi.  
Restituet lapsum, rescissaq; fœdera rursus  
Sarciet, offensi placabit numinis iram,  
Commisli modo pœniteat, pigeatq; nocentem,  
Isq; uolens peragat præscripta piamina culpæ.

## VNCTIO. VII.

Vnguinis extremi munus nos munit, & armat,  
Migrantemq; animam per summa pericula, tuto  
Transmitit patriæ, & superis commendat euntem.

## AMOR DEI.

Hæc est indubitata fides, cui pectore certo  
Nixus, amabo patrem super omnia cunctipotentem,  
Qui me condideritq;, & in hunc produxerit orbem.  
Rursus amore pari dominum complectar IESVM,  
Qui nos asseruit, precioq; redemit amico.

Spiritum

Spiritum item sanctum, qui me sine fine benigno  
 Afflatu fouet, atq; animi penetralia ditans.  
 Dotibus arcanis, uitali recreat aura.  
 Atq; hic ternio sanctus, & omni laude ferendus,  
 Toto ex corde mihi, tota de mente, supremis  
 Viribus, obsequio, meritóq; coletur honore.  
 Hunc unum reuerebor, & hoc semel omnis in uno  
 Spes mea figetur, hoc omnia metiar uno,  
 Hic propter sese mihi semper amabitur unus.  
 Post hunc haud alia ratione, ac nomine charus  
 Ipse mihi fuero, nisi quatenus omnis in illum  
 Ille mei referatur amor, fontemq; reuisat.

## FUGA PECCATI

Culpam præterea fugiam pro uiribus omnem,  
 Præcipue capitale tamen uitauero crimen.  
 Quod necat atq; animam letali uulneret ictu.

## SUPERBIA. INUIDIA. IRA.

Ne fastu tumeam, ne uel liuore maligno  
 Torquear, aut bili rapiar feruente, cauebo.

## GULA. LUXURIA. PIGRITIA.

Ne uel spurca libido, uel insatiabilis alius  
 Imperet, enitar, ne turpis inertia uincat.

## AVARITIA:

Ne nunquam saturanda fames me uexet habendi,  
 Plus satis ut cupiam fallacis munera mundi.

S ; Fuga



## FUGA MALORVM HOMINVM.

Improba pestiferi fugiam commertia cœtus  
Omnia, summo animi conatu, próq; uirili.

## STVDIVM PIETATIS.

Atq; huc incumbam neruis ac pectore toto,  
Ut magis atq; magis superet mihi gratia, uirtus,  
Augeſcatq; piæ diuina ſcientia menti.

## ORATIO.

Orabo, ſuperoſq; precum libamine puro  
Placare adnitar, cum tempore ſedulus omni,  
Tum uero eximie, quoties lux feſta recurret.

## FRUGALITAS VICTVS.

Frugales epulæ ſemper, menſæq; placebit  
Sobria mundicies, & auari neſcia luxus.

## IEIUNIVM.

Seruabo reuerens, quoties ieiunia nobis  
Indicit certis eccleſia ſancta diebus.

## MENTIS CVSTODIA.

Sancta uti ſint mihi ſecretæ penetralia mentis,  
Ne quid eò ſubeat ſœdum ue, nocens ue, ſtudebo.

## LINGVAE CVSTODIA.

Ne temere iuret, ne unquam mendacia promat,  
Turpia ne dictu dicat mea lingua, cauebo.

## MANVS CVSTODIA.

A furto cohibebo manus, nec ad ulla minuta  
Viſcatis mittam digitos, & ſi quid ademptum

Cuiq;

Cuiquàm erit, id domino properabo reddere iusto.

RESTITVTIO REI FORTE REPERTAE.

Id quoq; restituum, si quid mihi forte repertum est.

Me penes haud patiar prudens aliena morari.

AMOR PROXIMI.

Nec secus atq; mihi sum charus, amabitur omnis

Proximus, est autem (ni fallor) proximus ille

Quisquis homo est, ac sic ut amor referatur amici

In CHRISTVM, uitamq; piam, ueramq; salutem,

Huic igitur fuerit quoties opus, atq; necesse,

Sedulus officio corpusq;, animumq; iuuabo,

Vt mihi succurri cupiam, si forsan egerem.

Id tamen in primis præstabo utriq; parenti,

Per quos corporeo hoc nasci mihi contigit orbe,

Tum præceptorî, qui me erudit, instituitq;

Morigerus fuero, ac merito reuerebor honore.

At rursusq; dulcisq; scholæ, studiijq; sodales,

Semper (uti par est) sincero amplectar amore.

ASSIDVA CONFESSIO.

Si quando crimen fuero prolapsus in ullum,

Protinus enitar, pura ut confessio lapsum

Erigat, ac iusta tergatur noxia pœna.

SVMPTIO CORPORIS CHRISTI IN VITA:

Ast ubi sacrati me ad corporis atq; cruoris

Cælestes epulas pietasq;, diesq; uocabit,

Illotis manibus metuens accedere, pectus

Ante



Ante meum, quanta cura, studioq; licebit,  
Purgabo maculis, uirtutum ornabo nitelis.

## MORBVS.

Porro ubi fatalis iam terminus ingruet æui,  
Extremumq; diem cum morbus adesse monebit,  
Mature sacramentis me armare studebo,  
Atq; his muneribus, quæ ecclesia sancta ministrat  
Christigenis, reteget confessio crimina uitæ  
Sacrificio, sumam CHRISTI uenerabile corpus.

## MORS.

Quod si uicinæ propius discrimina mortis  
Urgebunt, supplex accersam qui mihi rite  
Oblinat, ac signet sacro ceromate corpus,  
Atq; his præsidij armatus, sic uti dignum est  
Christicola, forti ac fidenti pectore, uita  
Decedam, bonitate dei super omnia fretus,

## HOC FAC ET VIVES.

IN LAVDEM MICHAËLIS ET ANGE-  
lorum omnium, Ode dicolos hendecasyll-  
laba Sapphica, suffigenda in tem-  
plo Michaëli sacro.



Cælitum princeps Michaële, & omnes  
Spiritus sacri, libeat precamur  
Supplicum uotis tribuisse pronas  
Cælitus aures.

Sordidæ,

Sordidæ sed ne merito canentum  
 Sordeant odæ, citus huc ab arce  
 Deuolet fulgente, Seraph decoris  
 Igneus alis.

Qui foco sacro usq; calentis aræ  
 Calculum uiuum rapiens (ut olim)  
 Applicet nostris placidus labellis  
 Oraçq; tergat.

Luridæ quicquid maculæ, perurat,  
 Desidem pellens animo teporem.  
 Igneas cantent acies (ut æquum est)  
 Ignea uerba.

Porro tu primas tibi uendicato  
 Carminis partes Michael beate,  
 Primipilari duce quo triumphant  
 Agmina cæli.

In quibus luces, itidem ut Pyropus  
 Nobiles inter radiat lapillos,  
 Vt ue formosus socia inter ardet  
 Lucifer astra.

Ius tibi summum necis atq; uitæ,  
 Tradidit magni moderator orbis.  
 Tu potes seruare probos, & idem  
 Perdere fontes.

Tu piorum tutor & aduocatus,  
 Tu dei in templo nitidas ad aras,

T Visus



Visus es dextra tenuisse plenam  
Thuris acerram.

Inde surgens fumus odore multo,  
Ibat ad summi solium tonantis,  
Ac dei nares liquidi iuuabant.

Dona uaporis.

Tu piās latis animas reponis  
Sedibus, cantu procul audiendo  
Squalidis olim gelida exciebis

Funera bustis.

Quam dedit latos pia turba plausus,  
Cum graui cælum quateret ruina,  
Hostis & serpens ueterator, acri

Non sine pugna.

Illi sublimes subito sub auras  
Emicans, septem (stupuere cuncti)

Ora tollebat, colubris tumbant

Colla trecentis.

Flammeis ardens oculis, auernum

Virus efflabat furiale monstrum,

Fulminisq; instar, piceos uomēbat

Faucibus ignes.

Te nihil terret rabies minacis

Beluæ, sed ui domitam superna,

Cogis absorptam, superas ad auras

Reddere prædam.

Quæ

Quæ tuas fulvas fugitat sub alas  
 Læta, præfenti sed adhuc periclo  
 Palpitans, elapfa uelut rapaci  
 Ales ab ungui.

Ergo ne quid iam trepident, cadauer  
 Trifte deturbas, labat ac labantis  
 Pondus exhorrens, aperit profunda  
 Tartara tellus.

Non fecus, quàm fi Siculo Peloro  
 Pendulum in fluctus abeat cacumen,  
 Territum cedit, refluumq; late  
 Diffilit æquor.

Ferreis illic domitus catenis,  
 Horridum quaffat caput, ac minatus  
 Multa nequicquàm, furibundus iras  
 Voluit inanes.

Te manet palma ò Michaël fuprema.  
 Te noui plaufus, tibi non iniquas  
 Impius pœnas dabit Antichriftus,  
 Orbe leuato.

Latus idcirco meritos uterq;  
 Orbis, en hymnos canit, altus æther  
 Indyto gaudet duce, gaudet æque  
 Præfide tellus.

At meri cantus celebrantur ifthic,  
 Hic (uti res funt uariæ atq; mixtæ)

T 2 Reddimus



Reddimus proni querulis remixta  
Carmina uotis.

En uides, quantis miseri premamur  
Cladibus (nostro merito fatemur)

Tota proh cæci terimus nefandis  
Sæcula bellis.

Si tibi haud frustra data cura nostri est,

Si tibi pax non temere uocablum

Mutuat, belli procul o cruentos

Pelle furores.

Fac tua lenis prece, rex olympi,

Vindicem condat miseratus ensem,

Ferias donet, referatq; fessis

Ocia terris.

## DE SINGVLARI

LAVDE GABRIELIS ANGELI.



E quibus digne recinemus odis

Gabriel, quem rite chorus supernus

Proximum primo colit: O tonantis

Armiger alti.

Illius tu strenuus administras

Bella, nec quisquam melior, piorum

Castra tutari, & rabidas nocentum

Frangere uires.

Tutenes

Tu tenes oracula sacra, te olim  
 Nuncio, casus didicit futuros,  
 Ille quem infanti leo gaudet atrox  
 Lambere rictu.

Tu Zachariæ uetulo marito,  
 Thura dum festis adolet facellis,  
 Pignoris seri subitus stupenti  
 Nuncius adstas.

Cuncta quid frustra sequimur canendo,  
 Illius dulce est meminisse nunci,  
 Latius quo nil lachrymosus unquam  
 Audijt orbis.

Nec salus olim, neq; spes salutis  
 Vlla erat, sed mors stygijs profecta  
 Sedibus, gentem rapiebat omnem,  
 Vindice nullo.

Tum nouas autor meditatus artes,  
 Ipse ut inuisat homo factus orbem,  
 Te rei tantæ Gabriel, ministrum  
 Deligit unum.

Aduola terris, ait, & saluta  
 Virginem, matrem mihi mox futuram,  
 Fac sacramentum tege, ne ille sciscat  
 Callidus hostis.

Sic opus facto, neq; plura fatus  
 Ille, tu lapsu placido uolucres

T 3 Diffecas



Diffecas nubes, decorasq; pictis  
Aethera pennis.

Qualis aduersos feriente nimbos  
Sole, resplendet (monumenta pacti

Iris antiqui) uarioq; cælum  
Cingit amictu.

Vidit obliquis oculis uolantem  
Dextero cælo, metuitq; latis

Incubans terris draco, luridoq;  
Palluit ore.

Tecta tu pernix Nazaræa tangis,  
Mox & illapsus thalamis pudicæ

Virginis, mandata refers sereno  
Regia uultu.

Nostra cui primum hic lyra gratuletur,  
Hæsitat, mundó ne malis leuato,

An deo fætæ potius puellæ,  
An tibi diue

Conscio mentis, meritoq; summis  
Rebus accersi, tibi tam sacrato,

Tamq; felici licuit uel uni  
Munere fungi.

Noster ò salue bone pacifer, qui  
Surculum adportans oleæ uirentem,

Nuncias primus, meliora mersis  
Sæcula terris.

Delaude

## DE LAVDE

RAPHAELIS.



Roxime primis Raphael canere,  
 Ordinis pars non humilis superni,  
 Tute nam clarum comitem duobus  
 Tertius addis.

Ò salus, ac certa hominum medela  
 Rebus afflictis, ope cuius olim  
 Reddito uidit reducem Thobias  
 Lumine gnatum.

Nec modo saluum, sed & ære largo  
 Diuitem, multa serie clientum  
 Diuitem, ac longis gregibus, nouaq;  
 Coniuge lætum.

Ethnici Phœbumq; genusq; Phœbi,  
 Saxeos olim coluere diuos,  
 Hos rati morbis dubijs rogatam  
 Ferre salutem.

Nos magis nos te colimus, potentem  
 Vel nigro manes reuocare ab Orco,  
 Rursus & pigris animam liquentem  
 Spargere uenis.

Tu simul membris, simul ò medere  
 Mentibus præsens opifer, luemq;  
 In tuos



In tuos euheu male sc̄uientem  
Exige terris.

## DE OMNI BUS ANGELIS.



Ec tacendi estis proceres, ducesq̄  
Cæteri nobis, breuiterq̄ cuncti  
Milites regis ditione late  
Cuncta tenentis.

Ambitu quem ter triplici triformem  
Dextera leuaq̄, frequentiores  
Cingitis, quàm nocte silente plenam  
Sydera lunam.

O salutandi nouies beati,  
Ocium quorum mala nulla terrent,  
Certa quos diui beat intuentes  
Copia uultus.

Inuidet uestræ miser ille sorti,  
Eminus sedes quotiens ademptas  
Suspicit frendens, & inauspicati  
Pœnitet ausus.

Vespero quondam similis rubenti  
Inter æternos rutilabat ignes.  
At simul regis diadema miles  
Ambijt audax,

Iam

Iam pares uoluens animo cathedras  
 Flammeo telo, grege cum sequaci  
 Ictus eiectusq; rudem ruina  
 Terruit orbem.

Excipit partim caua Styx ruenteis,  
 Abditur lucis bona pars opacis,  
 Cursitat magnum per inane, multo  
 Plurima turba.

Densior, q̄ Cecropijs in hortis,  
 Tinnulos æris crepitus secuta,  
 Euolant examina, quamq; celo  
 Decidit imber.

Pugnat hoc unum hæc uigil, improboq;  
 Omnis incumbit studio, pios ut  
 Distrahat, tundat, geminoq; raptos  
 Funere perdat.

Ah nefas, quantum daret illa stragem?  
 Cui salus tandem? nisi frangeretur  
 Obuijs uobis furor, & nocendi  
 Dira libido?

Vestra nos tutela fidelis ortos  
 Excipit, nec luce prius relinquit.  
 Semper hac freti nihili furentem  
 Ducimus hostem.

Imus hac tuti tumidum per æquor,  
 Asperas tuti penetramus alpeis,

V Viuimus



Viuimus uestro, morimurq; demum  
Munere tuti.

Vos parum firmis dare robur, ijdem  
Anxios nostis gemitus leuare  
Nuncijs felicibus, ac subinde  
Visere castos.

Cælici ciues, adeone uobis  
Exules curæ sumus, ut uacet sic  
Obsequi nobis, pigeatq; nunq;  
Sortis iniquæ?

Nunciij crebri uolitis, inter  
Arduos cælos, humilesq; terras,  
Hinc preces fertis querulas, at istinc  
Dona refertis.

Porro nos tantis meritis (quod unum  
Possumus) gratos memori camœna  
Reddimus cantus, ferimusq; templis  
Dona dicatis.

Ferias anno referente sacras,  
Cælat hic festus simulacra fumus,  
Hic chorus supplex manibus faceffit  
Vota supinis.

Quæ patris summi penetrent ad aures  
Semper, ac per uos rata sint precamur,  
O patroni præsidiumq; felix  
Christigenarum.

Erasmi

ERASMI ROTERODAMI CARMEN IAMBICUM  
 cū, ex uoto dicatum uirgini Vualsingamica  
 apud Britannos.

ὦ χαῖρ' ἰησοῦ μη̄τερ ἐυλογκμη̄ν,  
 μόνη γωακῶν θεοτόκῃ καὶ παρθένος.  
 Ἄλλοι μὲν ἄλλας σοὶ διδύασι δωρέας,  
 ὁ μὲν γέ χρυσόν, ὁ δὲ πάλιν τὸν ἄργυρον.  
 ὁ δὲ τιμίως φέρωμ χαρζέῃ λίθους.  
 Ἄνδρῶν ἀπαιτῶσ' οἱ μὲν ὑγιαίνων δέμας,  
 Ἄλλοι δὲ πλοστῆρ, καὶ τινες γωακίς  
 κυῶντ' ἐξατὸν ὄνομα ἐλπίζων πατρὸς.  
 Πυλὶς τινὲς γέροντ' αἰῶμας λαχῆρ.  
 Αὐτὸς δ' αἰοιδός, ἐμυθῆς, πένης γ' ὅμως  
 στίχους ἐνέγκας, οὐ γὰρ ἔξεστ' ἄλλοῦ  
 Δόσεως ἀμοιβῶν εὐτελεσάτης, γέρας  
 μέγιστον αἰτῶ, θεοσεβῆ πλὴν καρδίαν  
 πασῶν δ' ἄπαξ ἁμαρτιῶν ἐλυθέρων.  
 εὐχά τω ἐράσμῳ.

EPITAPHIUM SCVRRVLAE temulenti. Scazon.

Pax sit uiator, tacitus hos legas uersus,  
 Ut sacra uerba mussitant sacerdotes,  
 Ne mihi suauem strepitus auferat somnum,  
 Repetatq; uigiles ilico sitis fauces.  
 Nam scurrula hocce sterto conditus saxo,  
 Quondam ille magni clarus Euij mystes,  
 Ut qui bis octo lustra perbibit tota,

V 2

Oculis



Oculis profundus, deinde somnus obrepfit,  
 Ut fit, benigno membra cum madent Baccho,  
 Atq; ita peractis suauiter bonis annis,  
 Idem bibendi finis atq; uiuendi  
 Fuit, sed etiam me aliquis ebrium credat,  
 Aut somniare, qui ista dormiens dicam.  
 Vale uiator, iam silenter abscede.

ENCOMIUM SELESTADII. CARMI-  
 NE ELEGIACO PER ERASMV-  
 M ROTERODAMVM.



**N**obile Slestadium, tua q; pomeria primus  
 Signans, tam dextris cōdidit auspicijs?  
 Vnde tibi Genius tā felix, tāq; benignus?  
 Sydera nascenti quæ micuere tibi?  
 Cum uidearis enim, neq; muro insigne capaci,  
 Plebe nec innumera diuitijsue scatens,  
 Urbibus in cunctis, tamen haud felicior ulla est  
 Quotquot Cæsarea sub ditione uigent.  
 Non ego iam memoro, quod fertilis undiq; campus  
 Adiacet, & segetem prosperat alma Ceres.  
 Quodq; hinc uitiferos monteis, hinc ditia Rheni  
 Flumina prospectas, grata quod aura fouet.  
 Cōmoda bella, sed hæc tecum cōmunia multis.  
 Dotibus hisce simul uinceris, & superas.  
 Illa tibi propria est, quod & una, & parua, tot ædis  
 Virtute insignis ingenioq; uiros.

Tot pa

Tot pariter gemmas, tot lumina fundis in orbem,  
 Quot multis alijs uix genuisse datum est.  
 Doctrinæ proceres tot habes, quot proditor ille  
 Vix belli proceres occulisset equus.  
 Quam nō Vuimphlingus, quā nō Spiegellius urbem,  
 Quam non Kirherus nobilitare queat?  
 Vnde tibi Sapidus, doctis quoq; dignus Athenis?  
 Vnde facer Phrygio, Storkius unde tibi?  
 Vnde tibi Arnoldus, Musis excultus, & unde  
 Matthias niueo pectore Schurerius?  
 Vt fileam reliquos, non te satis ille Beatus  
 Rhenanus, lingua doctus utraq; beat?  
 Quæ tibi cum liquido tacita est cognatio celo?  
 Num quod Palladia numen ab urbe fauet?  
 Corpora gignit humus, mens æthere manat ab alto.  
 Membra alia pariunt, tu paris ingenia.  
 Quis non inuideat tam splendida commoda, ni quod  
 Non tibi, sed mundo fertilis, ista paris.  
 Gloria te penes est unam, sed fructus ad omneis  
 Peruenit, humanum quâ patet orbe genus.  
 Hæc memor hospitij, tibi carmina panxit Erasmus  
 Haud lepida, at grata qualiacunq; cheli.  
 AD SEBASTIANVM BRANT ARCHIGRAM-  
 mateum urbis Argentineñ. Phalecium Erasmi.  
 Ornarunt alios suæ Camœnæ,  
 Ornas ipse tuas magis Camœnas.



Multos patria reddidit celebres,

Vrbem tu celebrem, celebriorem

Multo constituis Sebastiane,

Lingua, moribus, eruditione

Libris, consilio, seueritate.

Sic cum scenore plurimo rependis

Acceptum decus, è tuo uicissim

Illustrans, patriamq;, literasq;.

AD THOMAM DIDYMV M AVCVPA-

RIVM POËTAM LAVREA-

TVM, ERASMI ROT.

CARMEN.

Quas mihi transcribis doctissime Didyme laudes,

Vt sunt maiores, quàm quas agnoscere possim,

Ni prorsus frons nulla foret, sic rursus eadem

Sunt adeo doctæ, taliq; è pectore natæ,

Vt minime libeat, quas das rescribere. Veras

Esse perinde optans, quàm sunt lepida;, atq; uenusta;.

His ego non sanè placeo mihi. Tu mihi Vates

Lauro digne places, nam dum me reddere magnum

Carmine magnifico docte conniteris, ipsum

Te ostendis uere magnum, uerèq; stupendum,

Vt qui uiribus ingenij possis Elephantum

Reddere de musca, nihiliq; attollere tricas.

Sed quo iudicium minus approbo, maxime Vates

Hoc mage lator amore tuo, candorèq; mentis.

Des.

DES. ERASMI ROTERODAMI CARMEN  
IAMBICVM AD ANDREAM AM-  
MONIVM LVCENSEM, INVI-  
CTISSIMI REGIS ANGLO-  
RVM À LIBELLIS.



Vicunq; dotes reputet Ammoni tuas,  
Oculisq; totum lustret admotis prope  
Oris decus, proceritatem heroicam,  
Vultuq; toto & uniuerso corpore

Bene temperatam dignitate gratiam,  
Nitentium blandum uigorem luminum,  
Linguaeq; plectrum tam suaue tinniens,  
Mores dehinc horas ad omneis commodos,  
Facileis, amicos, melle melleos magis,  
Veneres, lepóres, gratias, risus, iocos,  
Mitem indolem, mentisq; candorem nouum,  
Mireq; mixtam simplicem prudentiam.  
His pectus adde sordido auersum lucro,  
Dextramq; quàm pro sorte largiusculam.  
Iam quàm benigni uena diues ingeni?  
Quot animus unus expolitus literis?  
Ac rursus his par addita est facundia.  
Demum uniuersa hæc rara condit comitas,  
Et improbi liuoris arcet fascino  
Modestiae iucunditas, cum dotibus  
In tam superbis, nil superbum in moribus.

V 4 Hæc



Hæc quisquis inquam pensitet, tot affatim  
 Congesta in unum, nonne merito dixerit:  
 Soli parentem fuisse naturam tibi,  
 Contra nouercam cæteris mortalibus.  
 Horum licet tibi ipse debes pleraq;  
 Restant tuæ fortuna iam partes, uti  
 Dotes ita amplas, opibus exæques tuis,  
 Nisi uis uideri aut cæca planè aut inuida.

AD LVCAM PALIVRVM RVBEAQVEN

SEM EPISCOPI BASILEIENSIS

CANCELLARIVM, ERAS.

ROT. CARMEN.

LVCÆ PALIVRO RVBEAQVENSIS

ERASMVS ROTERODAMVS

EX TEMPORE.

Exhaustum immodico nouale cultu  
 Mentitur queruli spei coloni.  
 Effectum ingenium labore longo,  
 Nil dignum parit hoc amore nostro  
 Quo te prosequor unice, inter omneis  
 Mellitissime Paliure amicos,  
 Nec dignum meritis tuis, nec ipsi  
 Quod respondeat eruditioni,  
 Quod solum licet, hoc in omne tempus  
 Præstabo, ex animo medullitusq;  
 Nostrum (sic meritum est) amabo Lucam.

In fugam

IN FVGAM GALLORVM INSEQVENTIBVS  
 Anglis apud Morinum, AN. M. D. XIII. Scazon  
 Des. Erasmi Roterodami. Alludit ad  
 carmen Martialis de Catone.

Audiuit olim censor ille Romanus,  
 Ludos iocosæ quando noueras Floræ  
 Cur in theatrum Cato seuerè uenisti?  
 An ideo tantum ueneras ut exires?  
 At iure nunc imbellis audiat Gallus,  
 Ludum cruenti quando noueras Martis,  
 Animos ferocis quando noueras Angli,  
 Quid quæso in aciem timide Galle prodisti,  
 Ferro minaci splendidas agens turmas?  
 An ideo tantum ueneras, uti fœde  
 Fugiens sequenti terga uerteres hosti?  
 Ac si pedum certamen esset, haud dextræ.  
 Cato fœminas uidere non potest, Gallus  
 Viros. Cato mutare potest non uultum,  
 Gallus nequit mutare pectus ignauum.

CVM MVLTOS MENSES PERPETVO PLU-  
 isset, & per unâ modo dieculâ se mundo sol osten-  
 disse, rursusq; nō minùs odiose q̄ antea plue-  
 ret, ERASMVVS Basileâ repetēs, in itinere  
 sic lusit in Iouem, AN. M. D. XV.

Menses cum propè Iuppiter per octo  
 Vota surdus ad omnium pluisset,

Agros



Agros iam male perdidisset omneis,  
 Vexasset segetesq̄, uineasq̄,  
 Tandem desierat, pudore credo,  
 Et tandem licuit uidere solem,  
 Quem migrasse polo, timebat orbis,  
 Aeternam ratus imminere noctem.  
 Vix dum sesquidiem nitere passus  
 Obducit nebulisq̄ nubibusq̄  
 Totum quâ patet undequâq̄ mundum.  
 Ac rursus similis sui esse pergit.  
 Istoc si moderere pacto olympum,  
 Nec quicq̄ es nisi nubium coactor,  
 Quis non officium probet gigantum?  
 Et cognomina consueta uertens,  
 Pessimum uocet, infimumq̄ diuûm?

EPITAPHIVM PHILIPPI COENO-  
 BITAE CLVNIACENSIS.

**Viator.** Isti cur lubet assidere saxo,  
 Cum toto Pietas choro sororum?  
**Pietas.** Hic noster iacet unicus cateruæ  
 Vindex, ille Philippus, ille dudum  
 Cætus gloria prima Cluniaci.  
**Viator.** Luctum at pulla solet decere uestis,  
 Vos albis uideo nitere totas.  
**Pietas.** Cuius tam niuei fuere mores,  
 Cui tam candida sit peracta uita.

Huius

Huius funera non puto decere  
Aut pulla, aut lachrymis nigrandum.

ERASMVS ROTERODAMVS GVILIEL-  
MO NESENO CALAMVM DONO  
DEDIT CVM HOC EPI-  
GRAMMATE.

CALAMVS LOQVITVR.

Tantillus Calamus, tot, tanta uolumina scripsi  
Solut, at articulis ductus Erasmiacis.  
Aediderat Nilus, dederat Reuchlinus Erasmo,  
Nunc rude donatum, me Gulielmus habet.  
Isc̄ sacrum Musis seruat, Phœbóq; dicatum,  
Aeternæ charum pignus amicitiaë,  
Ne peream obscurus, per quem tot nomina noscet  
Posteritas, longo nunquam abolenda die.

EPIGRAMMATVM

DES. ERASMI

ROTERODA

MI, FINIS:



Ag78350



BASILEAE APVD IO.  
FROBENIVM MEN  
SE MARTIO, AN.  

---

M. D. XVIII.